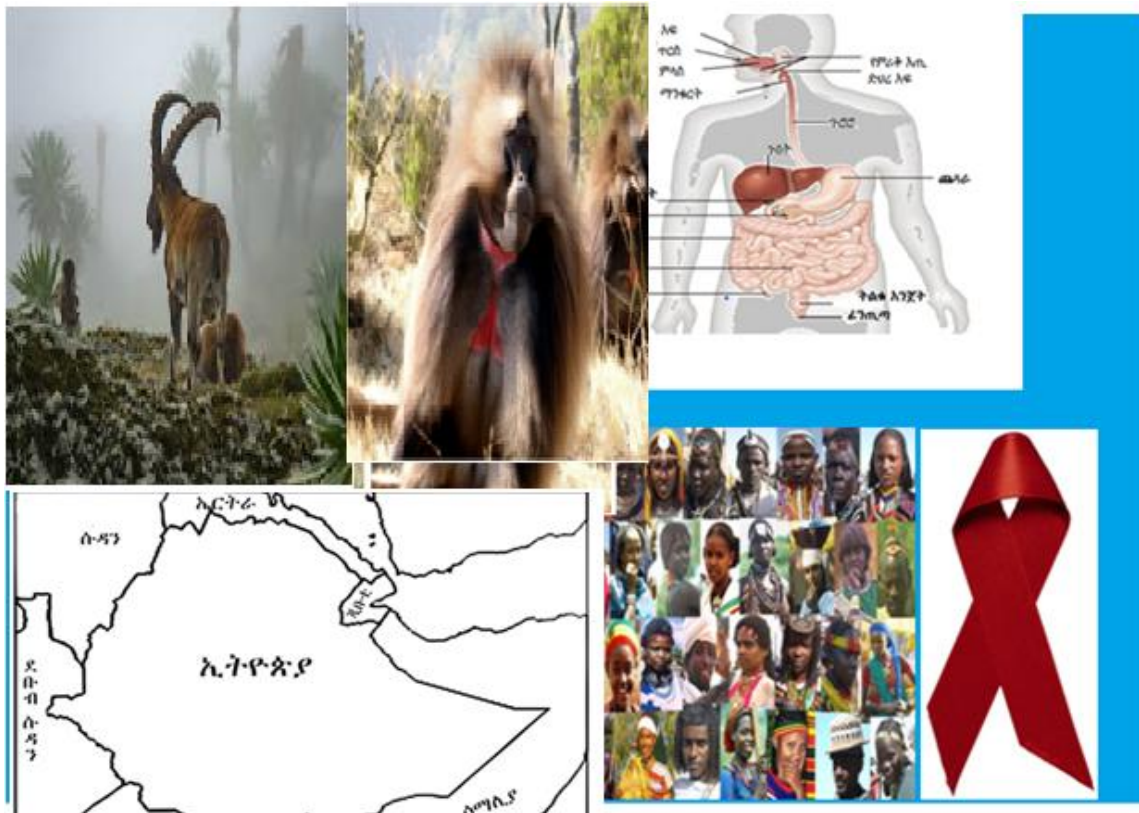

አካባቢ ሳይንስ

5ኛ ክፍል

የመግቢያ መግቢያ

አዘጋጅች

አልማው ብሩ (MA)

አሰገደች ወርቁ (MSc)

ዮሐንስ ዓለሙ (BSc)

አርታኢ፤-

ዘሪሁን ማሞ (MA)

ጥራት አረጋጋጮች፡-

ዘላለም ለገሰ (MSC)

ዝናዉ ዱባለ (MSc)

መሀመድናጂ እስማኤል (MA)

ሰዓሊ፡-

ሀይማኖት ኬሜቶ (BA)

የደቡብ ክልል ትምህርት ቢሮ

2014ዓ.ም

@ መብቱ የደቡብ ክልል ትምህርት ቢሮ ነዉ፡፡

ማውጫ

ርዕስ

ገፅ

ማውጫ III

መግቢያ V

ምዕራፍ አንድ 13

1. የኢትዮጵያ መገኛ 13

 1.1 የኢትዮጵያ መገኛ በአፍሪካ ቀንድ 14

 1.2 የቦታዎች መገኛ በካርታ ማሳየት 17

 1.3. የኢትዮጵያን አንጻራዊና ፍፁማዊ መገኛ 20

 1.4. እትዮጵያ ከጎረቤት አገሮች አንጻር በካርታ ላይ መገኛ 9

 1.5. በኢትዮጵያ የቦታዎች መገኛና አቅጣጫ 25

 1.6 ካርታ መሳል 28

 1.7. የጂፒኤስ አጠቃቀም 31

ምዕራፍ ሁለት 18

2. ሳይንስን ማስተዋወቅ 34

 2.1. የሰው ልጅ የምግብ ስርዓት- ልመት ምንነት 34

 2.2. ቁስ አካል 42

 2.3. መለኪያ 45

 2.4 የሀይል ምንጮች 50

 2.5 ድምፅ 53

ምዕራፍ ሶስት 58

3. የተፈጥሮ አካባቢ 60

 3.1. የኢትዮጵያ አየር ንብረት 60

 3.2. የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብቶች 75

 3.3 የአፈር መሸርሸር መንስኤ በኢትዮጵያ 80

 3.4 የኢትዮጵያ የዕዕዋት ሀብት አይነቶች 84

 3.5 በኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብት አጠባበቅ ትግበራ 92

 3.6 በኢትዮጵያ የሃይቅ አይነቶችና ባህሪያት 103

 3.7. ዋና ዋና የወንዝ አይነቶችና ባህሪያት 106

 3.8. የማዕድን ሀብቶች በኢትዮጵያ 113

 3.9 .በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ብርቅዬ የዱር እንስሳት 116

3.10. በኢትዮጵያ ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የሃይል ምንጮች ባህሪያት	119
3.11. በኢትዮጵያ ዋናዎቹ የአካባቢ ችግሮች	122
3.12. የተፈጥሮ ሀብቶች ጥበቃ አስፈላጊነት	124
ምዕራፍ አራት	133
4. የኢትዮጵያ ማህበራዊ አካባቢ	133
4.1 በኢትዮጵያ ውስጥ የባህል ብዝሃነት	135
4.2. የኢትዮጵያ የባህል አካላት	142
4.3 የኢትዮጵያ ዋና ዋና የቋንቋ ቤተሰቦችና በስፋት የሚነገሩ ቋንቋዎች	144
4.4 የኢትዮጵያ ባህላዊ ቅርሶች	147
4.5 የባህል-ብዝሃነት ለብዝሃ-ህይወት ጥበቃ	152
4.4 የኢንዱስትሪ ሚና በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ	161
4.7 በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የቱሪዝም ኢንዱስትሪ አይነቶች	164
ምዕራፍ አምስት	172
5. የተለዩ ትኩረት የሚሹ ቁልፍ ጉዳዮች	172
5.5 የህፃናት መብቶች አያያዝ በባህላዊ፣ አገራዊና ዓለም አቀፋዊ ህግ አንፃር	173
5.1 ኤች አይ ቪ /ኤድቪ/ በኢትዮጵያ	174
5.2 በወረዳችን ኬሚካልና አደንዛዥ እያችን መጠቀም	187
5.3. በክልላችን የሚተገበሩ ጎጂ ባህላዊ ልማዶች	192
5.4. ድርቅና ረሀብ	195
5.5 የህፃናት መብቶች አያያዝ በባህላዊ፣ አገራዊና ዓለም አቀፋዊ ህግ አንፃር	207

መግቢያ

ይህ የ5ኛ ክፍል የአካባቢ ሳይንስ የመምህሩ መምሪያ መጽሐፍ በደ/ብ/ብ/ሕ/ክልል በአማርኛ ቋንቋ ለሚያስተምሩ መምህራን የተዘጋጀ ነው። መጽሐፉ የአካባቢ ሳይንስ እንደመሆኑ መጠን መምህራን ተማሪዎቻቸውን የአካባቢያቸውንና የአገራቸውን የተፈጥሮአዊ፣ ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ቴክኖሎጂያዊ መረጃዎችን እንዲገነዘቡ ለማስቻል ያግዛቸዋል። ይህ የመምህሩ መምሪያ መምህራን የተማሪዎቻቸውን የፈጠራ ክህሎት በእጅጉ ለማሳደግ እና ለሚቀጥለው የክፍል ደረጃ አስፈላጊውን ብቃት ይዘው እንዲሸጋገሩ ለማድረግ ይጠቅማል። ስለሆነም የሚከተሉትን ዓላማዎች መሰረት በማድረግ ተዘጋጅቷል። አጠቃላይ ዓላማዎች፡-

- ተማሪዎች ስለ አገራቸው ነባራዊ ሁኔታ ያላቸውን ግንዛቤ ያዳብራሉ።
- ተማሪዎች የምግብ፣ የውሃና የኃይል ምንጮች አስፈላጊነት እንዲረዱ ማስቻል።
- ተማሪዎች ሀገር በቀል ልምዶችን በማወቅ በአካባቢ ጥበቃ ተግባራት ላይ በንቃት ለመሳተፍ ይነሳሳሉ።
- የተማሪዎች የአገራቸውን የተፈጥሮ ሀብት እንክብካቤ አስፈላጊነትን ይረዳሉ።
- ተማሪዎች የአገራቸውን የተለያዩ ባህሎች፣ ምጣኔ ሀብታዊ እንቅስቃሴዎችና የቱሪስት መስህቦችን ይገነዘባሉ።
- ተማሪዎች ትኩረት የሚሹ ቁልፍ ጉዳዮችን (cross cutting issues) ተገንዝበው አስተዋጽኦ ያደርጋሉ። ለእነዝህም ዓላማዎች ስኬት መምህራን ለሚያደርጉት ጥረት ዋነኛ አጋዥ መሣሪያ ሆኖ እንዲያገለግል ይህ የመምህሩ መምሪያ መጽሐፍ ታስቦ ተዘጋጅቷል።
- የትምህርት ምዘና ሂደትን በተመለከተ፡-

ምዘና፡ የተማሪዎችን ትምህርት እና እድገት ለማሳደግ መረጃን የመወሰን፣ የመምረጥ፣ የመንደፍ፣ የመሰብሰብ፣ የመተንተን፣ የመተርጎም እና የመጠቀም ሂደት ነው።

ተከታታይ ምዘና፡- ማለት ምዘናው ለተማሪው ግብረ መልስ በመስጠት የመማር ሂደቱን ለመዳሰስ የተነደፈ ሲሆን ይህም ጥንካሬዎቹን፣ ድክመቶቹን ለመለየት እና የወደ ፊት አፈፃፀሙን ለማሻሻል ያገለግላል።

ለምሳሌ የሙከራ ጥያቄ፣ የክፍል ሥራ፣ የቤት ሥራ ወዘተ ናቸው።

ተከታታይ ምዘና የሚከተሉትን መርሆች ያካትታል።

ተከታታይ ምዘና በሁለት ይከፈላል። እነሱም

1. ሂደታዊ ተከታታይ ምዘናና

2. የአጠቃላይ ተከታታይ ምዘና በመባል ይታወቃል።

የሂደት ተከታታይ ምዘና ዓብይ መርሆዎች፡-

1. ተማሪዎች የመገምገም ሚና ምን እንደሆነ እንዲረዱ ማድረግ

2. ተማሪዎች በትምህርት ክፍል ውስጥ ምክንያት ማወቅ፣ መረዳትና ማድረግ መቻል ነው።

3. ለተማሪዎች ልዩ ቦታ መስጠት።

- ተማሪዎች የሚያውቁትን፣ የተረዱትን እና ማድረግ የሚችሉትን ለማሳየት እንዴት እንደሚችሉ ተጣጣፊነት (flexibility) አስፈላጊ ነው።

4. አስተማሪ ግብረ መልስ መስጠት።

- ግብረ መልስ ተማሪው በሚቀጥለው ጊዜ ለማሻሻል ምንምምድረግ እንዳለበት እንዲያውቅና ሊረዳው እንደሚገባ ያብራራል።

5. አግባብነት ያለው ግብረ መልስ መስጠት።

- ግብረ መልስ አሰጣጥ አስፈላጊነትና ዓላማውን መሳት የለበትም። በግብረ መልስ ተማሪው ውጤት እንዴት ማሻሻል እንዳለበት እንዲያስብ ማድረግ መቻል አለበት።

6. በቋሚነት መገምገም።

7. ተማሪዎችን በተከታታይ ግምገማ ማሳተፍ።

- በግምገማው ሂደት ተማሪዎችን ማካተት አለብን። ግምገማው የሚደረገው ለምን እንደሆነ ማወቅ አለባቸው። በመጨረሻ ስለትምህርታቸው ወደተቀባይነት ደረጃ ማድረስ ነው።

8. ንድፎችን ማዘጋጀት።

9. በይዘት መስፈርቶች እና በተማሪ ፍላጎቶች ዙሪያ መመሪያን ማቀድ።

10. ሂደቱን መድገም።

- የተከታታይ ግምገማን በመጠቀም ቀጣይ እርምጃዎችን ለመረዳትና ለመለወጥ ሁልጊዜ የመመር መርልም ድንገት ማዳበር ነው።

አጠቃላይ ተከታታይ ምዘና፡- ማለት ደግሞ በዋናነት ጥቅም ላይ የሚውለው ውጤት አሰጣጥን ለመወሰን ነው። በተለምዶ የአጠቃላይ ተከታታይ ምዘና የሚከናወነው በትምህርታዊ እንቅስቃሴ መጨረሻ ላይ ሲሆን የተማሪውን አጠቃላይ አፈፃፀም ለመገምገም የተቀረበ ነው።

የክፍል ምደባን መሠረት ከማድረግ በተጨማሪ ማጠቃለያ ምዘና የተማሪዎችን ችሎታ ለባለድርሻ አካላት ለማስተላለፍ ጥቅም ላይ ይውላል። ለምሳሌ የአጋማሽ ፈተና፣ የማጠቃለያ ፈተና፣ ክልላዊና ሀገር አቀፍ ፈተናዎች የመሳሰሉት የማጠቃለያ ምዘና ዓይነቶች ናቸው። በማጠቃለያ ምዘና ውስጥ ከሚካተቱ መርሆች የተወሰኑት እንደሚከተለው ቀርበዋል።

- አጠቃላይ ተከታታይምዘና በአጋማሽ በመንፈቅ ወይም በዓመቱ መጨረሻ የሚሰጥ ነው።
- የአጠቃላይ ተከታታይምዘና ዓላማ የመማርን እድገት ደረጃ መስጠት እና የተማሪዎችን የማሻሻያ ደረጃ መገምገም ነው።
- ፈተናዎቹ የሚከናወኑት ለአንድ ለታቀደ እቅድ ውጤት ለማወቅ እንጂ ተማሪዎችን በግል ለመገምገም አይደለም ።
- መምህሩ የመማር ማስተማር ዘዴውን ውጤታማነት እንዲያወስን ይረዳል።

የትምህርቱ ዕቅድ፡- መምህሩ የመማር ማስተማር ሂደት ከመጀመሩ በፊት የሚያከናውነው የመማር ማስተማር ስትራቴጂዎችዝርዝር ዕቅድ ነው።

የትምህርት ዕቅድ ዓይነቶች፡-

1. የዓመታዊ
2. የሰሜን-ምሽት (ኮርስ) ና
3. የዕለታዊ ዕቅዶች ናቸው።

በአጠቃላይ ከዚህ በላይ የተዘረዘሩትን ሀሳቦችን ተግባራዊ በማድረግ የመማር ማስተማር ሂደቱ ውጤታማ እንዲሆን ማድረግ ይጠበቅብናል።

የትምህርት እቅድ ተማሪዎች በትምህርቱ ወቅት ምን እንደሚያከናውኑ እና እንዴት እንደሚማሩ የመምህሩን ዓላማዎች የሚገልፅ ዝርዝር መመሪያ ነው። የተለያዩ የመማሪያ ዕቅዶች አሉ።

ለምሳሌ፡- የዕለታዊ ትምህርት ዕቅድ፣ የሳምንታዊ የትምህርት ዕቅድ፣ የዓመታዊ ትምህርት ዕቅዶች ወዘተ... ናቸው።

የተግባር ደረጃዎች	ጊዜ	የት/ቱ ይዘት	የመምህሩ ተግባር	የተማሪው ተግባር	ምዘናና ክትትል
የትምህርቱ መግቢያ	5 ደቂቃ	ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ ተፈጥሮ ሀብቶች	የዕለቱን የትምህርት ርዕስ ማስተዋወቅ ቡድን መመሥረት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን መስጠት	የትምህርት ቁሳቁሶችን በማደራጀት በቡድን ይደራጃሉ፤ ተሳትፎ ያደርጋሉ።	ተማሪዎችን እንደ ተሳትፏቸው ሁኔታ መገምገም
የትምህርቱ አቀራረብ	25 ደቂቃ	ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ ተፈጥሮ ሀብቶች	ተማሪዎች የተሰጣቸውን የቡድን ተግባር መከወናቸውን መከታተል፤ እግዛ ለሚያስፈልጋቸው አስፈላጊውን እግዛ ማድረግ፤ የተማሪዎች የቡድን ወይይት ገለጻ ላይ ግብረ መልስ መስጠት-ተጨማሪ ቁልፍ ጉዳዮችን ማስረዳት	በቡድን ወይይት ወቅት ንቁ ተሳትፎ በማድረግ የሚጠበቅባቸውን ተግባር ይከወናሉ፤ ማስታወሻ በመያዝ ከሚሰጠው ግብረ-መልስ አስፈላጊውን ነጥብ ይይዛሉ።	ተሳትፏቸውን በመከታተል መገምገምና፤ ተያያዥ ጥያቄዎችን መስጠት
ማጠናከሪያና ማጠቃለያ	10 ደቂቃ	ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ ተፈጥሮ ሀብቶች	የዕለቱን የትምህርት ይዘት በመከለስ ማጠቃለል፤ ተጨማሪ መገምገሚያ ጥያቄዎችን መስጠት	በክለሳው ንቁ ተሳትፎ ማድረግ፤ ጥያቄዎችን መመለስ፤	በተጠየቁት ጥያቄዎች ላይ የተማሪዎችን ሁኔታ መገምገም የተገኘውን ለውጥ መያዝ

የመርጃ መሳሪያዎች: ታዳሽ የሆኑና ታዳሽ ያልሆኑ የሐይል ምንጮች የሚያሳይ ቻርት

ለተማሪዎች የሚደረግ ድጋፍ Learner support (for slow-learner, fast-learner, students with disability, etc.): ተጨማሪ ማጣቀሻ መጽሐፍትን መጠቀም፤ አስፈላጊ ሲሆን የተለየ ክ/ጊዜ በመመደብ እግዛ ማድረግ፤ እርስ በርሳቸው እንዲረዳዱ ሁኔታዎችን ማመቻቸት፤ ለይቶ መምከር፤ ከቤተሰብ ጋር መወያየት።

የትም/ት ክፍሉ አስተያየት
ፊርማ

የዕለታዊ የትምህርት ዕቅድ ናሙና

ቀን: _____

የመምህሩ ስም: _____

የክፍል ጊዜ ርዝማኔ _____

የተሰጠ ሰዓት: 40 ደቂቃ

የት/ቤተሰም: _____

ክፍልና ሴክሽን:5ኛ

የት/ትዓይነት: አካባቢ ሳይንስ

ምዕራፍ: ምዕራፍ 3

ንዑስ ርዕስ: የተፈጥሮ ሀብቶች

የትምህርቱ ርዕስ: ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የተፈጥሮ ሀብቶች ባህሪያት

የዕለቱ ትም/ት አስፈላጊነት/Rationale of the topic: ተማሪዎች እንደ ዜጋ በክልላቸው ስለሚገኙ የተፈጥሮ ሀብት ዓይነቶች የማወቅና የመጠበቅ መብት እና ግዴታ ስላላቸው የተፈጥሮ ሀብት ዓይነቶችን ለይተው እንዲያውቁና እንዲንከባከቡ ይረዳቸዋል።

የተማሪዎች ቅድሚያ ዕውቀት/ Pre-requisite knowledge of the students/፥ ተማሪዎች በአካባቢያቸው ከሚያዩትና ከሚጠቀሙት ነገሮች በመነሳት እና ከዚህ ቀድሞ በነበረው ክ/ጊዜ በተማሩት ትምህርት መሠረት ስለተፈጥሮ ሀብቶች ምንነት በቂ ግንዛቤ ይኖራቸዋል።

- የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት:-
 - ተማሪዎች ይህንን ትምህርት ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ:-
- በአገራቸው ውስጥ የሚገኙ ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የተፈጥሮ ሀብቶች መካከል ያሉትን ልዩነቶች ይገልጻሉ።
- በአገራቸው ውስጥ የሚገኙ ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የተፈጥሮ ሀብቶችን ይዘረዝራሉ።

ከትምህርት ዕቅድ ዝግጅት በመቀጠል የሚመጣው ዓቢይ ተግባር ደግሞ የማስተማር ስነ-ዘዴን ለይቶ ማወቅና መተግበር ይሆናል። የማስተማር ስነ-ዘዴ የመማር ማስተማሩን ሂደት ለማቀላጠፍ መምህራን የሚጠቀሙባቸውን መርሆዎች እና ስልቶችን ያጠቃልላል።

የማስተማር ስነ-ዘዴ ተማሪዎችን በማስተማር ተግባር ውስጥ እንዲሳተፉ የሚያነሳሳ፣ ተማሪን ማዕከል ያደረገ የመማሪያ ክፍልን የማደራጀት መንገድ ነው። የማስተማር ስነ-ዘዴዎች በርካታ ዓይነት ሲሆን የተወሰኑት ስነ-ዘዴዎች ጠንካራና ደካማ ኅኖች በሚከተለው ሠንጠረዥ ቀርበዋል።

የመግር ማስተማር ዘዴዎች ጠንካራና ደካማ ጎኖች

ዘዴ	ጠንካራ ጎን	ደካማ ጎን
<p>ጥያቄና መልስ (Question and answer)</p>	<p>የሚከተሉትን የሚያጠቃልሉ ልዩ ልዩ ዓይነት ጥያቄዎች ለመጠቀም ይረዳል።</p> <p>እነሱም፤</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ ጠቅላላ ጥያቄዎች፤ ❖ ከተለያዩ አማራጭ መልሶች አሰጣጥ ጋር የተገናኙ ጥያቄዎች ❖ ከማነፃፀር ጋር የተያያዙ ጥያቄዎች ❖ ከምክንያታዊነት ጋር የተገናዘቡ ጥያቄዎች 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ መምህራን ከበቂ በላይ ጥያቄዎች መጠቀም መቻላቸው። ❖ በእውቀት፣ በግንዛቤና በመሳሰሉት ላይ የሚመሰረቱት ጥያቄዎች ውስን መሆናቸው። ❖ ጥያቄዎችን መመለስ የሚያቅታቸው ተማሪዎች ቅር መሰኘት ወይም መሸማቀቅ።
<p>ገለጻ(Explanation)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ የትምህርት ርዕሱን የሚገልጹ በቂ ቃላት ለመጠቀም ያስችላል። ❖ ተማሪዎች ትኩረት በተሰጠው የትምህርት ርዕስ ላይ አሰፈላውን መረጃ ማግኘት ይችላሉ። 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ሁል ጊዜ ተማሪዎች ከመምህር መረጃ ጠባቂ ይሆናሉ። ❖ ተማሪዎች በአብዛኛው አድማጮች እንዲሆኑ ማድረግ።
<p>ውይይት (Discussion)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ የሀሳብ ልዩታዊ የመሆን አቅም እንዲኖራቸው ያደርጋል። ❖ ማስተማር የሁለትዮሽ ግንኙነት መሆኑን 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ደካማ ተማሪዎች ላይ ትኩረት አለማድረግ። ❖ በጣም ጥቂት ፈጣን ተማሪዎች ውይይቱን መቆጣጠራቸው። ❖ ደካም ያሉት ተማሪዎች በመምህር ካልተጎተቱ በስተቀር ተሳትፏቸው ማነስ።

	<p>ያረጋግጣል።</p>	
<p>ምልከታ(observati on)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ የሚቀርበውን ትምህርት ተጨባጭ እንዲሆን ይረዳል። ❖ የተመረጠና ለእይታ የሚበቃ መረጃ ላይ በመመስረት የትምህርቱን ርዕስ በቀላሉ ለማቅረብ ያስችላል። 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ የትምህርቱ ርዕስ የሚያጠቃልላቸውን በሙሉ አለማካተቱ። ❖ ተማሪዎች ለእይታ በቀረበው ማቴሪያል ላይ ብቻ እንዲያተኩሩ ማድረግ።
<p>ችግር ፈቺ የማስተማር ዘዴ(Disc overy teaching method)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ከፍተኛ የተማሪዎች ተሳትፎ ይታይበታል። ❖ ሰፊ ጽንሰ ሃሳቦችና መርሆችን ለመገንዘብ ከማበራታታቱም በላይ ከሌሎች ተማሪዎቹ ጋር አብሮ የመስራት ችሎታን ያጎለብታል። ❖ ችግር ፈቺ የማስተማር ዘዴ የመመህሩን ድጋፍ የሚፈልግ ሲሆን ተማሪዎች አብሮ የመስራትና ችግር የመፍታት ዘዴን እንዲለማመዱ ያደርጋል። 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ሰፊ የትምህርት ርዕስ ለመሸፈን ያለው ብቃት ደካማ መሆኑ። ❖ የመወዳደር ስሜትን ስለሚቀንስ ተማሪዎች ግድየለሽ እንዲሆኑ ማድረግ። ❖ አብሮ ከመስራት ባሻገር በተማሪዎች መካከል የውድድር ወይም የመጭከር ስሜት አለመፍጠሩ።

<p>የቡድን ፕሮጀክት ዘዴ (Group project method)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ለቡድን ስራ መነሳሳትና መሳተፍን ያበረታታል ወይም ሁኔታዎችን ያመቻቻል። ❖ በተማሪዎች መካከል የመደጋገፍ መንፈስን ያጠናክራል። ❖ ተማሪዎች የስራቸውን የመጨረሻ ውጤት ለማወቅ የበለጠ ጥረት እንዲያደርጉ ያበረታታል። 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ጊዜ መፍጀቱ። ❖ ገንዘብ ወጪ መጠየቁ። ❖ እጅግ አስተማማኝ የክፍል አመራር ክሌላ በርካታ የሰነ ምግባር ጉድለት መፍጠሩ።
---	---	--

ምዕራፍ አንድ

1. የኢትዮጵያ መገኛ

የተሰጠው ክ/ጊዜ35

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ወጤቶች

- የኢትዮጵያ መገኛ ይገልጻል።
- የቦታዎች መገኛን በካርታ ላይ ያሳያል ።
- ኢትዮጵያ ከጎረቤት አገሮች አንፃር በካርታ ላይ ያላት መገኛን ያሳያል።
- በኢትዮጵያ የቦታዎችን መገኛና አቅጣጫን ይጠቁማል።
- የካርታ ንድፍ ሥራ ይለማመዳል ።
- የጂፒኤስ አጠቃቀም ዘዴዎችን በመጠቀም ቦታዎችን ይለካል።

ዝርዝር ይዘቶች

1.1 የኢትዮጵያ መገኛ

1.2 የቦታዎች መገኛ በካርታ ማሳየት

1.3 የኢትዮጵያ አንፃራዊና ፍፁማዊ መገኛ

1.4 ኢትዮጵያ ከጎረቤት አገራት አንፃር ያላት መገኛ

1.5 የኢትዮጵያ ቦታዎች መገኛና አቅጣጫ

1.6 ካርታ መሳል

1.7 የጂ.ፒ.ኤስ አጠቃቀም

መግቢያ

ውድ መምህር ከዚህ ቀደም ተማሪዎች አራተኛ ክፍል ሆነው ስለ ካርታ ፅንሰ ሀሳብ፣ ስለሚገኙበት ክልል አንፃራዊና ፍፁማዊ መገኛ፣ የጎረቤት ክልሎች መገኛ፣ በክልላቸው ውስጥ ስለሚገኙ ቦታዎች መገኛ ርቀት እና አቅጣጫ የተማሩ ሲሆን አሁን በዚህ ምዕራፍ ደግሞ የኢትዮጵያ አንፃራዊና ፍፁማዊ መገኛ፣ የቦታዎች መገኛ በካርታ ላይ፣ ኢትዮጵያ ከጎረቤት አገሮች አንፃር በካርታ ላይ ያላት መገኛ፣ በኢትዮጵያ የቦታዎች መገኛና አቅጣጫ፣ ካርታ መሳል እና የጂ.ፒ.ኤስ አጠቃቀምን አስመልክቶ ይማራሉ። ስለዚህ ከመ/ሩ የሚጠበቀው ከዚህ ቦታች በቀረበው መመሪያ መሰረት ማስተማር ነው።

1.1 የኢትዮጵያ መገኛ በአፍሪካ ቀንድ

የተመደበለት ጊዜ - 5ክ/ጊዜ

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የኢትዮጵያን መገኛ በአፍሪካ ካርታ ላይ ያሳያሉ።
- ኢትዮጵያ በአፍሪካ ቀንድ እንደሚገኝ ይናገራሉ።
- የኢትዮጵያ መገኛ በአፍሪካ ቀንድ ካርታ በመሳል ያሳያሉ።
- በአፍሪካ ቀንድ ኢትዮጵያ ያላትን መገኛ ቦታን ያደንቃሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

ኢትዮጵያ በምስራቅ አፍሪካ ቀንድ አካባቢ የምትገኝ አገር ስትሆን 1,106,000 ካሬ ኪሎ ሜትር የሚደርስ የቆዳ ስፋት አላት።

በአፍሪካ በስፋት ስምንተኛ ደረጃ ላይ ትገኛለች። የአየር ንብረት በተመለከተ የተለያዩ የአየር ንብረት ክልሎችን የያዘች፣ የተፈጥሮ ሀብቶችና ሰው ሰራሽ ቅርሶች በብዛት የሚገኝባት፣ ህዝቦቿ በአንድነት በመቻቻል የሚኖሩባት በተጨማሪም የተለያዩ ቋንቋዎች በስፋት የሚነገርባት የተለያዩ ብሔር ብሔረሰቦችና ህዝቦች አገር ናት።

መርጃ መሳሪያዎች

የአፍሪካ ካርታ

የምስራቅ አፍሪካ ካርታ

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ❖ ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ❖ ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መፃሕፍትን ይጠቀሙ።
- ❖ ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ❖ ወይይት
- ❖ ገለፃ
- ❖ የጥንድ ወይይት

- ❖ የቡድን ስራ

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ❖ ተማሪዎችን በቡድን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።
- ❖ ስለእለቱ ትምህርት ዓላማ ግልጽ ያድርጉ።

የትምህርት አቀራረብ

- ❖ ተማሪዎች በቡድን ሆነው ቀድመው ስለ ኢትዮጵያ መገኛ ቦታ የሚያወቁትን እንዲናገሩ ጥያቄ ይጠይቁ።
- ❖ ተማሪዎችን ስለአገራቸው እንዲወያዩ ያድርጉ። በተማሪ መፅሐፍት ውስጥ የተሰጠውን የተግባር ሥራን ተከታትለው ያሰሯቸው።
- ❖ የተግባር 1.1 መልስ- መምህር እባኩትን የአፍርካን ካርታ ስለው የኢትዮጵያን መገኛን በአፍርካ ካርታ ላይ ያሳዩ።

የምዘና ስልቶች

- ❖ ጥያቄና መልስ።
- ❖ ተማሪዎች እርስ በርስ የሃሳብ ልውውጥ በማድረግ ለቀጣይ መሻሻል ዝግጁ እንዲሆኑ ማበረታታት ።
- ❖ የተማሪዎችን የቡድን ወይም ገለፃ በማዳመጥ ግብረ መልስ መስጠት።
- ❖ የመማር ማስተማር ሂደትን በማይቋረጥ መልኩ በመከታተል መገምገም ከመምህሩ ይጠበቃል።
- ❖ ከመማር ማስተማር ሂደት በኋላ ተማሪዎቹ ያሳያሉ ተብሎ የሚገመተውን የባህሪ ለውጥ መነሻ በማድረግ የእውቀት ደረጃና ክህሎትን ማግኘታቸውን ማረጋገጥ ያስፈልጋል።
- ❖ ተማሪዎች የኢትዮጵያን ጎረቤት አገሮች እነማን እንደሆኑ ማን በየትኛው አቅጣጫ እንደሚገኝ ለይተው መናገር የሚችሉ መሆናቸውን ማረጋገጥ ይቻላል።

- ❖ ከዚህ በላይ የእውቀት ደረጃ ያላቸውን ተማሪዎችን ማበረታታት፣ እውቀታቸውን እንዲጨምሩ ተከታታይ ድጋፍ መስጠት ያስፈልጋል።
- ❖ መምህሩ ከሚፈለገው እውቀት ደረጃ በታች ላላቸው ተማሪዎች ተጨማሪ ወይም ድጋፍ ለሚሹ ተማሪዎች ድጋፍ መስጠት አለበት።
- ❖ ከትምህርቱ በኋላ ሙከራ መስጠት ተጨማሪ መልመጃዎችን እንዲሰሩና ከዚያ በመቀጠል ደግሞ የእነሱን ስራ መገምገም በተደጋጋሚ ድጋፍ መስጠት ያስፈልጋል።

መልመጃ 1.1 መልስ

1. መገኛ ማለት በካርታ ላይ የአገራትን ወይም የተፈጥሮ ክስተት ያለበትን ቦታ መግለጫ ማለት ነው።
2. ኢትዮጵያ በአፍሪካ ቀንድ በስተምስራቅ ትገኛለች።

1.2 የቦታዎች መገኛ በካርታ ማሳየት

(የተመደበለት ጊዜ - 5ክ/ጊዜ)

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የቦታዎችን መገኛ በካርታ ላይ ይጠቁማሉ።
- የክልሎችን መገኛ በኢትዮጵያ ካርታ ላይ ያሳያሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

- ❖ መገኛን በካርታ ላይ ማሳየት ይቻላል። መገኛን በካርታ ወይም በንድፍ ካርታ ላይ ለማሳየት ስንፈልግ በቅድሚያ ለማሳየት የፈለግነውን ነገር ወይም ነገሮች አቅጣጫን ለይቶ ማወቅ ያስፈልጋል።
- ❖ አንድን ነገር በካርታ ወይም በንድፍ ካርታ ላይ ለማሳየት የዚያን ነገር ግዝፈት መስፈርት ተጠቅመን መቀነስ አለብን። መስፈርት በመለኪያ አማካይነት የሚታወቅ የካርታ ላይ ርቀት እና የምድር ላይ ርቀት ንፅፅር ወይም ጥምርታ ነው። ለምሳሌ 1 ሳ.ሜ ለ 1 ኪ.ሜ ይህ መስፈርት አንድ ሴንቲ ሜትር ለአንድ ኪሎሜትር ተብሎ ይነበባል። ይህ ማለት በካርታ ላይ የተመለከተው አንድ ሴንቲ ሜትር ርቀት በምድር ላይ የአንድ ኪሎ ሜትር ርቀት ይወክላል ማለት ነው።

መርጃ መሳሪያ፡

የኢትዮጵያ ክልሎችን የሚያሳይ ካርታ

ቅድመ ዝግጅት

- ✓ ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ✓ ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ✓ ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መጻሕፍትን ይጠቀሙ።
- ✓ ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ✓ ገለጻ
- ✓ የጥንድ ወይይት

✓ የቡድን ስራ

የመግር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ፡፡

ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጃ፡፡

የትምህርት አቀራረብ

ተማሪዎችን በቡድን በመከፋፈል የሚያወቁትን ጥያቄ ይጠይቁ፡፡

በተማሪ መፅሐፍት ውስጥ የተሰጠውን የተግባር ሥራን ተከታትለው ያሰሯቸው፡፡

የተግባር 1.2 መልስመምህር እባኮትን በኢትዮጵያ ካርታ ላይ የሚገኙበትን ክልል ስለው እንዲያሳዩ ያዲርጉ፡፡

የምዘና ስልቶች

- በጥያቄና መልስ
- የቤት ስራ በመስጠት
- የመግር ማስተማር ሂደትን በማይቋረጥ መልኩ በመከታተል መገምገም ፡፡
- ተጨማሪ ወይም ድጋፍ ለምሹ ተማሪዎች ድጋፍ መስጠት አለበት፡፡
- ከትምህርቱ በኋላ ሙከራ መስጠት ተጨማሪ መልመጃዎችን እንዲሰሩና ከዚያ በመቀጠል ደግሞ የእነሱን ስራ መገምገም በተደጋጋሚ ድጋፍ መስጠት ያስፈልጋል፡፡

መልመጃ 1.2 መልስ

1. መገኛን በካርታ ላይ ለማሳየት ስንፈልግ በቅድሚያ ለማሳየት የፈለግነውን ነገር ያለበትን አቅጣጫ ማወቅ ያስፈልጋል፡፡
2. መስፈርት በመለኪያ አማካይነት የሚታወቅ በካርታና በመሬት መካከል ያለ ርቀት ንፅፅር ወይም ጥምርታ ነው፡፡

1.3. የኢትዮጵያን አንፃራዊና ፍፁማዊ መገኛ

የተመደበለት ጊዜ - 5ክ/ጊዜ

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎችይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የኢትዮጵያን አንፃራዊ መገኛን በካርታላይ ያሳያሉ፡፡
- የኢትዮጵያን አንፃራዊ መገኛን በካርታ ላይ ይስላሉ፡፡
- የኢትዮጵያን ፍፁማዊ መገኛን በካርታላይ ያሳያሉ፡፡
- አንፃራዊና ፍፁማዊ መገኛ መካከል ያለውን ልዩነት ይዘረዝራሉ፡፡

የትምህርቱመሠረታዊ ሃሳቦች

የሥነ ምድር ተመራማሪዎች አንድ ቦታ የት እንደሚገኝ ለመግለፅ የተለያዩ ዘዴዎች በመጠቀም የቦታ መገኛን መግለፅ እንደሚቻል ያስቀምጣሉ፡፡ ዋነኞቹ ዘዴዎች በሁለት ይከፈላሉ፡፡ እነሱም አንፃራዊና ፍፁማዊ መገኛ በመባል ይታወቃሉ፡፡

አንፃራዊ መገኛ - የሚያመለክተው አንድ ቦታ ከሌሎች ተፈጥሮአዊና ሰው-ሰራሽ ቦታዎች አንፃር ያለውን መገኛ ያመለክታል፡፡ ቋሚ ማጣቀሻ ሆኖ አያገለግልም ስለዚህ በማጣቀሻነት የምንጠቀመው ቦታ ሲቀየር በዚያ ላይ ተመርኩዞ ይለወጣል፡፡ አቅጣጫን ተጠቅሞ ሊገለፅ የሚችል ነው፡፡

ለምሳሌ - የኢትዮጵያ መገኛ ከኬንያ እና ከጅቡቲ አንፃር ይለያያል፡፡

ኢትዮጵያ ከኬንያ በስተሰሜን ከኤርትራ ደግሞ በስተደቡብ ትገኛለች፡፡

ፍፁማዊ መገኛ -አንድን ቦታ ምድር ላይ ካሉ ምናባዊ ቋሚ ነጥቦች ወይም መስመሮች ላይ ተመስርቶ የሚገለፅ ነው፡፡ የተለመደው መንገድም የኬክሮስና የኬንትሮስ መስመርን በመጠቀም የሚገለፅ ነው፡፡

የኬክሮስ መስመር - አንድ ቦታ ከ ምድር ወገብ(መሬትን በስተሰሜንና ደቡብ እኩል የሚከፍል መስመር) በምን ያህል ድግሪ በስተሰሜን ወይም በስተደቡብ ርቆ እንደሚገኝ የሚያሳይ ሲሆን

የኬንትሮስ መስመር-አንድ ቦታ ከግሪንዊች ፕራይሜሪድያንሜሪዲያን(መሬትን በስተምስራቅና በስተምዕራብ እኩል የሚከፍል መስመር) በምን ያህል ድግሪ ርቆእንደሚገኝየሚያሳይነው። ቋሚ የሆነና የማይለዋወጥ ነው። የሚገለጸውም በድግሪ ነው። ለምሳሌ -የኢትዮጵያ ፍፁማዊ መገኛ ከ3⁰ - 15⁰ ሰሜን ኬክሮስ እና ከ33⁰ - 48⁰ ምስራቅኬንትሮስ

መርጃ መሳሪያ

የኢትዮጵያ ፍፁማዊ መገኛ ካርታ

የኬክሮስና ኬንትሮስ መስመሮች በካርታና በሌላ ላይ

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መጻፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የጥንድ ወይይት
- የቡድን ስራ

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።

የትምህርት አቀራረብ

- ተማሪዎችን በቡድን በመከፋፈል የሚያወቁትን ጥያቄ ይጠይቁ።
- በየቡድናቸው እንዲወያዩ ጥያቄ መስጠት።
- አንፃራዊ መገኛና ፍፁማዊ መገኛ መካከል ያለውን ልዩነት ግለፅ።
- በፅብረቃወ ላይ ግብረ-መልስ ይስጡ።
- በተማሪ መፅሐፍት ውስጥ የተሰጠውን የተግባር ሥራን ተከታትለው ያሰሯቸው።
- ተግባር 1.4 መልስ 1. የኢትዮጵያን ፍፁማዊ መገኛን በካርታ ላይ ከክሮስና ኬንትሮስን መስመሮች በመጠቀም እንዲያሳዩ ይርዷቸዋል።

መልመጃ 1.3 መልስ

1. አንፃራዊ መገኛ አቅጣጫን ተጠቅሞ ከሌላ ተፈጥሮዊ ክስተት ወይም ሰው ሰራሽ ነገሮች አንፃር ሊገለፅ ይችላል።
2. ፍጹማዊ መገኛ አንድን ቦታ በትክክል የሚገኝበትን ቦታ ምናባዊ ቋሚ መስመሮችን ማለትም የኬክሮስና ኬንትሮስ መስመሮችን እንጠቀማለን።

1.4. ኢትዮጵያ ከጎረቤት አገሮች አንፃር በካርታ ላይ መገኛ

የተመደበለት ጊዜ - 5 ክ/ጊዜ

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- ኢትዮጵያ ከጎረቤት አገሮች አንፃር በካርታ ላይ መገኛዋን ይለያሉ።
- በአራቱም አቅጣጫ ኢትዮጵያን የሚያዋስኗትን ጎረቤት አገሮችን ይዘረዝራሉ።

- ኢትዮጵያን ከጎረቤት አገራት አንፃር ያላትን መገኛ በካርታ ላይ ያሳያሉ።
- የኢትዮጵያን ጎረቤት አገራትን ይጠራሉ።
- ኢትዮጵያ ከጎረቤት አገራት አንፃር በአፍሪካ ካርታ ላይ የምትገኝበትን በመሳል ያሳያሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

የኢትዮጵያ መገኛ የት ነው?

የኢትዮጵያ ጎረቤት አገራት የሚባሉት ኤርትራ፣ ጅቡቲ፣ኬንያ፣ ሱዳን፣ ደቡብ ሱዳን እና ሶማሊያ ናቸው።

ኢትዮጵያ ከኤርትራ በስተደቡብ ከኬንያ በስተሰሜን ከጅቡቲ በስተምዕራብ ከሱዳን በስተምስራቅ ከሶማሊያ በስተሰሜን ምዕራብ የምትዋሰን አገር ናት።

ኢትዮጵያ ከባህር ጠለል በላይ እስከ 4620ሜትር ከፍታ ያለው የራስ ደጀን ተራራና

ከባህር ጠለል በታች130ሜትር ዝቅ የሚል የዳሎል ዝቅተኛ ቦታ የሚገኝባት አገር ናት።ኢትዮጵያ የተለያዩ መልክዓምድራዊ አቀማመጥ ያላት አገር ናት።

መርጃ መሳሪያ

የአፍሪካ ካርታ

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መፃሕፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የጥንድ ወይይት
- የቡድን ስራ

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ
- ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ ::

የትምህርት አቀራረብ

ተማሪዎችን በቡድን ያደራጁ ::

ተማሪዎች የሚያወቁትን ጥያቄ ይጠይቁ::

የኢትዮጵያን አጎራባች ሀገሮች ከካርታው ላይ በመመልከት በስተሰሜን በስተደቡብ በስተምስራቅና በስተምዕራብ አቅጣጫ የሚያዋስኗት አገራትን በጥንድ ሆነው እንዲያመለክቱ ያበረታቱ::

መርጃ መሳሪያ

የአፍርካ ካርታ

የሚዘና ስልቶች

በቡድን ስራ፣ በጥንድ ስራ፣ መልመጃ በመስጠት፣ ... ወዘተ :: መምህሩ የራሱን ተጨማሪ ስልቶችን በመጠቀም የተማሪውን የመማር ብቃት በመለየት ግብረ መልስ መወሰድ ይችላል::

መልመጃ 1.4 መልስ

1. ኢትዮጵያን በስተደቡብ ኬንያ በስተሰሜን ኤርትራ ያዋስኗታል።

2. ጅቡቲ

1.5. በኢትዮጵያ የቦታዎች መገኛና አቅጣጫ የተመደበለት ጊዜ - 5 ክ/ጊዜ

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- በኢትዮጵያ የሚገኙ ቦታዎችን መገኛ በካርታ ላይ ያሳያሉ።
- በኢትዮጵያ የሚገኙ ቦታዎችን አቅጣጫ በካርታ ላይ ያሳያሉ።
- የአቅጣጫ ጠቋሚ በመስራት ቦታዎችን ያሳያሉ።
- የኢትዮጵያ አገራባች ሀገሮችን የሚያሳይ ካርታ ይስላሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

በኢትዮጵያ የቦታዎችን መገኛ እንዴት እንጠቁማለን?

ኢትዮጵያ በተለያዩ ክልሎች የተከፋፈለች አገር ናት። እያንዳንዱ ክልል ደግሞ በስፋ የሚያስተዳድራቸው የተለያዩ ዞኖች እና ልዩ ወረዳዎች ይገኛሉ። ቦታዎችን በካርታ ላይ ማሳየት የሚቻል ሲሆን የመጀመሪያው ከአገራባች ቦታዎች፣ ከተፈጥሮና ሰው ሰራሽ ክስተቶች አንጻር አቅጣጫ ጠቋሚዎችን በመጠቀም የምንገልጽበት ነው። ሌላኛው ደግሞ የቦታውን ትክክለኛ መገኛ

የሚገልፅ የኬክሮስና የኬንትሮስ መስመርን ተጠቅመን በድግሪ መስፈርት የምንገልፀው መገኛ ማመላከቻ ዘዴ ነው። ለምሳሌ -ደቡብ ክልል መገኛ ካርታ

የአቅጣጫ ምንነት

አንድ በመንቀሳቀስ ላይ የሚገኝ ግለሰብ ወይም ነገር የያዘው የፍሰት መስመር አቅጣጫ ይባላል።

ለዚህ እንዲረዳ አራት ዋና ዋና አቅጣጫዎችን በመጠቀም የአንድን አካባቢ መገኛ በማመላከት ስለቦታው የተሻለ መረጃ እንድናገኝ ይረዱናል።

አቅጣጫ በአራት አበይት መግለጫ ይከፈላል።እነሱም ሰሜን፣ደቡብ፣ምዕራብ እና ምስራቅ ይባላሉ። እነዚህ አቅጣጫ አመላካቾች በድግሪ ልኬት ይገለጻሉ ።

ለምሳሌ - ሰሜን=0°፣ ምስራቅ =90°፣ ደቡብ=180°፣ ምዕራብ =270°

ከዚህ ባሻገር አቅጣጫን ሊያመለክቱ የሚችሉ ንዑስ አቅጣጫ ጠቋሚዎች አሉ። እነሱም ሰሜን ምስራቅ፣ ደቡብ ምስራቅ፣ ደቡብ ምዕራብ እና ሰሜን ምዕራብ ተብለው ይጠራሉ። እነዚህ አቅጣጫ ጠቋሚዎች በድግሪ ልኬት ሊገለፁ ይችላሉ።

ለምሳሌ - ሰሜን ምስራቅ= 45°፣ ደቡብ ምስራቅ= 135°፣ ደቡብ ምዕራብ= 225°፣ ሰሜን ምዕራቅ= 315° ያመለክታል።

መርጃ መሳሪያዎች

የአቅጣጫ ጠቋሚ ስዕል

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።

- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መጻሕፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለጻ
- የጥንድ ወይይት
- የቡድን ስራ

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።
- የትምህርቱን ዓላማ ለተማሪዎች ይግለፁ።

የትምህርት አቀራረብ

ተማሪዎችን የሚያወቁትን ጥያቄ ይጠይቁ።

በካርታ ላይ የቦታዎችን አቅጣጫ መለየታቸውን ይከታተሉ። በቂ ማብራሪያ ይስጡ።

ተግባር 1.5 መልስ ተማሪዎች በየቡድናቸው ሆነው የኢትዮጵያን መገኛን ከጎረቤት አንጻር በካርታ ላይ እንዲያሳዩ ያድርጉ።

የምዘና ስልቶች

- በጥያቄና መልስ መንገድ
- የክፍል ሥራ
- የቤት ሥራ
- የቡድን ሥራ ና ሙከራ በመስጠት

መልመጃ 1.5 አምስት መልስ

1. ረ.ሐ 3.ለ 4.መ 5 ሠ 6. ሀ

1.6 ካርታ መሳል

የተመደበለትክ/ጊዜ- 5

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎችይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የካርታ አሳሳል መሰረታዊ ክህሎት ያዳብራሉ፡፡
- የቦታዎችን መገኛ በንድፍ ካርታ ያሳያሉ፡፡
- የካርታ ጠቀሜታዎችን ይዘረዝራሉ፡፡

የትምህርቱመሠረታዊ ሃሳቦች

ካርታ በመሬት ላይ የሚገኙ ተፈጥሮአዊ ክስተቶችንና ሰው ሰራሽ ነገሮችን ዝርግ በሆነ ወረቀት ላይ በመስፈርት አማካይነት ተመጥኖና ግልፅ ተደርጎ የሚታይበት ስዕላዊ መግለጫ ነው፡፡ ካርታ በሰለጠኑ ሰዎች ዘመናዊ መሳሪያዎችን በመጠቀም ይዘጋጃል፡፡ ነገር ግን ንድፈ ካርታን በወረቀት ላይ ማዘጋጀት ይቻላል፡፡

መርጃ መሳሪያዎች

ካርታ ለመሳል የሚያስፈልጉ፡-የስዕል ወረቀት፣ እርሳስ፣ ላጽስ፣ ማስመሪያ፣ የተለያዩ ቀለማት ወዘተ ይጠቀሙ፡፡

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መጻፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- በቡድን ወይይት
- የጥንድ ወይይት
- በገለፃ
- ሰርቶ በማሳት...ወዘተ

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ

ካርታ ምንድነው?

ንድፍ ካርታ ምንድነው?

ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት ከላይ የተሰጠውን የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።

የትምህርት አቀራረብ

ተማሪዎችን ስለ ካርታ አሳሳል የሚያወቁትን ጥያቄ ይጠይቁ በመጨረሻም ማብራሪያ ይስጡ። በየቡድናቸው ሆነው በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የተሰጡትን የመወያያ ተግባር ላይ በመወያየት የወይይት ወጤታቸውን ለክፍል ጓደኞቻቸው እንዲያቀርቡ ያድርጉ። በፅብረታዊ ላይ ግብረ- መልስ ይስጡ።

ተግባር 1.6 መልስ መምህር እባካትን በተግባር 1.6 ላይ የሰሩትን ካርታ እንዲያነቡ ያድርጉ።

የምዘና ስልቶች

በቡድን ስራ፣ በጥንድ ስራ፣ መልመጃ በመስጠት ወዘተ ።

መምህሩ የራሱን ተጨማሪ ስልቶችን በመጠቀም የተማሪውን የመማር ብቃት በመለየት ግብረ መልስ መወሰድ ይችላል።

ተግባር 1.7 መምህር እባካትን በኢትዮጵያ ካርታ ላይ የሚገኙበት ክልሎች ስለወ አቅጣጫቸውንና የሚኖሩበትን ክልል እንዲያሳዩ ያድርጉ።

የተማሪዎችን ቡድን ወይይት ገለፃ በማዳመጥ ግብረ መልስ መስጠት።

መልመጃ 1.6 መልስ

ትዕዛዝ I

- 1. ሀሰት
- 2. ሀሰት
- 3. ሀሰት

ትዕዛዝ II

- 1. ካርታ
- 2. ለአደን፣ የውሃ ና የፍራፍሬ መገኛ ቦታ መጠቆሚያ ለጦርነት

3. ቱሪዝም መምሪያ፣ ማዘጋጃ ቤት፣ ውሃ ልማት

1.7. የጂ.ፒ.ኤስአጠቃቀም

የተመደበ ክፍለ ጊዜ 5

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የጂ.ፒ.ኤስ ምንነት ይተነትናሉ፡፡
- ጂ.ፒ.ኤስን በመጠቀም ቦታዎችን ይለያሉ፡፡

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

ጂ.ፒ.ኤስ ወይም ዓለም አቀፋዊ የአቀማመጥ ስርዓት በሳተላይት ላይ የተመሠረተ የአሰሳ ስርዓት ነው። በመለያ ኮድ መረጃን የሚያስተላልፍ መሳሪያ ነው።

ጂ.ፒ.ኤስ በመሬት ላይ ካሉ ተቀባዮች ጋር የሚገናኙ የሳተላይቶችን አውታር መረብ ይጠቀማል። አንድ ተቀባይ ቦታውን ለማስላት መረጃ ሲጠይቅ አራት ወይም ከዚያ በላይ የጂ.ፒ.ኤስ ሳተላይቶች ከተቀባዩ ጋር ይገናኛሉ፤ የሳተላይቱን አቀማመጥ፣ መረጃው የተላለፈበትን ጊዜ እና በሳተላይቱ እና በተቀባዩ መካከል ያለውን ርቀት ይልካሉ። ከእነዚህ ሳተላይቶች የተሰበሰበው መረጃ በመቀጠልም ኬክሮስ፣ ኬንትሮስ እና ቁመት ያሰላል።

ተቀባዩ የሚንቀሳቀስ ከሆነ፣ የተቀባዩን የመቀየሪያ ቦታ በጊዜ ሂደት ለማስላት ቀጣይነት ያለው የመረጃ አሰባሰብ ፍጥነትን ለማስላት ሊያገለግል ይችላል። ምንም የአየር ሁኔታ ወይም ጊዜምንም ቢሆን፣ ጂ.ፒ.ኤስ. ልኬቱን በሦስትዮስ ሊቆጣጠር እና ቦታን ሊሰጥ ይችላል።

ጂ.ፒ.ኤስ፡- ለንግድ መተግበሪያዎች ጠቃሚ መሣሪያ ነው። በተለይ ለዳሰሳ ጥናት ኢንዱስትሪ ጠቃሚ ነው።

መርጃ መሳሪያ

ጂ.ፒ.ኤስ ሥዕል፣ አውነተኛ ጂ.ፒ.ኤስ ን ዘመናዊ ሞባይል

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንወኖች አጋዥ መግባቱን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- በቡድን ወይይት
- የጥንድ ወይይት
- በገለፃ
- ሰርቶ በማሳየት፤...ወዘተ

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ
- ጂ.ፒ.ኤስ ምንድነው?

ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት ከላይ የተሰጠውን የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።

የትምህርት አቀራረብ

ተማሪዎችን ስለ ጂ.ፒ.ኤስ የሚያወቁትን ጥያቄ ይጠይቁ።

ጂ.ፒ.ኤስ ለየትኞቹ ዘርፎች ጥቅም ላይ ሊውል ይችላል?

መምህሩ የቡድን ሥራ በመስጠትና ወይይቱን በመምራት የተማሪዎችን ወጤት ይመዝግቡ።

በቡድን ወይይት፣ የጥንድ ወይይት፣ በገለፃ ሜዳ ላይ ሰርቶ በማሳየት-ተግባራትን መምራት በተጨማሪም ጂ.ፒ.ኤስ ተጠቅመው እንዲሞክሩ በማድረግ ማለማመድ..ወዘተ

ምዘና ስልቶች

- የተማሪዎችን ጂ.ፒ.ኤስ አጠቃቀም መከታተል።
- ባሳይት ብቃት ልክ ገንቢ አስተያየት መስጠት።
- የተግባራት ክትትል ማድረግ።

መልመጃ 1.7 መልስ

1. ጂ.ፒ.ኤስ ያለማቋረጥ በሳታላይቶች አውታር ወይም መረብ ላይ የተመሰረተ በመሬት ላይ የሚገኙ ቦታዎችን የአቀማመጥ ስርዓት መረጃን የሚያስተላልፍ መሳሪያ ነው።
2. ጂ.ፒ.ኤስ ለተለያዩ አገልግሎቶች የሚሰጠው ጠቀሜታ ከፍተኛ ሲሆን በማዕድን ማውጫ፣ በአየር መንገድ፣ መዝናኛ፣ መከላከያ፣ ህክምና ባለሙያዎች ወዘተ

ምዕራፍ አንድ

የምዕራፍ 1 የክለሳ ጥያቄዎች መልስ

ትዕዛዝ 1 -አዛምድ

1.መ 2.ሐ 3.ለ 4.ሀ

ትዕዛዝ 2 ባዶ ቦታ

1.ሱዳን2. ጂ.ፒ.ኤስ 3. ካርታ

ትዕዛዝ 3 አጭር መልስ

1. ሰሜን
2. ራስ ደጀን
3. ኤርትራ፣ኬኒያ፣ጅቡቲ፣ሱዳን፣ ሶማሊያና ደቡብ ሱዳን ናቸው።
4. የካርታ መግለጫ፣መረጃ፣ ርዕስና መስፈርት

ትዕዛዝ 4 በቁጥር ለተወከሉት አገራት የተሰጠ መልስ

1. ኤርትራ 2. ሱዳን 3. ደቡብ ሱዳን 4. ኬኒያ 5. ሶማሊያ 6.ጅቡቲ
- ምዕራፍ ሁለት**

2 ሳይንስን ማስተዋወቅየተፈቀደ ክ/ጊዜ-45

- 2.1. የሰው ልጅየምግብስርዓተ- ልመት ምንነት**
- ❖ ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ወጤቶች፡-
 - ❖ የምግብ ልመት ምን ማለት እንደሆነ ይናገራሉ።
 - ❖ የሰው ልጅ የምግብ ስርዓተ-ልመት ዋና ዋና ክፍሎች ይዘረዝራሉ።
 - ❖ ስለ ቁስ አካል ምንነት ይገልጻሉ።
 - ❖ ቁስ አካልን በየክፍላቸው ይመድባሉ።
 - ❖ የተለያዩ ቁሶች አለካክ ዘዴዎችን ይለያሉ።
 - ❖ የሀይል ምንጭ ምንነት ይናገራሉ።
 - ❖ የተለያዩ የሀይል ምንጮችን ይዘረዝራሉ።
 - ❖ የድምፅ ምንነትን ትርጉም ይሰጣሉ ።
 - ❖ የድምፅ አይነቶችን ይለያሉ ።
 - ❖ የተለያዩ ድምፅ መተላለፊያ መንገዶችን ይዘረዝራሉ ።

በምዕራፉ የተካተቱ ይዘቶች

2.1. የሰው ልጅ የምግብ ስርዓተ-ልመትዋና ዋና ክፍሎች

2.2. ቁስ አካል

2.3. መለኪያ

2.4. የሀይል ምንጮች

2.5. ድምፅ፣ የድምፅ አይነቶችና መተላለፊያ መንገዶች

መግቢያ

ምግብ የልመት ሂደቱን ሳይጠብቅ ቀጥታ ለሰውነት ጥቅም ሊሰጥ አይችልም። ስለዚህ የሰው ልጅ የምግብ ሥርዓተ-ልመት የሚከተሉትን ዋና ሂደቶች ያጠቃልላል። ምግብን መያዝ፣ መመገብ፣ መፍጨት፣ መምጠጥ፣ ማዋሃድ እና የማይጠቅሙ ቆሻሻዎችን ማስወገድ ናቸው።

ምግብን መያዝ (Food capturing) :-ምግብን ወደ ተመጋቢ የመፈለግ፣ የመያዝ እና የማምጣት የመጀመሪያ ደረጃ ነው።

መመገብ (Ingestion) :-ውስብስብና አስፈላጊ የሆነ ምግብ ወደ አፍ ውስጥ የመግባት ሂደት ነው።

የምግብ ልመት (Digestion) :-ትልቅ የምግብ ቅንጣቶች ከተፈጥሮው ከማይሟሟው ቅርፅ ወደ ሕዋስ ሊገቡ ወደሚችሉበት ቀላል እና የሚሟሟ የመጨረሻ ምርቶች የሚቀየሩበት ሂደት ነው። ወይም ምግብ ወደ ትናንሽ ቅንጣቶች በቀላሉ ሊልሙና ወደ ደም ውስጥ ሊሰርጉ ወደ ሚችሉበት ደረጃ የመቀየር ሂደት የምግብ ልመት(Digestion)ተብሎ ይጠራል።

በተለያዩ የሰውነት ክፍሎች ውስጥ የምግብ ልመት የሚከናወነው በሜካኒካዊ መፍጨት ወይም በኬሚካላዊ መፍጨት ዘዴዎች ወይም በሁለቱም ነው።

ሜካኒካል መፍጨት (Mechanical digestion) :-የምግብን አካል ወደ ትናንሽ ቅንጣቶች መከፋፈልን ያጠቃልላል። በጥርስ የመፍጨት ተግባር፣በጨጓራ እና በትንሹ አንጀት በመፈጨት ሂደቱ ይስተካከላል።

የኬሚካል ልመት (Chemical digestion) :-ተከታታይ ወሃዊ ፍርሰት /hydrolysis/ ምላሽ የተነሳ ትላልቅ የምግብ ቅንጣት ወደ ተራትናንሽ የምግብ ቅንጣት ይከፋፈላሉ። ፖሊሳካራይድስ ወደ ሞኖሳካራይድ፣ ፕሮቲኖች ወደ አሚኖአሲዶች እና ቅባቶች ወደ ቅባት አሲዶች እና ግላይሰሮል በጨጓራ እና በትንሹ አንጀት በመፈጨት ያበቃል። በምግብ ንጥረ ነገሮች ላይ ኢንዛይሞች በሚያደርጉት ለውጥ የኬሚካል መፈጨት ይከናወናል።

መምጠጥ (Absorption) :- ማለት የተፈጨ የምግብ ንጥረ ነገሮችን ወደ ሁሉም ሕዋሳት ክፍል የመውሰድ ሂደት ነው።

መመሳሰል (Assimilation) :- ማለት በሰውነት ውስጥ የምግብ ንጥረ ነገሮችን የመዋሃድ ሂደት ነው።

መጸዳዳት (egestion) :-ያልደቀቁና ለሰውነት አስፈላጊ ያልሆኑ የምግብ ተረፈ ምርቶችን ከሰውነት የማስወገድ ሂደት ነው።

2.1. የሰው ልጅ የምግብ ስርዓተ-ልመት ዋና ዋና ክፍሎች

የተመደበለት ጊዜ - 9ክ/ጊዜ

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች:-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ:-

- የምግብ ስርዓተ-ልመት ይተነትናሉ።
- የምግብ ስርዓተ-ልመት ዋና ዋና ክፍሎችን ይዘረዝራሉ።

የንዑስ ርዕስ ይዘት

- የምግብ ሥርዓተ-ልመት
- የምግብ ሥርዓተ-ልመት ዋና ዋና ክፍሎች

የትምህርቱመሠረታዊ ሃሳቦች

የሰው ልጅ የምግብ ስርዓተ-ልመት-ዋናዎና ክፍሎች አፍ፣ ጉሮሮ፣ የምግብ ሀንፃ፣ ጨንፈ፣ ትንሹ አንጀት፣ ትልቁ አንጀት እና ፊንጢጣ ያጠቃልላል። በተጨማሪ ምግብን እና ፈሳሾችን እንዲዋሃድ የሚያግዙ የምግብ መፍጫ ጭማቂዎችን እና ኢንዛይሞችን የሚያመርቱ የምራቅ እጢዎችን፣ ጉብትን፣ የሐሞት ከረጢትን እና ጣፍያን ያጠቃልላል። የእያንዳንዳቸው ተግባር ከዚህ በታች እንደሚከተለው ተዘርዝሯል።

አፍ፡-አፍ ምግብ መፈጨት የሚጀምርበት ሥፍራ ነው። በመጀመሪያ ምግብ በጥርስ አማካይነት ይሰባበራል፤ ከዚያም በምራቅ ይለወስና በምላስ አማካይነት ተመቻችቶ ወደ ጉሮሮ ይገፋል። አፍ ለኃይል ሰጪ ምግቦች-ዋናው እና መነሻ መፍጫ ቦታ ነው። በምራቅ ውስጥ የሚገኘው ኢንዛይም ታያልን(ptyalin) እስታርችን ወደ ቀጣዩ አነስተኛ ደረጃ ማሊቶስይለውጠዋል።

ድህረ-አፍ፡- ተብሎ የሚጠራው ክፍል ከአፍ ቀጥሎ ለሚበሉት ምግብ ቀጣዩ መድረሻ የሆነ ክፍል ነው። ከዚህ በመነሳት ምግብ ወደ ጉሮሮ ይጓዛል። ጉሮሮ የደረሰው ምግብ በሚፈጠረው አካላዊ እንቅስቃሴ አማካይነት በፍጥነት ወደ ጨንፈ ይደርሳል።

ጉሮሮ(Esophagus) ፡- ወደ ጨንፈ የሚዘረጋ የጡንቻ ቱቦ ነው። በተከታታይ ተኮማታሪ ጡንቻዎች (Peristalsis) አማካኝነት የምግብ ሀንፃው ለጨንፈ ምግብ ያደርሳል። የታችኛው የጉሮሮ ሀንፃ ተብሎ የሚጠራው ከፍተኛ ግፊት ዞን/ spincter/ ምግቡ ወደ ኋላ እንዳይመለስ ይቆጣጠራል።

ጨንፈ(stomach) ፡- ጡንካራ የጡንቻ ግድግዳዎች ያሉት ከረጢት መሰል አካል ነው። ምግቡን ከመያዝ በተጨማሪ ቀላቃይ እና መፍጫም ነው።

ጨንፈ- ጊዜያዊ የምግብ ማከማቻና ምግብ የሚፈጭበት ሁለተኛ ሥፍራ ነው። - የጨንፈችን የውስጥ ግድግዳ የጨንፈ ፈሳሾችን ያመነጫል። ፈሳሾቹ በውስጣቸው ሃይድሮክሎሪክ አሲድና ኢንዛይሞችን የያዙ ናቸው። ሃይድሮክሎሪክ አሲድ ኃይለኛ አሲድ ስለሆነ ከምግብ ጋር አብሮ ወደ ጨንፈችን የሚገቡትን አብዛኞቹን ጀርሞች ለመግደል ያገለግላል። ኢንዛይሞች

የፕሮቲን ምግቦችን ወደ ሚቀጥለው አነስተኛ ደረጃ ለመለወጥ ያገለግላል። ከዚያም ምግቡ ደረጃውን ጠብቆ ከተፈጠረ በኋላ ወደ ትንሹ አንጀት ይገባል።

ምግብ እንዲቀየር በመርዳት ሶስት አጋዥና ተጓዳኝ አካላት ወሳኝ ሚና የሚጫወቱ ሲሆን ተግባራቸውም እንደሚከተለው ተዘርዝሯል።

ጣፊያ/pancrease/

ከሌሎች ተግባራት መካከል አንዱ ኢንሳይሎንና የጣፊያ ጭማቂዎችን/pancreatic juce/ በማመንጨት ወደትንሹ አንጀት ይልካል። እነዚህ ኢንሳይሎን ከምንመገበው ምግብ ገንቢ ምግብን፡- ትሬፕሲን ኢንሳይሎን፣ ስብን ሊፔዝ ኢንሳይሎን እና ኃይል ሰጪ ምግብን፡-አሚሌስ ኢንሳይሎን ይፈጫል።

ጉበት/liver/

ጉበት ብዙ ተግባራት ቢኖሩትም በምግብ መላም ሥርዓት ውስጥ ሁለት አበይት ተግባራትን ያከናውናል። የሀሞት ፈሳሽን ማምረት እና ደም ማፀዳት ነው ።

የሐሞት ከረጢት/gallbladder/

ሐሞት ከረጢት በጉበት ስር የሚገኝ ሀሞት የሚያከማች ማጠራቀሚያ ነው። ሀሞት ማከማቸት በምግብ ልመት ወቅት የሐሞት ከረጢት ሐሞትን ወደ ትንሹ አንጀት ይልካል።

ትንሹ አንጀት/small intestine/

ትንሹ አንጀት በሦስት ክፍሎች ይከፈላል። ማለትም የመጀመሪያየትንሹ አንጀት ክፍል(duodenum)፣ መካከለኛየትንሹ አንጀት ክፍል(jejunum) እና የመጨረሻ የትንሹ አንጀት ክፍል(ileum)ተብለው ይጠራሉ። ትንሹ አንጀት በጣፊያ እና በጉበት የሚለቀቁ ኢንሳይሎንን በመጠቀም ምግብን የማድቀቅ ሂደቱን ይቀጥላል። የሀሞት ፈሳሽ ስብን ለማቅለጥ የሚረዳ እና ቆሻሻ ምርቶችን ከደም ውስጥ የሚያስወግድ ውህድ ነው።

በተከማታሪ ጡንቻዎች ውስጥ ምግብን በማንቀሳቀስ እና ከምግብ ማላሚያአካላት ጋር የመደባለቅ ተግባር ያከናውናል። መካከለኛ የትንሹ አንጀት ክፍል (jejunum) እና የመጨረሻ የትንሹ አንጀት ክፍል (ileum) ንጥረ ነገሮችን ወደ ደም ውስጥ እንዲገቡ በዋናነት ሚና የሚጫወቱ በመሆናቸው ምግብን የማድቀቅ/የማላም/ ሂደትን ያስቀጥላሉ።

ልመቱ የተጠናቀቀው ምግብ በትንሹ አንጀት ግድግዳ ላይ በሚገኙት ትንንሽ ቧንቧዎች አማካይነት ከደም ጋር የሚቀላቀልበት ሂደት መምጠጥ (absorption) ይባላል። የተመጠጠው ምግብ ወደ ተለያዩ አካል ክፍሎች በደም አማካይነት ይጓዛል።

የላመ ምግብ በቀላሉ ወደ ሰውነት መስረግ እንዲችሉ የትንሹ አንጀት ግድግዳ ላይ ያሉ ትናንሽ ጣት መሰል ክፍሎች (villi) የማስረግ ሚና ይጫወታሉ። የተመጣጠነ ምግብ ወይም ንጥረ ነገር ከተለወጠ በኋላ የተረፈው ፈሳሽ በትንሹ አንጀት ያልፍና ለትልቁ አንጀት ወይም ለኮሎን ይሰጣል ።

ትልቁ አንጀት/large intestine/ - ከ 5 እስከ6 ጫማ ርዝመት ያለው የጡንቻ ቱቦ ነው። ትልቁ የአንጀት አንደኛ ክፍል(cecum) ሲሆን ፊንጢጣ(anus) የትልቁ አንጀት የመጨረሻው ክፍል ነው።

በትልቁ አንጀት ውስጥ የምግብ ልመት የማይካሄድ ሲሆን ውሃ ወደ ሰውነት ያሠርጋል። ያልተፈጠረ ምግብ ሁለ ለተወሰነ ጊዜ በትልቁ አንጀት በመጨረሻ ክፍል (rectum) ከተጠራቀመ በኋላ በተገቢው ጊዜና ሰዓት ከሰውነታችን በሠገራ መልክ በፊንጢጣ በኩል ይወገዳል።

መርጃ መሳርያ

- የምግብ ልመት የሚከናወንበትን የሰውነት ክፍሎች የሚያሳይ ሥዕል

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ ርዕስ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።

- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መጻሕፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ያዘጋጁ።

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- በቡድን ወይይት
- የጥንድ ወይይት
- በገለጻ
- ምልከታ

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- የምግብ ልመት ስርዓት ምንድነው?
- ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት ከላይ የተሰጠውን የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።

የትምህርት አቀራረብ

- ተማሪዎችን ስለ ምግብ ልመት የሚያወቁትን ጥያቄ ይጠይቁ።
- ማብራሪያ ይስጡ።
- መምህሩ በተማሪዎች መጽሀፍ ውስጥ ያለውን የቡድን ሥራ በመስጠትና ወይይቱን በመምራት የተማሪዎችን ወጤት ይመዘግባል።

የቡድን ውይይት:- መምህር እባኩትን ተማሪዎችን በቡድን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ። በየቡድናቸው የምግብ ልመት ስርዐትና የምግብ ልመት ስርዐት ዋና ዋና ክፍሎችን በመወያየት የውይይት ወጤታቸውን ለክፍል ጓደኞቻቸው ያቀርባሉ።

የመወያያ ጥያቄዎች

1. የምግብ ልመት አስፈላጊነት ላይ በቡድን ተወያይታችሁ የደረሳችሁበትን ድምዳሜ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አብራሩ።
2. የምግብ ልመትከመነሻ እስከ መድረሻ ያለውን ሂደት በቡድን ተወያይታችሁ ቅደም ተከተሉን ዘርዝሩ።
3. የምግብ ልመት ሥርዓት ዋና ዋና አካላትን በስዕል በማስደገፍ አሳዩ።

የምዘና ስልቶች

ተማሪዎችን የሚከተሉትን ጥያቄዎች መጠየቅ

- የምግብ ሥርዓት- ልመት ምንድን ነው?
- የምግብ ሥርዓት-ልመትዋና ዋና ክፍሎች እንዴት ናቸው?
- በቡድን ውይይት ወቅት ተማሪዎችን መከታተልና መምራት።
- ተማሪዎች የምግብ ሥርዓት-ልመትስዕል እንድስሉ ማድረግና መከታተል።
- ተማሪዎች ስለ መሰረታዊ ምግብ ልመት ጥቅም ሲወያዩ መከታተል።
- ተማሪዎች የምግብ ልመት ክፍሎቹን ከነስያሜያሜያቸው በስዕል እንዲያሳዩ ማድረግ።
- የተለያዩ የምግብ ልመት ክፍሎችን ጥቅምእንዲገልፁማበረታታት።

ተግባር2.3 መልስ

- ለበሽታ ጠንካራ መከላከያ ያዳብራል።
- ግልጽ ወይም የጠራ ቆዳ እንዲኖረን ያደርጋል።

- የፀጉር ጤናማነትን ይጠብቃል።
- አቅምና ሀይልን ያጎለብታል።

መልመጃ 2.1 መልስ

ትዕዛዝ |እውነት/ሀሰት

1. እውነት 2. ሀሰት 3. ሀሰት 4. ሀሰት

ትዕዛዝ ||አጭር መልስ

1. ምግብን ወደ ንጥረ ነገሮች ለመከፋፈል መላም አስፈላጊ ነው።ይህም ሰውነት ለሀይል ለዕድገትና ለሕዋስ ጥገና ይጠቀምበታል።
2. የምግብ መፈጨት ሲገታ ወደ ተለያዩ ችግሮች ሊመራን ይችላል። ለምሳሌ የሆድ አለመመቸት፣ እብጠት።
3. ለሰውነት ግንባታ፣ ለሃይል ሰጪነት፣ ለበሽታ መከላከል።

2.2ቁስ አካል

የተመደበለት ክፍለ ጊዜ -9

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማርብቃቶች፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የ ቁስ አካል ፍቺ/ትርጉምይናገራሉ።
- የተለያዩ ቁሶችን ይለያሉ።
- ቁሶችን በየክፍላቸው ይመድባሉ።

የንዑስ ርዕስ ይዘት

- የቁስ አካል ፍቺ/ ትርጉም
- የቁስ አካል ክፍሎች
- ንጹህ ንጥረ ነገሮች ምንነት

የትምህርቱ መሰረታዊ ሀሳብ

ቁስ አካል ምንድነው?

በማንኛውም ስፍራ ብዙና የተለያዩ ዓይነት ቁሶች ይገኛሉ። ቁስ አካል ማለት ማንኛውም መጠነቁስ ያለውና ቦታ መያዝ የሚችል ነገር ነው። ሁሉም ቁስ አካላት ክብደትና የተወሰነ ቦታ መያዝ የሚችሉ ናቸው። በእያንዳንዳቸው መካከል ያለው ልዩነት በመጠነ ቁስ፣ በቅርጽ፣ በስፋት፣ በመልክ ወይም በሽታ ሊሆን ይችላል። ለምሳሌ፡- የቤት ቁሳቁሶች፣ ህይወት ያላቸው ነገሮች፣ ብረት፣ ድንጋይ፣ ወሃ፣ እንጨት፣ ዘይት፣ጋዝ፣ ወተት፣ አየር ወዘተ... የመሳሰሉ ናቸው።

መርጃ መሳሪያ

- ደብተር፣ እስክብርቶ፣ ሰሌዳ፣ ብረት፣ ድንጋይ፣ውሀ፣ አፈር፣ ተክል ወዘተ
- ንጥረነገሮችን የሚያሳይሠንጠረዥ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የቡድን ሥራ
- ምልከታ
- የጥንድ ሥራ
- ወይይት
- የግል ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት-ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መጻሕፍትን መጠቀም።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ
- ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት-የማነቃቂያጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ። ለምሳሌ፡- የቀስ አካል ምንድነው?

የቡድን ወይይት-ጥያቄ መስጠት

1. በተለያዩ ቁሶች ላይ በቡድን በመሆን ተወያይታችሁ አብራሩ?
2. ጨዋ፣ አፈር፣ ወሀ፣ የሎሚ ጭማቂ፣ ድኝ፣ አልሙኒየም፣ ማግንቸየም ወዘተ ቁሶችን በማቅረብ በየዓይነታቸው (ውሀድናአለመንት በማለት መድቡ)

መምህሩ የቡድን ሥራ በመስጠትና ወይይቱን በመምራት የተማሪዎችን ወጤት ይመዘግባል። የወይይት ሂደቱ ተከትለው ተማሪዎች የተሰጣቸውን ሥራ በትክክል መስራታቸውን ማረጋገጥና ግብረ መልስ መስጠት።

የምዘና ስልቶች

- ተማሪዎችን የሚከተሉትን ጥያቄዎች መጠየቅ።
- ቁስአካል ምንድነው?
- ንጥረ ነገር በስንት ይከፈላል?

- የወህድ ምሳሌዎችን ዘርዝሩ
- በቡድን ወይም ወቅት ተማሪዎችን መከታተልና መምራት።
- ተማሪዎች በአካባቢያቸው ስለ ቁስ አካል ምንነትና ዓይነት ላይ በቡድን እንዲወያዩና እንድላዩ ማድረግ ።

ተግባር 2.4 እባኩትን መምህር ተማሪዎች የሰበሰቡትን ቁስ አካላትን በትክክል በየዓይነታቸው መመደባቸውን ይከታተሉ።

ተግባር 2.5 መልስ

እባኩትን መምህር ተማሪዎች የሰበሰቡትን ንጹህ ቁስ በትክክል በየዓይነታቸው መመደባቸውን ይከታተሉ። ግብረ-መልስ ይስጡ።

መልመጃ 2.2 መልስ

ትዕዛዝ I

1. እውነት 2. እውነት 3. ሀሰት

ትዕዛዝ II

1. ሀ 2. ሐ

2.3 መለኪያ

የተመደበለት ክ/ጊዜ-9

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የተለያዩ መለኪያዎችን ይዘረዝራሉ።
- የተለያዩ ነገሮችን በመለካት በክብደታቸው መጠን መሰረት ያወዳድራሉ።

የንዑስ ርዕስ ይዘት

ሀ. ክብደት

ለ. ይዘት

ሐ. የሙቀት መጠን መለኪያ

መ. የጊዜ መጠን መለኪያ

ሠ. የ ርዝመት መለኪያ

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

2.3.1 የክብደት መጠን መለኪያ

መጠነ-ቁስ/Mass/-በአጠቃላይ አንድ ቁስ ወይም አካል ምን ያህል ቅንጣቶች እንደያዘ የሚያመለክት ነው።

የክብደት አለም አቀፍ መለኪያ አሀድ /S.I./ ኪሎ ግራም (kg) ነው። ሌሎች አሃዶች ደግሞ ግራም (g) እና ቶን ናቸው።

ክብደትን ለመለካት ጥቅም ላይ ከዋሉ መሣሪያዎች መካከል አንዱ የጨረር ሚዛን ሲሆን እስከ 0.01 g የሚደርስ ትክክለኛነት ስላለው የክብደትን ትክክለኛነት ለማግኘት ፈጣን ነው።

2.3.2 የይዘት/volume/ መለኪያ

ይዘት አንድ ቁስ የያዘውን ቦታ መጠን ያመለክታል። ቢከር አንድ ቁስ የያዘው የቦታ መጠን መለካት የሚያስችል የመለኪያ አሃድ ነው።

2.3.3 የጊዜ መለኪያ

ጊዜን ለመለካት የምንጠቀማቸው አሃዶች ደቂቃ እና ሰዓት ናቸው። ጊዜን ለመለካት በተለይ በቤተ-ሙከራ ውስጥ ጥቅም ላይ ከሚውሉት መሣሪያዎች መካከል የግድግዳ ሰዓት አንዱ ነው።

2.3.4 የሙቀት መጠን መለኪያ

የሙቀት መጠን አለምአቀፍ ደረጃ አሀድ መለኪያ ኬልቪን(K)ነው። የሙቀት መጠን ለመለካት ሌሎች የኒቶች የሚከተሉት ናቸው። ሴልሲየስ እና ፋራናይት የሙቀት መጠንን ለመለካት ጥቅም ላይ ከዋሉ አሀዶች መካከል ሲሆኑ ከመለኪያ መሳሪያዎች ዋና ዋናዎቹ ሜርኩሪ ቴርሞ ሜትር እና ክሊኒካል ቴርሞ ሜትር ይገኙበታል።

2.3.5 የርዝመት መለኪያ

ርዝመት የአንድን ነገር ርቀት ወይም ቁመት የምንለካበት መሳሪያ ነው። ርዝመትን ለመለካት የተለያዩ አሀዶችን መጠቀም የምንችል ሲሆን ዋናዎቹ ኪሎሜትር ሜትርና ሴንቲ ሜትር ናቸው ።

መርጃ መሳሪያ

- የምድር ሚዛን ስዕል
- የይዘት መለኪያ ስዕል
- ቴርሞሜትር
- ሰዓት ወዘተ...

የማስተማሪያ ስነ ዘዴዎች

- ገለፃ
- ወይይት
- ምልክታ
- ስርቶ ማሳየት
- የቡድን ሥራ
- የጥንድ ሥራ
- የግል ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መጻሕፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ያዘጋጁ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ ።
- ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።
- ተማሪዎች የክብደት መጠን መለኪያ፣ ይዘት፣ የሙቀት መጠን መለኪያ፣ የጊዜ መለኪያና የርዝመት መለኪያ እንድትረጉሙ መጠየቅ።
- ከተማሪዎች ትርጉም በመነሳት ትክክለኛውን ትርጉም በመስጠትና ተጨማሪ ማባራሪያ መስጠት።

የመወያየ ጥያቄዎች

- ቁሶችን በምን አይነት መለኪያ እንለካለን?
- የእያንዳንዱን መለኪያዎችን አለምጻቀፍ አሀዶችን በመግለፅ ልዩነትና አንድነታቸውን አብራሩ።

የምዘና ስልቶች

- ተማሪዎችን የሚከተሉትን ጥያቄዎች መጠየቅ፡፡
- ተማሪዎች የቁሶችን ክብደት፣ ይዘት፣ የሙቀት መጠን፣ የጊዜ መጠንና የርዝመት መጠንን ለክተው እዲያሳዩ ይጠይቋቸዋል፡፡
- የክፍላቸውን ርዝመት፣ ቁመት፣ የክፍል ዉስጥ ቁሳቁሶችን ቁመትና ክብደት ለክተው ለንደኞቻቸው እንዲናገሩ ማድረግ፡፡
- ተማሪዎችን በቡድን ወይም በጥንድ በማደራጀት የሚከተሉትን ተግባራት እንዲያከናውኑ ጠይቋቸዋል፡፡
- የተለያዩ መለኪያዎችን በመጠቀም ቁሶችን እንዲለኩ ያድርጉ፡፡
- በቡድን ወይም ወቅት በንቃት እንዲሳተፉ ያድርጉ፡፡

ተግባር 2.6 መልስ

1. እባኩትን መምህር የክፍል ዉስጥ ቁሳቁሶችን ለክተው መመዝገብን እንዲለማመዱ ይርዷቸዋል፡፡

መልመጃ 2.3 መልስ

1. ኪሎግራም
2. ቴርሞ ሜትር
3. መለኪያው በያዘው ቅርፅና መጠን ለምሳሌ፣ በርጭቆ፣ ብከር
4. ሰዓት፣ ደቂቃ
5. ሜትር፣ ሳንቲሜትር፣ ሚሊሜትር

2.4 የሀይል ምንጮች

የተመደበለት ጊዜ - 9 ክ/ጊዜ

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- ታዳሽ የሆኑና ታዳሽ ያልሆኑ የሀይል ምንጮችን ይለያሉ፡፡
- ታዳሽ የሆኑና ታዳሽ ያልሆኑ የሀይል ምንጮችን በጥንቃቄ ይጠቀማሉ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

- ታዳሽ የሆኑ የሀይል ምንጮች
- ታዳሽ ያልሆኑ የሀይል ምንጮች

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

ሀይል

ሀይል የሰው ልጆች ፍላጎቶቻቸውን ለማሟላትና ለተለያዩ አገልግሎት ለኤሌክትሪክ፣ ፋብሪካ፣ ለማገደ፣ ለመጓጓዣ ወዘተ የሚጠቀሟቸው ተፈጥሮአዊና ሰው ሰራሽ ጉልበቶች ሀይል ይባላሉ ።

መርጃ መሳሪያ

ባዮማስ፣ ብረቶች፣ ድንጋይ፣ ከሰል ወዘተ

ማስተማሪያ ስነ ዘዴዎች

- ገለጻ

- ስረቶ በማሳየት
- ወይይት
- መስክ ጉብኝት
- የቡድን ወይይት
- የጥንድ ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መግባታትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።

ለምሳሌ፡- ታዳሽ የሆኑ የሀይል ምንጮችን ጥቀሱ።

- ተማሪዎች ታዳሽ የሆኑ የሀይል ምንጮችና ታዳሽ ያልሆኑ የሀይል ምንጮችን እንድትረጉሙ መጠየቅ።
- ተማሪዎች በተለያዩ ሃይል ምንጮች ላይ በንቃት እንዲወያዩና እንዲለዩ ማበረታታት (ለምሳሌ ምግብ፣ ከሰል፣ እንጨት፣ የፀሃይ ሀይል፣ የንፋስ ባዮ-ፊውል፣ የክርሰ ምድር፣ እምቅ ሃይል፣ ኤሌክትሪኒቲ፣ የውሃ ሀይል ወዘተ)
- ከተማሪዎች ትርጉም በመነሳት ትክክለኛውን ትርጉም በመስጠት ተጨማሪ ማባራሪያ ይስጡ።

መወያያ ጥያቄዎች

ሀ. ሃይል ማለት ምን ማለት ነው?

ለ. የሃይል ምንጮች ዘርዘሩ

ሐ. የሃይል ጥቅሞችን ተንትኑ

የምዘና ስልቶች

በጥያቄና መልስ፣ የቤት-ስራ በመስጠት፡፡

በመርጃ መሳሪያ የተደገፈ ገለፃ እንዲያደርጉማድረግ፡፡

ምሳሌ፡- ሞዴል፣ ስዕል፣ዲያግራምየተደገፈ ገለፃ ማድረግ፡፡

ተማሪዎች እርስ በርስየሃሳብ ልውውጥ በማድረግ ለቀጣይ መሻሻል ዝግጁ እንዲሆኑ ማበረታታት፡፡

የተማሪዎችን ቡድን ወይይት ገለፃ በማዳመጥ ግብረ መልስ መስጠት፡፡

ተግባር 2.7 መልስ

1. ሀይል የሰው ልጆች ፍላጎቶቻቸውን ለማሟላትና ለተለያዩ አገልግሎት፡-ጉልበት ለማግኘት፣ ለኤሌክትሪክ፣ ፋብሪካ፣ ለማገዶ፣ ለመንገዥ ወዘተ የሚጠቀሟቸው ተፈጥሮአዊና ሰው ሰራሽ ጉልበቶች ሀይል ይባላሉ ።
2. ታዳሽ የሆኑት፡-የፀሐይ ኃይል፣ የንፋስ ኃይል፣ ባዮማስ፣ የሃይድሮ ኤሌትሪክ ኃይል ታዳሽ ያልሆኑ፡-የድንጋይ ክሰል፣ ማዕድናት የቅርት አካል ነዳጆች እና የተፈጥሮ ጋዞች ናቸው፡፡

መልመጃ 2.4መልስ

1. የፀሐይ ሃይል፣የሃይድሮ ኤሌክትሪክ ሃይል፣ የንፋስ ሃይል
2. ባዮማስ ፣ የጂኦተርማል ሃይልና የመሳሰሉት ናቸው፡፡

2.5 ድምፅ

የተመደበለት ጊዜ - ክ/ጊዜ-9

ከምዕራፍ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የድምፅ አይነቶችን በመስማት ይለያሉ፡፡
- የድምፅ መተላለፊያ መንገዶችን ይዘረዝራሉ፡፡
- የድምፅ መተላለፊያ መንገዶችን በቁሶች ላይ ይሞክራሉ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘት

- የሚሰሙና የማይሰሙ ድምፆች
- የድምፅ መተላለፊያ መንገዶች

የትምህርቱ መሠረታዊ ሀሳብ

ድምጽ በሚንቀጠቀጥ /በሚነዘር ቁስ የሚፈጠር የግፍት ሞገድ ነው፡፡ የድምፅ ሞገድ በሚንቀሳቀስበት የመካከለኛ ቅንጣቶች ጀርባ እና ወደፊት ንዝረት ምክንያት ነው፡፡ የእቃው ንዝረት በንዝረት እንቅስቃሴ ውስጥ በአከባቢው መካከለኛው ቅንጣቶችን ያቀናጃል፤ ይህም የመስማት ተቀባይነት እንዲለዩአቸው ያደርጋል፡፡ ይህ ድምፅ ይባላል፡፡ ሁለት ዓይነት የድምፅ ዓይነቶች አሉ እነሱም የሚሰሙ እና የማይሰሙ ናቸው፡፡ የማይሰሙ ድምፆች የሰው ጆሮ ሊያውቃቸው የማይችሉ ድምፆች ናቸው፡፡ ድምፅ እንደ አየር፣ውሃ እና ጠጣር እንደ ቁመታዊ ሞገዶች እና እንዲሁም በጠጣር ውስጥ እንደተሻጋሪ ማዕበል ባሉ መስኮች በኩል ሊሰራጩ ይችላሉ፡፡

መርጃ መሳሪያ

የተለያዩ የድምፅ መሳሪያዎች

ማስተማሪያ ስነ ዘዴዎች

- ገለጻ
- ሠርቶ በማሳየት
- ወይይት
- የቡድን ወይይት
- የጥንድ ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መፃሕፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።

የመወያያ ጥያቄዎች

- ድምፅ ምንድን ነው?
- ስንት የድምፅ መተላለፊያ መንገዶች አሉ? እነማን ናቸው? በቡድን ተወያዩ
- ተግባር 2.8 መልስ
- መምህር እባኮትን ተማሪዎች ተግባራዊ ሙከራ ሲያደርጉ ይርዷቸዉ።
- ተግባር 2.9 መልስ

• ድምፅ በሁሉም የቁስ ዓይነቶች ማለትም በጋዞች፣ በፈሳሾችና ጠጣሮች ውስጥ መተላለፋቸውን እንድያረጋግጡ ያዲርጉ።
የምዘና ስልቶች

- ተማሪዎችን በድምፅ መተላለፊያ መንገዶች ላይ እንዲወያዩና እንዲዘረዝሩ ማድረግ(ለምሳሌ - በፈሳሽ በጠጣርና በጋስ)።
- ተማሪዎች እርስ በርስ የሃሳብ ልውውጥ በማድረግ ለቀጣይ መሻሻል ዝግጁ እንዲሆኑ ማበረታታት ።
- ተማሪዎች እርስ በርስ የሃሳብ ልውውጥ በማድረግ ለቀጣይ መሻሻል ዝግጁ እንዲሆኑ ማበረታታት።
ተግባር 2.8ና 2.9 መልስ :-እባኩትን መ/ር የተሰጠውን ተግባር ተከታትለው ያሰሩ።

መልመጃ 2.5 መልስ

ትዕዛዝ I እውነት/ሀሰት

- 1.እውነት
- 2.እውነት

ትዕዛዝ II ባዶ ቦታ መላ/ይ

1.መካከለኛ

ትዕዛዝ III አጭር መልስ

1.ድምጽ በሚንቀጠቀጥ /በሚነዘር ቁስ የሚፈጠር የግፍት ሞገድነው።

2.የሞገድ ርዝመት፣ስፋት

- የሰው የምግብ መፍጫ ሥርዓት የሚከተሉትን ዋናዎና ሂደቶችን ያጠቃልላል። እነሱም ምግብን መያዝ፣ መመገብ፣ መፍጨት፣ መምጠጥ፣ ማዋሃድ እና መፀዳዳት ናቸው።
- በተለያዩ የሰውነት ክፍሎች ውስጥ የምግብ መፈጨት የሚከናወነው በሜካኒካዊና ኬሚካላዊ ዘዴዎች ወይም በሁለቱም ነው ።
- የምግብ መፍጫ ሥርዓት ሁለት አካል ክፍሎች አሉት። የምግብ ቦይና ተጓዳኝ አካላት ይባላሉ።
- የምንመገባቸው ምግቦችና ፈሳሾች ሰውነታችን ለሃይል ለዕድገትና ለሀዋሳት ጥገና ሊጠቅም የሚችልና ቆሻሻን ከሰውነት የማስወጣት ሂደት ሥርዓተ ምግብ ድቀት ይባላል።
- የምግብ ድቀት ሥርዓት ዋና ዋና ክፍሎች የምንላቸው አፍ፣ ጉሮሮ፣ ጨጓራ፣ ትንሹ አንጀት፣ ትልቁ አንጀት እና ፊንጢጣ ናቸው።
- ምግብ ወደ ንጥረ ነገሮች ለመከፋፈል መፈጨት አስፈላጊ ነው። ህይወት ያላቸው ነገሮች በአጠቃላይ ያለምግብ መኖር አይችሉም።
- ሰውነታችን ከ60% እስከ 70% ውሃ ነው። ውሃ ቀለም ጣዕምና ሽታ የሌለው ፈሳሽ ነው።
- ቁስ አካል ማለት ማንኛውም ክብደት ያለውና ቦታ መያዝ የምችል ነገር ነው።
- ክብደት(Mass) በአጠቃላይ አንድ ቁስ ወይም አካል ምን ያህል እንደያዘ መለኪያ ነው።

- የሀይል ምንጭ ማለት ሃይል መስጠት የሚችልና የተፈጥሮን ለመንከባከብ የሚጠቅም ማለት ነው።
- የሃይል ምንጮች በሁለት ይከፈላሉ ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ ተብሎ ይጠራሉ።
- ድምፅ ቁመታዊ መካኒካል ሞገድ ነው።
- ሁለት አይነት የድምፅ አይነቶች አሉ። እነሱም የሚሰማና የማይሰማ ተብሎ ይከፈላል።

የምዕራፍ 2 የክለሳ ጥያቄዎች መልስ

ትዕዛዝ .1 እውነት/ሀሰት

1. እውነት 2. እውነት 3.ሐሰት 4. ሐሰት

ትዕዛዝ 2 አዛምድ

1.ሐ 2. ለ 3.ሐ 4.ለ 5.ሀ

ትዕዛዝ 3 ምርጫ

1.ሠ 2.መ 3. ሐ 4. ሀ 5.ለ

ትዕዛዝ.4 ባዶ ቦታ

1. ባዶ ቦታ/ አየር የለለበት/
2. ወሃ

ትዕዛዝ.5. ስዕሉን በመመልከት

1.አፍ 2 ጥርስ 3 ምላሽ 4.ማቁርት 5 የምራቅ ዕጢ 6. ድህረ-አፍ 7.ጉሮሮ 8.ጉበት
 9.የሀሞት ከረጢት 10.ጣፊያ 11.ትልቁ አንጀት 12.ትንሹ አንጀት 13.ትርፍ አንጀት
 14.ጨንጎ 15.ፊንጢጣ

ምዕራፍ ሶስት

3 የተፈጥሮ አካባቢያችን

የተሰጠ ከ/ጊዜ (45 ክ/ጊዜ)

ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ውጤቶች

ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ይዘቶች ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የአየር ሁኔታና አየር ንብረት ምንነትን ይገልጻሉ ።
- በአየር ሁኔታና በአየር ንብረት መካከል ያለውን ልዩነት ይገልጻሉ።
- የአየር ንብረት አካላት፣ ቀጠናዎችንና ተቆጣጣሪዎችን ይዘረዝራሉ ።
- የኢትዮጵያ ዋናዎች የአየር ንብረት ዓይነቶችን ይዘረዝራሉ።
- የተፈጥሮ ሀብት ምንነትን ይገልጻሉ።
- የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብቶችን ያደንቃሉ።
- የኢትዮጵያ ታዳሽ የሆኑትንና ኢ-ታዳሽ የሆኑትን የተፈጥሮ ሀብቶች ይለያሉ።
- የኢትዮጵያ አፈር አይነቶችንና የአፈር መሸርሸር መንስኤዎችን ያብራራሉ ።
- የኢትዮጵያ የዕፅዋት ሀብት አይነቶችን ይዘረዝራሉ።
- የደን መጨፍጨፍ ምክንያቶችንና የተፈጥሮ ሀብት አጠባበቅ ትግበራ አይነቶችን ይዘረዝራሉ ።
- በኢትዮጵያ ውጤታማ አገር በቀልና የተለመዱ የአፈር የተፈጥሮ ሀብት እንክብካቤ ተግባራትን ይተገብራሉ ።

- በኢትዮጵያውጤታማ የሆነ የውሃ ሀብት አጠቃቀም ዘዴን ይተገብራል።
- በኢትዮጵያ የውሃ ሀብት ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶችን ይዘረዝራል።

ይዘቶች

3.1 የኢትዮጵያ አየር ንብረት

3.2 የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብቶች

3.3 በኢትዮጵያ የአፈር መሸርሸር መንስኤ

3.4 የኢትዮጵያ የዕፅዋት ሀብት አይነቶች

3.5 በኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብት አጠባበቅ ትግበራ አይነቶች

3.6 በኢትዮጵያ የሃይቅ አይነቶችና ባህርያት

3.7 ዋና ዋና የወንዝ አይነቶችና ባህርያት

3.8 የማዕድን ሀብቶች በኢትዮጵያ

3.9 በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ብርቅዬ የዱር እንስሳት

3.10 የኢትዮጵያ ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የሃይል ምንጮች ባህሪያት

3.11 በኢትዮጵያ ዋናዎቹ የአካባቢ ችግሮች

3.12 የተፈጥሮ ሀብቶች ጥበቃ አስፈላጊነት

መግቢያ

መምህር ተማሪዎቹ ባለፈው ዓመት አራተኛ ክፍል ሆነው የተፈጥሮ አካባቢ፣የክልላቸውን የአየርንብረት፣ በአየር ሁኔታ እና በአየር ንብረት መካከል ያለውን ልዩነት፣ የአየርንብረት አካላት፣ የአየር ንብረት ቁጥጥር የተማሩ ሲሆን በ5ኛ ክፍል የሚማሩት ይዘቶች ደግሞ የሚከተሉትን ያጠቃልላል። የኢትዮጵያ አየር ንብረት፣ በአየር ሁኔታና በአየር ንብረት መካከል ያለ ልዩነት፣ የአየር ንብረት አካላት፣ ቀጠናዎች፣ ተቆጣጣሪዎች፣ የኢትዮጵያ ዋናዋና የአየር ንብረት ዓይነቶች፣ የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብቶች፣ አፈር አይነቶች፣ የአፈር መሸርሸር መንስኤ፣የዕዕዋትሀብት አይነቶች፣የደን መጨፍጨፍ ምክንያቶች፣ የተፈጥሮ ሀብት አጠባበቅ ትግበራአይነቶች፣ የተፈጥሮ ሃብት እንክብካቤ፣ በኢትዮጵያ የሃይቅና የወንዝ አይነቶችና ባህርያት፣ ዋናዎቹ የውሃ ተፋሰስ ስርዓት ዓይነቶች፣ የማዕድን ሀብቶች፣ በኢትዮጵያ ውስጥ ጥበብ የተሞላበት የማዕድን ሀብቶች አጠቃቀም፣አግባብነት የሌለው የማዕድን ሀብቶችአጠቃቀም የሚያስከትላቸው ውጤቶች በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የዱር ሀብቶች፣የኢትዮጵያ የዱር እንስሳት፣የሃይል ምንጭ አይነቶች፣ዋናዎቹየአካባቢችግሮችየተፈጥሮ ሀብት አጠቃቀም በዝርዝርይማራሉ። ስለዚህ መምህሩ ከዚህ በታች የተቀመጡትን መመሪያዎች መከተል ይኖርበታል።

3. የተፈጥሮ አካባቢዎችን

3.1. የኢትዮጵያ አየር ንብረት የተመደበለት ክ/ጊዜ -20

ንዑስ ርዕሰ-የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎችይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የአየር ሁኔታና የአየር ንብረት ምንነትን ይገልጻሉ።
- በአየር ሁኔታና በአየር ንብረት መካከል ያለውን ልዩነትን ይተነትናሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

የአየር ሁኔታ ምንድነው?

የአየር ሁኔታ ማለት፡- በየቀኑ በየሳምንቱ የተመዘገበ የሙቀት፣ ዳመና፣ ዝናብ፣ የንፋስ፣ የቅዝቃዜ ፣ ወዘተ...ሁኔታዎችን ለመግለጽ የምንጠቀምበት አገላለጽ ነው፡፡

የአየር ንብረት ማለት በአንድ አካባቢ ለረጅም ጊዜ የተመዘገበ የአየር ሙቀት፣የዝናብ መጠን፣የአየር እርጥበት፣የንፋስ ፍጥነት ወዘተ...የአማካይ ውጤት ነው፡፡

መርጃ መሳሪያዎች

- የአየር ንብረት ካርታ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የጥንድ ወይይት
- የቡድን ስራ

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ፡፡
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ፡፡
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መፅሐፍትን ይጠቀሙ፡፡
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት፡፡

የመግር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ፡፡
- ተማሪዎችን በቡድን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ፡፡
- ለምሳሌ-ተማሪዎች ስለ አየር ንብረትና አየርሁኔታ የሚያውቁትን እንዲናገሩ ይጠይቋቸዋል፡፡

የትምህርት አቀራረብ

- ❖ ተማሪዎችን በቡድን ከከፋፈሉ በኋላ የሚያወቁትን ጥያቄ ይጠይቁ ስለ አካባቢያቸው የአየር ሁኔታ ምንነት ማብራሪያ ይስጡ፡፡
- ❖ በየቡድናቸው ከዚህ ቀጥሎ የተሰጡትን የመወያያ ተግባር ላይ በመወያየት የወይይት ወጤታቸውን ለክፍል ጓደኞቻቸው እንዲያቀርቡ ያድርጉ፡፡ በፅብረታዊ ላይ ግብረ- መልስ ይስጡ፡፡

ተግባር 3.1 መልስ

የአየር ሁኔታ ማለት፡- በየቀኑ በየሳምንቱ የተመዘገበ የሙቀት ዳመና፣ ዝናብ፣ የንፋስ፣ የቅዝቃዜ ፣ ወዘተ...ሁኔታዎችን ለመግለጽ የምንጠቀምበት አገላለጽ ነው፡፡

የአየር ንብረት ማለት በአንድ አካባቢ ለረጅም ጊዜ የተመዘገበ የአየር ሙቀት፣ የዝናብ መጠን፣ የአየር እርጥበት፣ የንፋስ ፍጥነት ወዘተ...የአማካይ ውጤት ነው፡፡

የምዘና ስልቶች

- ❖ ተማሪዎችን ስለ አጠቃላይ የኢትዮጵያ አየር ንብረት እንዲገልፁ መጠየቅ ለጥያቄዎች የሚሰጡትን ምላሽ ማጤን፡፡
- ❖ በአየር ንብረትና ሁኔታ መካከል ያለውን ልዩነት በተሻሻለ መልኩ እንዲገልፁ መምራትናክትትልማድረግ፡፡
- ❖ ተማሪዎች እርስ በርስ የሃሳብ ልውውጥ በማድረግ ለቀጣይ መሻሻል ዝግጁ እንዲሆኑ ማበረታታት፡፡
- ❖ የተማሪዎችን ቡድን ወይይት ገለፃ በማዳመጥ ግብረ መልስ መስጠት፡፡

3.1.2 የአየር ንብረት አካላት (climatic element)

የተመደበለት ክ/ጊዜ:4

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች:-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ:-

- የአየር ንብረት አካላትን ይዘረዝራሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

የፀሐይ ጨረር:- የፀሐይ ጨረር ከፀሐይ የምናገኘው ኃይል በመባልም ይታወቃል። ፀሐይ ምድራዊ የአየር ጠባይ የሚፈጥር ዋና የሙቀት ምንጭ ናት። የአየር ንብረት አንዱ በጣም አስፈላጊ የሆነ አካል ነው። የፀሐይ ጨረር በመሬት ላይ ለሚገኙ ህይወት ላላቸው ፍጥረታት ለሚጠቀሟቸው ህይሎች በሙሉ መነሻ ምንጭ ከመሆን ባሻገር የምድርን የአየር ጠባይን በመለዋወጥ ረገድ ትልቅ ሚና አለው። የፀሐይ ጨረር ወደ ሙቀት ህይል ይቀየርና በመጀመሪያ ደረጃ የምድርን ወለል ያሞቃል ከዚያ ቀጥሎ የታችኛውን አየር ያሞቃል። ከዚያም ከፍ ብሎ የሚገኝ አየርን እያሞቀ ይቀጥላል። የሙቀት መጠንን ይወስናል።

ዝናብ:- ዝናብ በከባቢ አየር ውስጥ ወደ ምድር የሚወርድ የውሃ ዓይነት ነው። ዝናብ በከፍተኛ እርጥበት መጨናነቅ የሚፈጠር ነው። ይህ ደመና በሰማይ ከተፈጠረ በኋላ ዝናብ ይፈጠራል። የተለያዩ የዝናብ ዓይነቶች ፈሳሽ ዝናብ፣ በረዶ፣ ጭጋግ እና በረዶ ያካትታሉ። እንደ የአየር ሁኔታ አካል በሰማይ ያሉትን ምልክቶች በመመልከት በቀላሉ ሊተነበይ ይችላል። የሙቀት መጠን:- የሙቀት መጠን የአንድን ቦታ የሙቀት ወይም የቀዝቃዛነት ደረጃን ይለካል። የአየር ሙቀት መጨመር በፀሐይ ሁኔታ የሚወሰን ነው። ስለዚህ የሙቀት መጠኑ በአንድ ቀን ውስጥ በተደጋጋሚ ሊለወጥ ይችላል፤ ሆኖም የሙቀት

መጠኑ የአየር ሁኔታ አስፈላጊ ነገር ነው፤ እንደነፋስ፣ እርጥበት፣ ዝናብ፣ የከባቢ አየርግፊት እና ደመና የመሳሰሉትን ሌሎች የአየር ሁኔታዎችን ይነካል።

ንፋስ:-የከባቢ አየር የጎን/አግድም/እንቅስቃሴ ነፋስ ተብሎ ይጠራል። ነፋስ መኖሩን ልናውቅ የምንችለው በአካባቢያችን ያሉ ነገሮችን ሲያንቀሳቅስ ነው ።

የአየርግፊት:-ነፋስ የሚወሰነው በአካባቢው ባለ አየር ግፊት መጠን ነው። በቀላሉ የአየር እንቅስቃሴ ከከፍታ ግፊት ወደ ዝቅተኛ ግፊት ነው። የነፋሱ ፍጥነት የሚወሰነው በከፍተኛ እና ዝቅተኛ ግፊት መካከል ባለው ልዩነት ነው።

እርጥበት:-የከባቢ አየር እርጥበት በጣም አስፈላጊ አካል ነው። የአየር ሙቀትን የሚቀይር የአየር ንብረት አካል ነው። የአየር እርጥበት ንጥረነገር የሚመጡ ማዕበሎችን ለመተንበይ ሊያገለግል ይችላል።

ደመና:- ደመና በከባቢ አየር ውስጥ የሚገኝ የትነት ጥርቅም ነው። እያንዳንዱ ዓይነት ደመና በተለየ መንገድ ይሠራል፤ እና እያንዳንዳቸው የራሳቸውን የአየር ሁኔታ ያመጣሉ። ደመናዎች በአየር ንብረት ስርዓት ውስጥ በርካታ ወሳኝ ሚናዎችን ይጫወታሉ ።

መርጃ መሳሪያ

- የአየር ንብረት ካርታ
- የሙቀት ስርጭትን የሚያሳይ ካርታ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የጥንድ ዉይይት
- የቡድን ስራ

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።

- ለትምቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መጻሕፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ።

ተማሪዎችን በቡድን ከፋፍለው የተለያዩ ጥያቄዎችን እንዲወያዩ ያድርጉ።

የትምህርት አቀራረብ

- ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።
- ተማሪዎችን ስለ ዕለቱ ርዕስ የሚያውቁትን ጥያቄ ይጠይቁ።
- ስለ የአየር ንብረት አካላትን አጭርማብራሪያ ይስጡ።
- ስለ የአየር ንብረት አካላት በቡድን እንዲወያዩ ያድርጉ።
- ተማሪዎች የዝናብ ስርጭትን የሚያሳይ ካርታን በመጠቀም የኢትዮጵያ እርጥበታማና ደረቃማ ክልሎችን እንዲያሳዩ ማድረግ።
- ተማሪዎች የሙቀት ስርጭትን የሚያሳይ ካርታን በመጠቀም የኢትዮጵያ የሙቀት መጠን ልዩነትን እንዲገልፁ ማድረግ።

የምዘና ስልቶች

- የአየር ንብረት ቀጠናዎችን እንዲዘረዝሩ ተግባራትን መስጠትና መከታተል።
- የአየር ንብረት ቀጠናዎችን የሚያሳይ ስዕል ማሳየት።
- ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ መዝግቦ መስጠት።

- የተማሪዎችን ዘገባ ተመልክቶ ገንቢ ግብረ መልስ መስጠት።
- ተከታታይ ምዘና መስጠት።

ተግባር 3.2 መልስ

የአየር ሁኔታ በአንድ የተወሰነ ክልል አማካይ የአየር ሁኔታን መለዋወጥን የሚያሳይ ስሆን የአየር ንብረት ቢያንስ የ30 ዓመት የአየር ሁኔታ አማካይ ውጤት መሆኑን ያመለክታል። መምህር እባኩትን ተጨማሪ ያክሉበት።

3.1.3 የአየር ንብረት ቀጠናዎች

ክ/ጊዜ:-4

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-
ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስተምረውካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የአየር ንብረት ቀጠናዎችን ይዘረዝራሉ።

የንዑስ ርዕሱ ይዘት

የአየር ንብረት ቀጠናዎች

የትምህርቱ መሰረታዊ ሃሳቦች

ሐፍር - በዚህም ቃታማእናእርጥበትአዘልዞንአማካይየሙቀትመጠኑበዓመትከ 64 ዲግሪፋራናይት (18 ዲግሪሴንቲግሬድ) የሚበልጥሲሆንበየዓመቱከ 59 ኢንችበላይዝናብአለ።

ለ/ ደረቅ -

እነዚህየአየርንብረትቀጠናዎችበጣምደረቅናቸው።ምክንያቱምእርጥበትከአየርበፍጥነትስለሚተንእናዝናብበጣምአነስተኛነው።

ሐ/ ሞቃት - በዚህምንበተለምዶነጎድንድእናመለስተኛክረምትያላቸውሞቃታማእናእርጥብየበጋወቅቶችአሉ።

መ/ የብስ - እነዚህክልሎችሞቃታማእናቀዝቃዛክረምቶችእናበጣምቀዝቃዛበጋዎችአሏቸው።በበጋ ወቅት

ይህምንየበረዶአውሎነፋሶችን፣ኃይለኛነፋሶችንእናበጣምቀዝቃዛየሙቀትመጠኖችንያስመዘግባል።

ሠ/ ዋልታ - በዋልታየአየርንብረትቀጠናዎችውስጥ እጅግ በጣም ቀዝቃዛ ነው ።

መርጃ መሳሪያዎች

ሥዕል- የአየር ንብረት ክልሎችን የሚያሳይ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

የአየር ንብረት ቀጠናዎችን የሚያሳይ ስዕል

- ገለፃ
- የጥንድ ዉይይት
- የቡድን ስራ

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንወኖች አጋዥ መግህፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ያዘጋጁ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ተማሪዎችንበቡድን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።
- ለምሳሌ ተማሪዎች ስለ አየር ንብረት ቀጠናዎች የሚያውቁትን እንዲናገሩ ይጠይቋቸዉ።

የትምህርት አቀራረብ

ተማሪዎችን በቡድን ከፋፈሉ በኋላ የሚያወቁትን ጥያቄ ይጠይቁ

ስለ አየር ንብረት ቀጠናዎች ማብራሪያ ይስጡ።

ተግባር 3.3 መልስ

ሀ.የፀሐይ ጨረር ለ.ዝናብ ሐ. የሙቀት መጠን መ.ንፋስ ሠ.እርጥበት ረ.ደመና ናቸው።

ተግባር 3.4 መልስ

ሀ/ሐፍር ለ/ ደረቅ ሐ/ ሞቃት መ/ የብስ ሠ/ ዋልታ -

የምዘና ስልቶች

- የአየር ንብረት ቀጠናዎችን እንዲዘረዝሩ ተግባራትን መስጠትና መከታተል።
- የአየር ንብረት ቀጠናዎችን የሚያሳይ ስዕል ማሳየት።
- ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ መዝግቦ መስጠት።
- የተማሪዎችን ዘገባ ተመልክቶ ገንቢ ግብረ መልስ መስጠት።
- ተከታታይ ምዘና መስጠት።

3.1.4 የአየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች

ክ/ጊዜ:-4

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የአየር ንብረት ተቆጣጣሪዎችን ይዘረዝራሉ።
- የአካባቢያቸውን ሙቀት መጠን ይቆጣጠራሉ።

የትምህርቱ መሠረተ ሃሳቦች

የአየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች

ኬክሮስ/ Latitude/

የዓለምን የሙቀት መጠን ይቆጣጠራል። የምድር ቅርፅ እና የፀሐይ አንግል/Angle/ የሙቀት መጠኑ ከምድር ወገብ አቅራቢያ ከፍተኛ ሲሆን ወደ ሰሜን እና ደቡብ ዋልታ የሙቀት መጠን ይቀንሳል። ይህ ማለት ወደ ምድር ወገብ የሚቀርቡ ቦታዎች ከፍተኛ የፀሀይ ጨረር ስለሚያገኙ ሞቃት ናቸው።

ከፍታ (Altitude)

ሌላው የሙቀት ተቆጣጣሪ ከፍታ ነው። የከባቢ አየር ሙቀት በአማካይ በ 1,000 ከፍታ በ 3.6⁰ ሙቀት ይቀንሳል። ከፀሀይ የሚፈልቀው የጨረር ሀይል ወደ ሙቀት ሀይል ተቀይሮ ቀድሞ መሬትን ያሞቃል። ስለዚህ ከመሬት ወደ ከባቢ አየር ሽቅብ ስንሄድ ከመሬት ስለምንርቅ ሙቀት ይቀንሳል።

የመሬትና ውሃ ሥርጭት (distance from the sea)

የሙቀት መጠን ተፅእኖ ያለው የደረቅ የብስና ውሃ ስርጭት ነው። በውቅያኖስ አቅራቢያ ያሉ ቦታዎች በመሬት ከተከበቡ ቦታዎች ይልቅ መለስተኛ የአየር ጠባይ አላቸው። ደረቅ መሬት ከውሃ ክፍል ቀድሞ ስለሚሞቅ ከፍተኛ ሙቀት ሲኖረው የውሃ አካል ለመሞቅ ብዙ ጊዜ ስለሚፈልግ ነው ።

የውቅያኖስ ሞገዶች (ocean current)

የውቅያኖስ ሞገዶች የሙቀት መጠኑን ይቆጣጠራል። እነዚያ ከቀዝቃዛ ሞገዶች ጋር የሚዋሰኑ የአየር ንብረት አዝማሚያዎች ቀዝቃዛው የውቅያኖስ ውሃ አየርን ለማቀዝቀዝ ስለሚረዳ ደረቅ እና የደመና ምስረታ እናዝናብ ይከለክላል።

መርጃ መሳሪያዎች

- የኬክሮስ መስመርን የሚያሳይ ሰዕል

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ተማሪዎች በጥንድና በቡድን በመሆን የኢትዮጵያን አየር ንብረት ተቆጣጣሪ ማነፃፀርና ማወዳደር እንዲችሉ ማድረግ።
- በቡድን የተወያዩትን በክፍል ውስጥ ማጠቃለያ እንዲያቀርቡ መድረክ ማመቻቸት ።
- ከዚህ ቀጥሎ የተሰጡትን የመወያየት ግብር ላይ በመወያየት የወይይት ወጪታቸውን ለክፍል ጓደኞቻቸው እንዲያቀርቡ ያድርጉ።
- ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ በመስጠት ይደግፏቸዋል።

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መፃሕፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁቸዋል።

የትምህርት አቀራረብ

- ተማሪዎችን በቡድን ከከፋፊሉ በኋላ የሚያወቁትን ጥያቄ ይጠይቁ ።
- ስለ አየር ንብረት ተቆጣጣሪ ማብራሪያ ይስጡ።

ተግባር 3.5 መልስ

የአየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች

ኬክሮስ

የዓለምን የሙቀት መጠን ይቆጣጠራል። የምድር ቅርፅ እና የፀሐይ አንግል /angle/ የሙቀት መጠኑ ከምድር ወገብ አቅራቢያ ከፍተኛ ሲሆን ወደ ሰሜን እና ደቡብ ዋልታ የሙቀት መጠን ይቀንሳል። ይህ ማለት ወደ ምድር ወገብ የሚቀርቡ ቦታዎች ከፍተኛ የፀሀይ ጨረር ስለሚያገኙባቸው ናቸው።

ከፍታ

ሌላው የሙቀት ተቆጣጣሪ ከፍታ ነው። የከባቢ አየር ሙቀት በአማካይ በ 1,000 ከፍታ በ 3.6 ° ሙቀት ይቀንሳል።

የመሬትና ውሃ ሥርጭት

የሙቀት መጠን ተፅእኖ ያለው የደረቅ የብስና ውሃ ስርጭት ነው።

የውቅያኖስ ሞገዶች

የውቅያኖስ ሞገዶች የሙቀት መጠኑን ይቆጣጠራል። እነዚያ ከቀዝቃዛ ሞገዶች ጋር የሚዋሰኑ የአየር ንብረት አዝማሚያዎች ቀዝቃዛው የውቅያኖስ ውሃ አየርን ለማረጋጋት ስለሚረዱ ደረቅ እና የደመና ምስረታ እናዝናብ ይከለክላል።

የምዘና ስልቶች

በካርታ ላይ የኬክሮስ መስመር እንዲያሳዩ በማድረግ መከታተል።

- ተማሪዎችን ለቀጣይ የሚያበረታታ አወንታዊ የሆነ ግብረ መልስ መስጠት
- ለቀጣይ መሻሻል ዝግጁ እንዲሆኑ ማበረታታት።
- ማስታወስ ያልተረዱ ከሆነ ግብረ መልስ በመመዝገብ ግልጽ የሆነ ማብራሪያ መስጠት።
- ተከታታይ ምዘና መስጠት ።

3.1.5 የኢትዮጵያ ዋናዋና የአየር ንብረት ዓይነቶች

ክ/ጊዜ -4

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የአየር ንብረት አይነቶችን ይዘረዝራሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

በከፍታው መሠረት አምስት የተለያዩ የአየር ንብረት ዞኖች አሉት።

በረሃ፡- ከፍታውከ 500 ሜትር በታች ሲሆን አማካይ ዓመታዊ የሙቀት መጠን 27 ዲግሪ ሴልሺየስ ገደማ ሲሆን ዓመታዊ ዝናብ 200ሚሊሜትር ያህል ነው። የዳናኪል ስምጥ (ዳናክል በረሃ) ከባህር ጠለል በታች 116ሜትር ያህል እና በኢትዮጵያ ውስጥ በጣም ሞቃታማው ክልል የሙቀት መጠኑ እስከ 50 ዲግሪ ሴልሺየስ ከፍ ይላል።

ቆላ (tropical)

በኢትዮጵያ፣ በደቡብ፣ በደቡብ ምስራቅ፣ በምዕራብ እና በሰሜን ምስራቅ ክፍል የሚገኙት የጂኦግራፊያዊ አካባቢዎች በዋናነት በዚህ ምድብ ውስጥ ናቸው። ኮላ ከባህር ጠለል በላይ ከ 500 እስከ 1500 ሜትር ከፍታ ያለው የሙቅ ቆላማ የአየር ንብረት ነው። አማካይ ዓመታዊ የሙቀት መጠን በ 20°C እና 30°C መካከል ነው። ዓመታዊ ዝናብ የተዛባ ሲሆንም በጋምቤላ እርጥብ ምዕራብ ቆላማ አካባቢዎች እስከ 1500 ሚሊ ሜትር ሊደርስ ይችላል። የዝናብ መጠን ከዓመት ወደ ዓመት በጣም ተለዋዋጭ ነው።

ወይናደጋ (sub tropical) - በ 1500 — 2300 ሜትር ከፍታ ላይ ያሉ አካባቢዎችን ያጠቃልላል። አማካይ ዓመታዊ የሙቀት መጠን 15-20°C ዲግሪ ሴልሺየስ ገደማ ሲሆን ዓመታዊ ዝናብ ከ 510 እስከ 1530 ሚሊሜትር ነው።

ይህ ዞን ሞቃታማ የሙቀት መጠን እና መካከለኛ ዝናብ አለው። ከ 26% በላይ የኢትዮጵያን የመሬት ስፋት የሚሸፍን ሁለተኛው ትልቁ ዞን ነው። የዚህ ምድብ የሙቀት መጠን እና የዝናብ መጠን በኢትዮጵያ ውስጥ ለሚበቅሉ አብዛኛዎቹ ሰብሎች በጣም ተስማሚ ነው። ስለዚህ ዞኑ አብዛኛውን የእርሻ መሬት ያጠቃልላል። የወይና ደጋ ዞን እንዲሁ ሁለት የማደግ ወቅቶች አሉት።

ደጋ (teperate) - ከ 2300 ሜትር በላይ ከፍታ በ 1270 እና 1280 ሚሊሜትር መካከል አማካይ ዓመታዊ የዝናብ መጠን እና ከ 10-15°C ያህል ሙቀት ነው። በአንጻራዊነት ከፍ ያለ የሙቀት መጠን እና ዝቅተኛ ከፍታ ያለው የደጋማ ዞን ነው።

በኢትዮጵያ ውስጥ ደጋ-ዞን ለረጅም ጊዜ የሚኖር እና ለግብርና አስተማማኝ ዝናብ እና እንደወባ ያሉ በቤክተር የሚተላለፉ በሽታዎች ባለመኖሩ ጥቅጥቅ ያለ የሰው መኖሪያ አለው። ከፍተኛ የአፈር መሸርሸር፣ የግጦሽ እና የደን መጨፍጨፍ። የውርጭ ዞን/Afro Alpine/-የውርጭ-ዞን ከባህር ጠለል በላይ ከ 3,300 ሜትር ከፍታ ያለው እና አመታዊ የሙቀት መጠኑ ከ10⁰°C በታች የሆነ አካባቢ ነው። በተለምዶ የዚህ ዞን ተስማሚ ባህሪዎች ያላቸው ተራሮች የራስንዳሽን በሰሜን ጎንደር፣ በደቡብ ጎንደር ጉና፣ በሰሜን ሸዋ መገዘዝ፣ ባቱ በባሌ፣ ጮቄ፣ አቡነ ዮሴፍ፣ወዘተ

መርጃ መሳሪያዎች

- የዝናብ ስርጭት የሚያሳይ ካርታ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለጻ
- የጥንድ ዉይይት
- የቡድን ስራ

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ ተጨማሪ መረጃ መስብሰብ ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መግህፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- አዲሱንትምህርት ለመጀመር ቀድሞ ያለፈውን ትምህርት በአጭር ጥያቄ ማስታወስ።

የትምህርት አቀራረብ

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።

- ተማሪዎችን በቡድንከፋፍለው ስለ አየር ንብረት አይነቶች የሚያውቁትን እንዲናገሩ ያድርጉ።
- ስለ አየር ንብረት አይነቶች ማብራሪያ ይስጡ።
- በረሃ፣ ቆላ፣ ወይናደጋ፣ ደጋ፣ ውርጭ እነዚህን ተማሪዎች በትክክል መዘርዘራቸውን ያረጋግጡ።

ተግባር 3.6 መልስ

- በጣም ሞቃት-በረሃ፣ ሞቃት-ቆላ፣ ቀዝቃዛ-ደጋ፣ በጣምቀዝቃዛ-ውርጭ

የምዘና ስልቶች

- በጥያቄና መልስ መልክ
- የቤት ስራ በመስጠት
- የክፍል ስራ በመስጠት
- በወይይት ወቅት በመቃኘት

መልመጃ -3.1 መልስ

ትዕዛዝ I. እውነት /ሐሰት

1/ እውነት 2/ ሐሰት 3/ ሐሰት

ትዕዛዝ II. ምርጫ

1.መ 2.ለ3.ለ

ትዕዛዝ III.አጭር መልስ

1.የተለያዩ የአየር ንብረት ክፍፍል ነው።

2.በጣም ከፍተኛ ሙቀትና ዝቅተኛ የዝናብ መጠን።

3. በአየር ንብረት አካላት ላይ ተፅዕኖ መፍጠር ነው።

ባዶ ቦታ መላ

1.ውርዕዮ

2.በረሃ

3.2. የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብቶች

የተመደበለት ክ/ጊዜ-25

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የተፈጥሮ ሀብቶችን ለሁለት ከፋፍሎ ይዘረዝራሉ።
- የተፈጥሮ ሀብቶችን ይንከባከባሉ።

የትምህርቱ መሠረተ ሃሳቦች

የሰውን ልጅ ፍላጎት ማርካት የሚችሉ በተፈጥሮ ያሉ ነገሮች የተፈጥሮ ሀብቶች ይባላሉ።

የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብት አይነቶች

የተፈጥሮ ሀብቶች ታዳሽና የማይታደሱ ተብለው ይለያሉ። ከሚታደሱት የተፈጥሮ ሀብቶች ውስጥ አፈር፣ ውሃ፣ አየር፣ ደንና የዱር እንስሳት ይገኙበታል። የማይታደሱ የሚባሉት የተፈጥሮ ሀብቶች እንደ ማእድንና ነዳጅ ዘይት የመሳሰሉት ናቸው። ከኢኮኖሚ አንፃር የኢትዮጵያ ተፈጥሮ ሀብቶች ለልማት፣ የተረጋገጠ ደህንነት እንዲኖር እና ሀብረተሰቡ እንዲሻሻል ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ።

መርጃ መሳሪያዎች

- የአፈር አይነት ናሙና፣ ውሃ ፣ አየር፣ ደን፣ የዱር እንስሳት
- ማእድንና ነዳጅ ዘይት

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ
- ወይይት
- መስክ ጉብኝት
- የቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ፡፡
- ለትምህርቱ አስፈላጊ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ፡፡
- ለተጨማሪ ክንወኖች አጋዥ መፃሕፍትን ይጠቀሙ፡፡
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት፡፡

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ፡፡

ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።

የትምህርቱ አቀራረብ

በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።

በግል እንዲሞክሩ ጥያቄ መስጠት ለምሳሌ የተፈጥሮ ሀብት ማለት ምን ማለት ነው?

ተማሪዎችን በቡድን በመክፈል የተፈጥሮ ሀብት አይነቶችን እንዲለዩ ያድርጓቸው።

ተግባር 3.7 መልስ

1. የሚታደሱ የተፈጥሮ ሀብቶች ውስጥ አፈር፣ ውሃ፣ አየር፣ ደንና የዱር እንስሳት ይገኙበታል።
2. የማይታደሱ የተፈጥሮ ሀብቶች እንደ ማእድንና ነዳጅ ዘይት የመሳሰሉት ናቸው።

የምዘና ስልቶች

በጥያቄና መልስ

- ስለ ተፈጥሮ ሀብት የሚሰጡትን ምላሽ ማጤን ።
- ገለጻን በስዕልና በዲያግራም ወዘተ... ማስደገፍ ለእያንዳንዱ ተማሪ ትኩረት መስጠትን ማሳየት ።
- ተማሪዎች ጥያቄዎችን በሚመልሱበት ጊዜ መቃኘትና ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ መስጠት።

መልመጃ - 3.2 መልስ

1. የተፈጥሮ ፀጋዎች ማለት ነው።

2. አፈር፣ ውሃ፣ አየር ማእድን ወዘተ...

3.2.1. የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብት አይነቶች

የተመደበው ክ/ጊዜ-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የኢትዮጵያ አፈር አይነቶችን ይለያሉ፡፡
- የኢትዮጵያ አፈር አይነቶችን ባህሪ በመለየት ይጠቀማሉ፡፡

የትምህርቱ መሠረተ ሃሳቦች

የአፈር ዓይነቶች የየራሳቸው ባሕርይ አላቸው፡፡

አሸዋማ አፈር፡- ውሃ፤ ይዞ ሊያቆይ አይችልም፡፡

የሸክላ አፈር ደግሞ ውሃን በቀላሉ ስለማያስተላልፍ በዝናብ ወቅት በመጣበቅ ይጨቀያል፡፡ በበጋ ወቅት ደግሞ ይሰነጣጠቃል፡፡

ስለዚህ ሁለቱም ለዕቅድ ዕድገት ተስማሚ አይደሉም፡፡ ለዕቅድ ዕድገት ተስማሚ አፈር ለም አፈር ነው፡፡

ለም አፈር ከሸክላና ከአሸዋ አፈር አማካይ ይዘት ያለው አፈር ነው፡፡ ይህ አፈር የእንስሳትና ዕቅድ ብስባሽ አለው፡፡ እንደ ሸክላ አፈር ውሃን አያከማችም፡፡ እንደ አሸዋማ አፈርም ውሃን በቀላሉ አይለቅም፡፡ ለም አፈር ለዕቅድ የሚያስፈልገው የውሃ መጠን ይይዛል፡፡ ስለዚህ ለዕቅድ ዕድገት ተስማሚ ነው፡፡

መርጃ መሳሪያዎች

- አሸዋማ አፈር ናሙና

- የሽክላ አፈር ናሙና
- ለም አፈር ናሙና

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ
- ወይይት
- መስክ ጉብኝት
- የቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንወኖች አጋዥ መጻሕፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ።

ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።

የትምህርቱ አቀራረብ

በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።

በግል እንዲሞክሩ ጥያቄ መስጠት።

ቡድን በመመስረት በኢትዮጵያ የአፈር አይነቶች ላይ እንዲነጋገሩ ያድርጉ።

የሸክላ አፈር፣ አሸዋማአፈር፣ ለም አፈር እነዝህን የአፈር አይነቶችን በትክክል መለየታቸውን ማረጋገጥ።

ተግባር 3.8 መልስ

ተማሪዎች የሰበሰቡትን መረጃና ሪፖርት እንዲያቀርቡ ይርዷቸዋል።

የምዘና ስልቶች

የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ መቀበል።

ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት።

ገለፃ በሚያደርጉበት ጊዜ መዝግቦ መያዝና ብቃታቸውን የሚያሳድግ ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ መስጠት።

የቤት ስራ መስጠት።

3.3 የአፈር መሸርሸር መንስኤ በኢትዮጵያ

የተፈቀደ ክ/ጊዜ-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የአፈር መሸርሸር መንስኤዎችን ይለያሉ።
- የአፈር እንዳይሸረሸር ይጠብቃሉ።

የትምህርቱመሠረታዊ ሃሳቦች

- የአፈር መሸርሸር በተፈጥሮ እና በሰዎች ምክንያት ሊሆን ይችላል።

ተፈጥሮዎቹ ምክንያቶች

- የመሬት አቀማመጥ
- ተስማሚ ያልሆነ የአየር ንብረት
- እንደ ተዳፋትና ቁልቁለታማ የመሬት አፈጣጠር፤
- ተደጋጋሚ ጎርፍ እና ነፋስ፤
- ከፍተኛ ዝናብ እና
- በደረቅ ክልሎች ውስጥ ድርቅ የመሳሰሉት ምክንያቶች ከተፈጥሮ ምክንያቶች መካከል ናቸው።

ሰው ሰራሽ ምክንያቶች

- የደንመጨፍጨፍና የዕፅዋት ከመጠን በላይ መመናመን
- ከመጠን በላይ ግጦሽ
- የግብርና ኬሚካሎችን ያለአግባብ መጠቀም
- የአፈር የመንከባከብ ልምዶች እጥረት እና
- የከርሰ ምድር ውሃ ከመጠን በላይ ማውጣት የሰው ሰራሽ መንስኤዎች ናቸው።

መርጃ መሳሪያዎች

- የአፈር መሸርሸርን የሚያሳይ ቦታ ስዕል

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለጻ
- የግል ሥራ

- የጥንድ ሥራ
- ወይይት
- መስክ ጉብኝት
- የቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

- በቂ ትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለዕለቱ ትምህርት ተጨማሪ ክንውኖችን ማዘጋጀት።
- መርጃ መሳሪያዎችንና ተጨማሪ ጥያቄዎችን ማዘጋጀት።
- ተማሪዎችን ስለ ዕለቱ ትምህርት ርዕስ ለይተው እንዲያውቁ ዝግጁ ያድርጉ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።
- የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ለእለቱ ትምህርት ያዘጋጁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።
- በግል እንዲሞክሩ ጥያቄ መስጠት።
- ተማሪዎችን በቡድን በመክፈል የአፈር መሸርሸር መንስኤ ላይ እንዲነጋገሩ ማድረግ።

ተግባር 3.9 መልስ

- የአፈር መሸርሸር በተፈጥሮ እና በሰው ሰራሽ ምክንያቶች ሊሆን ይችላል።

ተፈጥሮዎቹ ምክንያቶች

- የመሬት አቀማመጥ፣ ተስማሚ ያልሆነ የአየር ንብረት፣ እንደ ተዳፋትና ቁልቁለታማ የመሬት አፈጣጠር፣ ተደጋጋሚ ጎርፍ እና ነፋስ፣ ከፍተኛ ዝናብ ወዘተ...

ሰው ሰራሽ ምክንያቶች

- የደንመጨፍጨፍና የዕፅዋት ከመጠን በላይ መመናመን፣ ከመጠን በላይ ግጦሽ፣ የግብርና ኬሚካሎችን ያለአግባብ መጠቀም፣ የአፈር የመንከባከብ ልምዶች እጥረትወዘተ

የምዘና ስልቶች

- የክፍል ስራ መስጠት፡፡
- የመስክ ሪፖርታቸውን አይቶ ወጤታማ ማድረግ፡፡
- በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ መቃኘትና መዝገቦ መያዝና መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት ለወደፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ፡፡

መልመጃ 3.3 መልስ

1. በደን መራቆት ምክንያት፣ ከመጠን በላይ ግጦሽ፣ ወዘተ
2. የመሬት ተዳፋት መሆን ለመሸርሸር ምክንያት ይሆናል
3. ውሃ በማስረግ ባህሪያቸው
4. ለም
5. ውሃ በፍጥነት በውስጡ ስለሚያስተላልፍ

3.4 የኢትዮጵያ የዕለት ስራ አፈጻጸም

የተፈቀደለት ክ/ጊ.ቤ-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

የዕለት ስራ አፈጻጸምን ይለያሉ፡፡

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

የተፈጥሮ ዕለት ስራ በሦስት ክፍሎች ማየት ይቻላል፡፡ እነዚህም የደን ዕለት ስራ፣ የሣር፣ የደን ዕለት ስራና ቁጥቋጦዎች ናቸው፡፡ የዕለት ስራን ሥርዓት ከሚወሰኑ ምክንያቶች አንዱ የአየር ንብረት ነው፡፡ ለምሳሌ የመሬት ክፍታ በዕለት ስራ ስርዓት ላይ ተጽዕኖ ይፈጥራል፡፡ በተለያዩ መልካም-ምድር የተለያዩ ዕለት ስራ ይከፈላሉ፡፡ በዚህ ላይ በመመስረት የኢትዮጵያን ተፈጥሮ ዕለት ስራ ብንመለከት ይህንን እውነት መገንዘብ እንችላለን፡፡ በኢትዮጵያ ውስጥ የበረሃ፣ ከፊል በረሃ፣ ከረግግግግ ጋራ ቦታ አንስቶ እስከ ቀዝቃዛማ አካባቢ ዕለት ስራ ይገኛሉ፡፡ ይህን መሠረት በማድረግ የኢትዮጵያ ዕለት ስራ በሦስት ይከፈላሉ፡፡ እነርሱም፡- የደን፣ የሳርና የሞቃት በረሃ አካባቢ ዕለት ስራ ናቸው፡፡

መርጃ መሳሪያዎች

የኢትዮጵያ የዕለት ስራ ክልሎች በካርታ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ
- የቡድን ወይይት
- መስክ ጉብኝት

ቅድመ ዝግጅት

- በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ ተጨማሪ ክንውኖችን ያዘጋጁ።
- በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ ።
- ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መፃሕፍት ይጠቀሙ።

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ።

ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።
- በግል እንድሞክሩ ጥያቄ መስጠት።
- ቡድን በመመስረት በኢትዮጵያ የዕለታዊ ሀብት አይነቶች ላይ እንዲነጋገሩ ያድርጉ።

ተግባር 3.10 መልስ

- የመስክ ሪፖርታቸውን በማየት፤ በመገምገምና ግብረ መልስ መስጠት።

የምዘና ስልቶች

- የክፍል ስራ መስጠት።
- በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ መቃኘትና መዝግቦ መያዝ ።
- መለካት የሚችል ግብረ በልስ መስጠት ለወደፊት ውጤታቸውን

የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ።

የመስክ ሪፖርታቸውን አይቶ ውጤታማ ማድረግ።

3.4.1. የተፈጥሮ እፅዋት ጥቅሞች

የተፈቀደለት ክ/ጊዜ-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የተፈጥሮ እፅዋት ጥቅሞችን መዘርዘር።
- የተፈጥሮ እፅዋትን ይጠብቃሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

የተፈጥሮ ዕድገት ጥቅሞች

የተፈጥሮ ዕድገት ለምግብነት ያገለግላል። ለምሳሌ ቅጠሎቻቸው፣ አበቦቻቸውና ሥሮቻቸው ለምግብነት ይውላሉ።
የተፈጥሮ ሚዛንን ለመጠበቅ፡- የተፈጥሮ ዕድገት በተፈጥሮ አንድ አካባቢ የሚገኙ ስለሆነ ሥነምህዳር እንዲጠበቅ ያደርጋል። ለአካባቢያችንም ውበት ይሰጣል።
ለሳይንሳዊ ምርምር፡- የተፈጥሮ ዕድገት ለሕክምና፣ ለሳይንሳዊ ጥናትና ምርምር ትልቅ ጠቀሜታ አላቸው።
ለዱር እንስሳት መኖሪያነት፡- የተፈጥሮ ዕድገት የዱር እንስሳትና ትናንሽ ነፍሳት መኖሪያ ናቸው።

መርጃ መሳሪያዎች

- የተለያዩ ከዕድገት ውጤቶች የተሰሩ ቁሳቁሶች ለምሳሌ ደብተር፣ ጠረጴዛ፣

መኖሪያ ቤት ወዘተ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ
- የቡድን ወይይት
- መስክ ጉብኝት

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መጻፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።
- በግል እንዲሞክሩ ጥያቄ መስጠት።
- በቡድን በመመስረት በየኢትዮጵያ የዕለታዊ ጥቅም ላይ እንዲነጋገሩ ያድርጉ።

ተግባር 3.11 መልስ

- መምህር እባኩትን በመስክ ያዩዋቸውን እዕዎት ዓይነቶችና ጥቅማቸውን ለይተው እንዲገልጹ ይደግፏቸዋል።

የምዘና ስልቶች

ተማሪዎችን የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ይጠይቋቸዋል ።

የተፈጥሮ ዕለታዊ ጥቅሞችን በሰፊው ዘርዝሩ።

- የክፍልስራ መስጠት።
- በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ መቃኘትና መዝገብ መያዝ።

- መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት ለወደፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ።

3.4.2. የደን መጨፍጨፍ ምክንያቶች በኢትዮጵያ

የተመደበለት/ከ/ጊዜ ብዛት-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የደን መጨፍጨፍ መንስኤዎችን ይለያሉ።
- መንስኤዎችን በመለየት ደንን ከአደጋ ይጠብቃሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

የደን መጨፍጨፍ ዋና መንስኤዎች ምንድናቸው?

የኢትዮጵያ የደን ሀብት በአስደንጋጭ ሁኔታ እየጠፋ ይገኛል። ከብዙ መቶ ዓመታት በፊት ደኖች ከጠቅላላው የመሬት ስፋት 40 በመቶውን ይሸፍኑ ነበር። ላለፉት ጥቂት አስርት ዓመታት ደኖች በተለያዩ ምክንያቶች ወድመዋል።

በኢትዮጵያ ደን ሀብት መመናመን ምክንያቶች

- ፈጣን የሕዝብ ቁጥር መጨመር፡- በኢትዮጵያ በየጊዜው የሕዝብ ቁጥር መጨመር ተከትሎ ለእርሻና ለእንስት እርባታ የመሬት ፍላጎት መጨመር።
- ለቤት ግንባታና የማገደ ፍላጎት መጨመር፡- የሕዝብ ቁጥር መጨመር ለቤት ግንባታ፤ የማገደና የሌሎች ቁሳቁስ ፍላጎት ይጨምራል።
- የከተሞች መስፋፋት፡- እንደ ሌሎች ታዳጊ አገሮች በኢትዮጵያም ከከተሞች መስፋፋት ጋር የማገደ፤ የቤት ግንባታ ቁሳቁሶች ፍላጎት ይጨምራል።
- የዘመናዊ እርሻ መስፋፋት፡- የእርሻ መሬትን ለማስፋፋትና ምርትን ለማሳደግ በአንዳንድ ቦታዎች ደኖች ተመንጥረዋል።

- ከመጠን በላይ ግጦሽ

• **የደንመቃጠል**:-በኢትዮጵያ አንዳንድ አካባቢዎች የእርሻ ሰብል የሚያወድሙ እንሰሳትን ለመከላከል ደኖች ይቃጠላሉ። እነዚህ የእርሻ ምርት የሚያበላሹትን እንደ ዝንጀሮ፣ ከርከሮ፣ ጦጣ፣ አእዋፍ ለመከላከል ሲባል የእርሻ መሬት ለማስፋትም የተፈጥሮ እፅዋቶች ይቃጠላሉ።

መርጃ መሳሪያዎች

የደን መጨፍጨፍን የሚያሳይ ስዕል/ ፎቶግራፍ፣

የመግሪያ ዘዴዎች

- ወይይት
- መስክ ጉብኝት
- የቡድን ወይይት
- በምልከታ

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መፃህፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመግር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ለተማሪዎች ስለዕለቱትምህርት ዓላማ ማብራራት።

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።
- በግል እንዲሞክሩ ጥያቄ መስጠት።
- ቡድን በመመስረት በደን መጨፍጨፍ መንስኤዎች ላይ እንዲነጋገሩ ያድርጉ።
- እባካትን መ/ርተማሪዎች በተማሪ መጻፍ ውስጥ ያለውን የመስክ ስራ ተግባርን እንዲተገብሩ ይደግፏቸዋል።

ተግባር 3.12 መልስ

- የመስክ ሪፖርታቸውን ገምግመው ግብረመልስ ይስጡ።

የምዘና ስልቶች

መ/ሩ ተማሪዎችን የሚከተለውን ጥያቄ ይጠይቋቸዋል።

የደን መመና መንን በዋናነት የሚያስከትሉ ምክንያቶች ምንድናቸው? ተወያዩ

- በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ መቃኘትና መዝገብ መያዝ ።
- መለካት የሚችል ግብረ በልስ መስጠት ።
- ለወደፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ።

መልመጃ 3.4 መልስ

1. በአየር ንብረት፣ በአፈረ ሁኔታ፣ በዝናብ ሁኔታና በከፍታ
2. ለቤት ቁሳቁስ መስሪያ፣ የተፈጥሮ ሚዛንን ለመጠበቅ፣ ለሳይንሳዊ ምርምር፣ ለዱር እንስሳት መኖሪያነት፣ ለምግብነት ያገለግላሉ።
3. ለሰው ልጆች ከሚሰጡት አገልግሎት አንፃር መንከባከብ አስፈላጊ ነው።
4. አዎን፣ ጥገኞችን በመትከል፣ የተተከሉትን መንከባከብ፣ ለግጦሽ ቦታ ለይቶ በማዘጋጀትና በአሳታፊ ደን ማህበራትን በማደራጀት... ወዘተ እባኩን መምህር ከተማሪዎችዎ ተጨማሪ ሀሳብ ይቀበሉ።
5. መሰረታዊ ፊላንቱን ለማሟላት በሚደረገው እንቅስቃሴ ለምሳሌ፡- ለእርሻ ሥራ፣ ለግጦሽ፣ ለቤት መስሪያና ለቤት ቁሳቁስ እና ... ወዘተ።
6. በህዝብ ቁጥር መጨመር፣ የአየር ለውጥ

3.5 በኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብት አጠባበቅ ትግበራ

የተመደበለት ክ/ጊዜ-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የተመናመኑ የተፈጥሮ ሀብቶችን ይንከባከባሉ።
- የተፈጥሮ ሀብቶችን በአግባቡ ይጠቀማሉ።

የትምህርቱመሠረታዊ ሃሳቦች

የዕውቀትና የዱር እንስሳት እንክብካቤ

የብዝሃ ሕይወት ጥበቃ ቢያንስ አሁን ያለው ደረጃ እና ለአሁኑ እና ለመጪው ትውልድ ዘላቂ ጥቅሞችን ያስገኛል። እዚያበየጊዜው እያሽቆለቆለ የመጣውን የብዝሃሕይወት ጥበቃ አስቸኳይ ፍላጎት ነው። ሶስት ዋና ዋናዎች የብዝሃ ሕይወት ጥበቃ ዘዴዎች እንደሚከተለው ተገልጿል፡፡

- የመጠለያ ቦታዎች
- ብሔራዊ ፓርኮች እና
- የማህበረሰብ ጥበቃ ቦታዎችን ያካትታሉ።

መርጃ መሳሪያዎች

- የተከለሉ ደኖች
- ተፈጥሮ እዕዋት ስፍራዎች
- የዱር እንስሳት ክምችት (ፓርኮች)

የመግሪያዘዴዎች

- ወይይት
- መስክ ጉብኝት
- የቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ ተጨማሪ ክንውኖችን ያዘጋጁ።
- በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ።
- ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መፃሕፍት ይጠቀሙ።

የመግር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።
- በግል እንድሞክሩ ጥያቄ መስጠት።
- ቡድን በመመስረት የተፈጥሮ ሀብት አጠባበቅ ትግበራ ላይ እንዲነጋገሩ ያድርጉ።

ተግባር 3.13 መልስ

- ለእርሻ ሥራ፣ ለግጦሽ፣ ለማገዶ፣ ለቤት ቁሳቁስ፣ ወዘተ.. መሆናቸውን እንዲገልጹ ያዲርጉ።

የምዘና ስልቶች

እባኩትን መምህርተማሪዎችን በቡድን ከከፋፈሉ በኋላ የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ይጠይቋቸው።

- የተፈጥሮ እፅዋቶች ና የዱር እንስሳትን ለመንከባከብ ምን መደረግ አለበት?
- በኢትዮጵያ የዱር አራዊት ጥበቃ ተግዳሮቶች ምንድን ናቸው?

- በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ መቃኘትና መዝግቦ መያዝ ፡፡
- መለካት የሚችል ግብረ በልስ መስጠት ለወደፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ፡፡

3.5.1. በኢትዮጵያ ውጤታማ አገር በቀልና የተለመዱ የተፈጥሮ ሀብት እንክብካቤ

የተመደበው 1 ክ/ጊዜ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡-

ተማሪዎች-ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- አገር በቀልና የተለመዱ የተፈጥሮ ሀብት እንክብካቤን ያደንቃሉ፡፡
- በአገር በቀል ዘዴ የተፈጥሮ ሀብትን ይንከባከባሉ፡፡

የትምህርቱመሠረታዊ ሃሳቦች

ደንና እፅዋቶችን የመንከባከብና የመጠበቅ ዋና ዋና ዘዴዎች

ደንን መልሶ ማልማት (reforestaion) ፡-በተመነጠረው ሥፍራ ላይ ተክሎችን መልሶ መትከል ነው፡፡ይህ አፈር በቀላሉ በጎርፍና ንፋስ እንዳይወሰድ ያደርጋል፡፡

ደን ማልማት /Afforestation/- ይህ ዘዴ ደግሞ ደን በሌላቸውና ለእርሻ ሥራ የማይሆኑበማይመቹ አካባቢዎች አዲስ ተክሎችን በመትከል በደን እንዲሸፈን ማድረግ ነው፡፡

ደንና ሰብልን በማደባለቅ ማልማት /Agroforestry/ - ይህ ዘዴ በእርሻና በግጦሽ መሬት ላይ ዛፎችንና እህልን አደባቀ ማልማት ነው፡፡

ሕገወጥ አደንን መከልከል፡-እንስሳት ለሰው ልጅ ከሚሰጡት ጥቅም አንዱ የምግብ ምንጭ መሆናቸው ነው፡፡ ሰዎች እንስሳትን የሚያድኑት ለምግብ ብቻ ሳይሆን ቆዳቸውንና ጥርሳቸውን ሸጠው ገቢ ለማግኘት ነው፡፡

ብሔራዊ ፓርቲችን መከለል- የዱር እንስሳት ያለ ምንም መረበሽ የሚኖሩበትና የሚራቡበት አካባቢ በብሔራዊ ደረጃም ሆነ በክልል መከለል ያስፈልጋል።

መርጃ መሳሪያዎች

- የተከለሉ ብሔራዊ ፓርቲች
- በተመነጠረው ሥፍራ ላይ የተተከሉ ዛፎች

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ፣ የግል ሥራ፣ የጥንድ ሥራ፣ የቡድን ዉይይት
- መስክ ጉብኝት (የተከለሉ ደኖችን፣ ፓርቲችን፣ ፏፏቴዎችን ወዘተ) ማስጎብኘት።

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ ተጨማሪ ክንውኖችን ያዘጋጁ።
- በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ።
- ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መፃሕፍት ይጠቀሙ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።
- በአገርበቀልና በተለመዱ የተፈጥሮ ሀብት አጠባበቅ ዙሪያበግል እንዲሞክሩ ጥያቄ መስጠት።

- በቡድን በመመስረት በአገርበቀልና በተለመዱየተፈጥሮ ሀብትአጠባበቅዙሪያእንዲነጋገሩ ያድርጉ።አገር በቀል እዉቀት ምንድነዉ?በቡድን ይወያዩበት።
- በአከባቢያቸዉ ተጨባጭ የሆኑ የተፈጥሮ ሀብትን ለመጠበቅ የሚያስችሉ አገር በቀል እዉቀቶችን እንዲዘረዝሩ ያድርጉ።

ተግባር 3.14 መልስ

የባህላዊእምነት ተቋማት አጠባበቅ ዘዴን ከሳይንሳዊ ጋርማወዳደራቸዉን ተከታትለዉ ግብረ መልስ ይስጡ።

የምዘና ስልቶች

- እባኮትን መምህር ተማሪዎችን በቡድን ከፋፍለዉ የሚከተለዉን ጥያቄይጠይቋቸዉ።
- ደን ለመትክል መወሰድ የሚገባቸዉን እርምጃዎች ታዉቃላችሁ?
- እባኮትን መምህር የሚከተለዉን የክትትል ዘዴ ተግባራዊ ያድርጉ።
- ተማሪዎች ለተጠየቁት ጥያቄምላሽ መስጠታቸዉን ማጤን።
- በዉይይት ወቅት ተማሪዎችን በመዘዋወር መቃኘት።
- ተማሪዎች የተወያዩትን በፅብረቃ መልክ ሲያቀርቡ መመልከት።
- የተለያዩ ተግባራት ላይ ያላቸዉን ተሳትፎ መከታተልና ዉጤት መስጠት።

3.5.2. በኢትዮጵያውጤታማ የሆነ የውሃ ሀብት አጠቃቀም

የተመደበው 1 ክ/ጊዜ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡-

ተማሪዎችይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የውሃ ሀብትአጠቃቀም መንገዶችን ይገልጻሉ።

- የውሃ ሀብት አጠቃቀም ግንዛቤ ይይዛሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

የውሃ ጥበቃ እና አያያዝ ለሰው ልጅ፣ ለተክሎች እና ለእንስሳት ህልውና አስፈላጊ ናቸው። የሚከተሉትን ዘዴዎች በመጠቀም ይህንን ማሳካት ይቻላል-

1. በተፋሰሱ አካባቢዎች ውስጥ እፅዋትን ማሳደግ፣ ይህም በአፈር ውስጥ ውሃ የሚይዝ እና ወደ ጥልቅ ንብርብሮች እንዲገባ እና የክርሰ ምድር ውሃ እንዲፈጠር አስተዋጽኦ ያደርጋል።
2. ግድቦችን እና የውሃ ማጠራቀሚያዎችን መገንባት፣ እንዲሁም የሃይድሮ ኤሌክትሪክ ማመንጨት እንዲቻል ማድረግ።
3. የፍሳሽ ቆሻሻ ማከም ንጹህ ውሃ ብቻ ወደ ወንዞች እንዲለቀቅ ማድረግ።
4. የንፁህ ውሃ ኬሚካላዊ እና የሙቀት ብክለትን ለመከላከል የኢንዱስትሪ ቆሻሻዎች (ፍሳሾችን) ማከም።
5. በዕለት ተዕለት ሕይወታችን ውስጥ ውሃን በአግባቡ መጠቀም።
6. የዝናብ ውሃ ማጠራቀም፣ የዝናብ ውሃን በማከማቸት እና የክርሰ ምድር ውሃን መሙላት ።

መርጃ መሳሪያዎች

- በአካባቢ የሚገኙ ግድብ ፡
- እርከኖች
- ባህላዊ ጉድጓዶች፣
- የተጠራቀመ የዝናብ ውሃ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለጻ
- የግል ሥራ

- የጥንድ ሥራ
- የቡድን ወይይት
- መስክ ጉብኝት

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መፃሕፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ያብራሩ።
- ያለፈውን ትምህርት በመጠየቅ ያስታውሷቸዋል።

የትምህርቱ አቀራረብ

- ተማሪዎችን ከሚያወቁት ተነስተው በመጠየቅ ያነቃቁላቸዋል።
- በተማሪው መጻፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።
- ውጤታማ የሆኑ የውሃ ሀብት አጠቃቀም መንገዶች ዙሪያ በግል እንደሞክሩ ጥያቄ መስጠት። በመቀጠል በጥንድ እና በቡድን እንዲወያዩ በማድረግ።
- ቡድን በመመስረት ውጤታማ የሆኑ የውሃ ሀብት አጠቃቀም መንገዶች ላይ እንዲነጋገሩ ያድርጉ።

- በአከባቢያቸው ተጨባጭ የሆኑ ውጤታማ የሆኑ የውሃ ሀብት አጠቃቀም መንገዶችን እንድዘረዝሩ ማድረግ።

ተግባር 3.15 መልስ

- ተማሪዎች በሚያቀርቡት ዘገባ ላይ ተንተርሰው ግብረ መልስ ይስጡ።

የምዘና ስልቶች

- የክፍል ስራ መስጠት።
- አሳይመንት መስጠት።
- በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ መቃኘትና መዝግቦ መያዝ።
- መለካት የሚችል ግብረ-መልስ መስጠት ለወደፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ።
- ተማሪዎችን ለመርዳት ዝግጁ መሆን።

3.5.3 በኢትዮጵያ የውሃ ሀብት ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶች

የተመደበለት ክፍለ ጊዜ 1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

በውሃ ሀብት ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶችን ይዘረዝራሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

ውሃ ሕይወት ላላቸው ነገሮች ሁሉ በጣም አስፈላጊ አካል ነው። የአየር ሁኔታን ይቆጣጠራል፣ ኤሌክትሪክ ያመነጫል እንዲሁም በግብርና እና በኢንዱስትሪዎች ውስጥም ጠቃሚ ነው። በሕዝብ ቁጥር መጨመር እና በኢንዱስትሪ ዕድገት፣ ውሃ በየቀኑ እየተበላሸ ይሄዳል። ስለዚህ የውሃ ጥበቃ እና አያያዝ ለሰው ልጅ፣ ለተክሎች እና ለእንስሳት መኖር አስፈላጊ ናቸው።

መርጃ መሳሪያዎች

- የሕዝብ ቁጥር መጨመርንና
- የኢንዱስትሪ ዕድገት የሚያሳይ ግራፎች

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ
- የቡድን ወይይት
- መስክ ጉብኝት

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መፃሕፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመግር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።
- በአከባቢያቸው ተጨባጭ የሆኑ በውሃ ሀብት ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶችን እንዲዘረዝሩ ማድረግ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- በኢትዮጵያ የውሃ ሀብት ላይ ተፅዕኖ ፈጣሪ ምክንያቶች ላይ የራሳቸውን ሀሳብ እንዲያንፀባርቁ መጠየቅ።
- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።
- በውሃ ሀብት ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶች ዙሪያ በግል እንዲሞክሩ ጥያቄ መስጠት።
- ቡድን በመመስረት በውሃ ሀብት ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶች ላይ እንዲነጋገሩ ያድርጉ።

ተግባር 3.16 መልስ

- በውሃ ሀብት ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶች
 1. ብክነት የተሞላበት አጠቃቀም 2. የቴክኖሎጂ አለመገደግ 3. የእንዳይታይ እድገት... ወዘተ በእነዚህ ላይ ተዘጋጅተው ለት/ቤቱ ማህበረሰብ ግንዛቤ እንዲያስጨብጡ ይርዷቸዋል።

የምዘና ስልቶች

- በጥያቄና መልስ።
- በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ መቃኘትና መዝግቦ መያዝ ።
- መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት ለወደፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ።

- ተማሪዎችን ለመርዳት ግልጽ መሆን ።

መልመጃ 3.5 መልስ

ትዕዛዝ I ባዶ ቦታ መሙላ

1. መልሶ መትከል
2. ሰደድእሳት

ትዕዛዝ II

1. ለይቶ በመከለል፣ የተራቆቱ አከባቢዎችን እንደገና በማልማት ነዉ።
2. ጥበቃ ላይ ንቁ ተሳትፎ በማድረግ፣ የዱር አራዊት መጥፋትን ለመከላከል ፣ ማኅበረሰቡ ህገወጥ አደንን እንድከላከልና ጥበቃ እንድያደርግ ማስተባበር ነዉ።
3. ዉሃን ንፅህናዉ በተጠበቀ መንገድ መጠቀም (አክሞ መጠቀም) የፍሳሽ ቆሻሻ ማከም ንጹህ ውሃ ብቻ ወደ ወንዞች እንዲለቀቅ ማድረግ የንፁህ ውሃ ኬሚካላዊ ብክለትን ለመከላከል የኢንዱስትሪ ቆሻሻዎችን ወይም ፍሳሾችን ማከም።
4. በዕለት ተዕለት ሕይወታችን ውስጥ ውሃን በአግባቡ መጠቀም።
ለምሳሌ፡ የጉድገንድ ውሃን መጠቀም፣ የዝናብ ውሃን ማጠራቀም፣ እና የከርሰ ምድር ውሃን ማጎልበት ...ወዘተ ናቸዉ።

3.6 በኢትዮጵያ የሃይቅ አይነቶችና ባህሪያት

የተመደበለት ክ/ጊዜ-1

- ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት
- የሃይቅ አይነቶችና ባህሪያት ያብራራሉ።
- የሃይቅ አይነቶችን ይዘረዝራሉ።

- የሃይቅ አይነቶችን ይጎበኛሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

- ሀይቅ ማለት በመሬት የተከበበ ሰፊ ውሃ ማለት ነው።
- ሐይቅ ለብዙ ነገሮች ይጠቅማል።
- ሐይቅ ለመስኖ ሥራ ይውላል።
- ሐይቅ የምግብ ምንጭ ነው። ለምሳሌ አሳ ከሐይቅ ይገኛል።
- ሐይቅ ለመዝናኛ ያገለግላል /በጀልባ ለመንሸራሸር/።
- በስምጥ ሸለቆ ውስጥ የሚገኙ የክልላችን ሐይቆች፡- አባይ፣ ሀዋሳ፣ - ጫሞ፣ አብይታ ዝዋይ እናጨው ባህር ናቸው።
- የአባይ ሐይቅ ከስምጥ ሸለቆ ሐይቆች ሁሉ ትልቁ ነው ።

መርጃ መሳሪያዎች

- በአከባቢ የሚገኙ ሐይቆች
- ስለ ሐይቆች የሚያሳይ ኢትዮጵያ ካርታ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ፣ የግል ሥራ፣ የጥንድ ሥራ፣ ወይይት፣ መስክ ጉብኝት፣ የቡድን ወይይት።

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ለትምህርቱ ጠቃሚ የሆኑ ተጨማሪ መረጃዎችን መሰብሰብ።
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መጻሕፍትን ይጠቀሙ።
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመግር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።
- ተማሪዎችን በቡድን በቡድን መከፋፈል።
- የሀይቅ አይነቶችንና ተፋሰስ ከነ ባህሪያቶቻቸው እንዲዘረዝሩ መጠየቅ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርትናስዕላዊ መግለጫ መሰረት የሀይቅ አይነቶችንና ባህሪያትን አብራሩ።
- ተማሪዎችን በየቡድን በመሆን የሀይቅ አይነቶችንና ተፋሰስ ከነ ባህሪያቶቻቸው እንዲዘረዝሩ ይጠይቁ።

ተግባር 3.17 መልስ

- ተማሪዎች ስለሐይቆቹ ባህሪ እንድንገልጹ ያበረታቱአቸዋል።

የምዘና ስልቶች

የሚከተሉትን የሚመስሉ ጥቁዎች መጠየቅ ይቻላል

- ሀይቅ ማለት ምን ማለት ነው?
- ሐይቅ ለብዙ ነገሮች ይጠቅማል ለምሳሌ ነት የሚሆኑትን ጥቀሱ።
- በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ሰውሠራሽ ሐይቆች እንደማንናቸው?
- በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ መከታተልና ድጋፍ መስጠት።
- መለካት የሚችል ግብረ - መልስ መስጠት ።
- ተማሪዎችን ለመርዳት መዘጋጀት።

መልመጃ 3.6 መለስ

1. አባይ፣ አዋሳ፣ ላንጋኖ፣ ጫሞ፣ ዝዋይና ሻላ ናቸው።
2. በከፍተኛ ተራራማ ስፍራዎች በሚፈነዳ እሳተ ጎመራ በሚፈጠረው ጎድጓዳ አማካኝነት ነው።

3.7 ዋና ዋና የወንዝ አይነቶችና ባህሪያት

የተመደበለት ክ/ጊዜ-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የወንዝ አይነቶችንና ባህሪያትን ያብራራሉ።
- የወንዝ አይነቶችን ይዘረዝራሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

ወንዝ ከከፍተኛ ቦታ ተነስቶ ወደ ዝቅተኛ ቦታ የሚፈስ ውሃም አካል ነው። ወንዞች ለሚከተሉት አገልግሎት ይውላሉ፡-

- ለመጠጥ፣ ለመስኖ፣ እርሻ፣ ለአሳ እርባታ ወዘተ።
- በደብብ፣ ሕክልል የሚገኙ ዋናዎና ወንዞች የሚከተሉት ናቸው፡-

አሞ፣ አኮቦ፣ ኔሩ፣ ሰገን፣ ብላቴ፣ ማጎ፣ ጊቤ፣ ወይጦ፣ ሰርመላ፣ ጎጆብ፣ ድንቻ፣ ኪቢሽ፣ ኩልፎና ኩማር... ወዘተ

መርጃ መሳሪያዎች

- በአካባቢ የሚገኙ ወንዞች በጉብኝት ወቅት
- ስለ ወንዞች የሚያመላክት የኢ/ያ ካርታ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የግል ሥራ

- የጥንድ ሥራ
- የቡድን ወይይት
- መስክ ጉብኝት

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- የወንዝ አይነቶችን ለመለየት አጋዥ መፃሕፍትን ይጠቀሙ።
- በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ።
- ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መፃሕፍት ይጠቀሙ ።
- በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ ተጨማሪ ክንውኖችን ያዘጋጁ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።
- ስለ ወንዞች የሚያወቁትን እንዲናገሩ ይጠይቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።
- በወንዝአይነቶችናባህሪያት ዙሪያ በግል እንዲሞክሩ ጥያቄ መስጠት። በመቀጠል በጥንድ እና በቡድን እንዲወያዩ በማድረግ።
- በአከባቢያቸው የሚገኙ የወንዝ ስሞችን እንዲዘረዝሩ ማድረግ።

- ተግባር 3.18 መልስ
- መምህር እንደየአካባቢው ተጨባጭ ሁኔታ ተግባሩን ያሰሯቸዋል።

የምዘና ስልቶች

- ተማሪዎችን የሚከተሉትን ጥያቄዎችን መጠየቅ ይችላሉ።
- የወንዝ ጥቅም ምንድነው?
- ተማሪዎች በክልላችሁ የሚገኙ ዋናዎና የወንዞችን ስሞች ጥቀሱ።
- ወጤት ላይ ያተኮረ ሙከራ መስጠት።
- ተማሪዎችን በቡድን በመክፈል የወንዝ አይነቶችን ከነባህሪያቶቻቸው እንዲለዩና እንዲግባቡ መምራትና መከታተል።
- በኢትዮጵያ ለመስኖ ከሚያገለግሉ ወንዞች ውስጥ ከፍተኛውን ድርሻ የሚይዘውን ወንዝ እንዲለዩ ያድርጉ።

መልመጃ 3.7 መልስ

ትዕዛዝ- I

1. የመሬት አቀማመጥ ሁኔታ
2. ተከቤታዊ
3. ዋቢ-ሸበሌ
4. ገናሌ

ትዕዛዝ II

1. አዋሽ
2. ምዕራብ ኢት/ያ ተፋሰስ
3. የሰምጥ ሸለቆ ተፋሰስ

3.7.1.ዋና ዋና የወንዝ ተፋሰስ አይነቶች

የተመደበለት ክ/ጊዜ-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- ዋና ዋና የወንዝ ተፋሰስ አይነቶችን ይለያሉ፡፡
- የወንዝ ተፋሰስ አይነቶችን ይጎበኛሉ፡፡

የትምህርቱ መሠረተ ሃሳቦች

ኢትዮጵያ ሶስት የወንዝ ተፋሰስ ስርዓቶች አላት፡፡

እነሱም ምዕራባዊ፣ደቡብ ምስራቅ እና የስምጥ ሸለቆ ተፋሰስ ስርዓቶችናቸው፡፡ምዕራባዊ እና ደቡብ ምስራቅ የተፋሰስ ስርዓቶች በስምጥ ሸለቆ ለሁለት ተከፍለዋል፡፡

1.የምዕራብ ተፋሰስ ስርዓቶች

- ❖ የአገሪቱን 40 በመቶ የሚሸፍን ትልቁ ተፋሰስ ስርዓት ነው፡፡ ከአገሪቱ አጠቃላይ ዓመታዊ የውሃ ፍሰት 60 በመቶውን ይይዛል፡፡
- ❖ አብዛኛው ተፋሰስአካባቢው ከምዕራባዊ ደጋማ እና ከምዕራብ ዝቅተኛ ቦታዎች የምዕራባዊው ተዳፋት ክፍልን ያካትታል፡፡
- ❖ ይህ ተፋሰስ አራት ዋናዎና የወንዝ ተፋሰሶችን ማለትም ተከቤ፣ አባይ፣ ባሮ-አኮቦ እና ጊቤ(አሞ) ሲያካትት በስርዓቱ ውስጥ ካሉ የወንዝ ተፋሰሶች ውስጭ ጊቤ (አሞ) ብቻ ወደ ደቡብ የሚፈስ ሲሆን የአባይ፣ ተከቤ እና ባሮ በስተምዕራብ ይፈሳሉ፡፡ በመጨረሻም ሜድትራንያን ባህርዉስጥ ይቀላቀላሉ፡፡

- ❖ የአባይ ወንዝ ተፋሰስ 199,812 ኪ.ሜየአማራን ክፍሎች፣አሮሚያ እናቤኒሻንጉልጉሙዝ ክልላዊ መንግስታት ይሸፍናል።
 - ❖ አባይ ከጣና ሐይቅ ይነሳል (አንዳንድ ምንጮች መነሻውን ከሰከላ፣ጮቄ ተራራ) ወደ 1,450 ኪሎ ሜትር ገደማ ይረዝማል።ጥቁር አባይ በሱዳን ካርቱም ውስጥ ነጭ አባይን በመቀላቀል የናይል ወንዝን ይመሰርታል።
 - ❖ የተከከይ ወንዝ በሱዳን አትባራ ተብሎ ይጠራል። የባሮ አኮቦ ወንዝ ተፋሰስ 1168ኪ.ሜ ይጓዛል። ባሮ ከአኮቦ ወንዝ ጋር በመሆን በደቡብ ሱዳን የሶባትን ወንዝ ይመሰርታል።
 - ❖ የጊቤ/ ኦሞ ወንዝ ተፋሰስ በግምት በአማካይ 760 ኪ.ሜ የሚጓዝ ሲሆን ዓመታዊ የፍሰት መጠን16.6 ቢሊየን ሜትር ኪዩብ ይደርሳል።
 - ❖ የጊቤ / ኦሞ ወንዝ በመጨረሻ በቱርካና ሐይቅ መዳረሻ ላይ ወደ ጨውባህር ይፈሳል።
 - ❖ የደቡብ ምስራቅ ተፋሰስ ስርዓቶች
 - ❖ ዋቢ ሸበሌ እና ገናሌ ዋና የተፋሰሱ ስርዓት ውስጥ የሚገኙ ወንዞች ናቸው። የአርሲ፣የባሌ፣የሲዳማ እና የሐረርጌ ሜዳዎችን ያካትታል።
 - ❖ ዋቢሸበሌ እና ገናሌ ወንዞች የአገር ድንበር አቋርጠው ይወጣሉ። የኢትዮጵያን ዓመታዊ የውሃ ፍሰት 25 በመቶውን ተሸክሞ ወደ ሶማሊያ ይገባል።ገናሌ ወንዝ የአሮሚያን፣ የደቡብ ክልልን እና የሶማሌን ክፍሎችን ይሸፍናል። ገናሌ ወንዝ በሶማሊያ የጁባ ወንዝ ተብሎ ይጠራል። ዋቢ ሸበሌ በጠቅላላው የተፋሰስ ቦታ205,407ኪ.ሜ ከተፋሰስ አንፃር ትልቁ ወንዝ ነው።የአሮሚያ፣ የሐረሪ እና የሶማሌ ክልሎችን አንዳንድ ክፍሎች ይሸፍናል። ዋቢ ሸበሌ በሶማሊያ በረሃ ሲሰርግ ገናሌ ብቸኛው ህንድ ውቅያኖስ የሚደርስ ወንዝ ነው።
- 3.የስምጥ ሸለቆ ተፋሰስ ስርዓት
- ❖ አነስተኛ የዝናብ መጠን፣ከፍተኛ ትነት እናአነስተኛ ተፋሰስ አካባቢ የሚሸፍን ነው
 - ❖ በስምጥ ሸለቆ ተፋሰስ ውስጥ ትልቁ ወንዝ አዋሽ ነው።
 - ❖ ተፋሰሱ የአማራ፣የአሮሚያ፣የአፋር፣የሶማሌ፣የድሬዳዋ እና የአዲስአበባ ከተማ አስተዳደር ክፍሎችን ይሸፍናል።

❖ አዋሽ በአገሪቱ በብዛት ጥቅም ላይ የዋለ ወንዝ ነው ።

❖ የስምጥ ሸለቆ አቅጣጫን ተከትሎ አዋሽ ወደ ሰሜን ምስራቅ አቅጣጫ በመፍሰስ በመጨረሻም በኢትዮ-ጅቡቲ ድንበር አቤ ሐይቅ ይገባል።

❖ ይህ ተፋሰስ የሐይቆች ክልል ተብሎ ይጠራል።

መርጃ መሳሪያ

- የወንዝ ተፋሰስ ካርታ፣ ወንዞችን፣ ሐይቆችን በማስጎብኘት

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ
- የቡድን ወይይት
- መስክ ጉብኝት

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- የወንዝ ተፋሰስ አይነቶችን ለመለየት አጋዥ መፃሕፍትን ይጠቀሙ።
- በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ።
- ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መፃሕፍት ይጠቀሙ ።
- በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ ተጨማሪ ክንወኖችን ያዘጋጁ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።

- ስለወንዞች ተፋሰስ የሚያወቁትን እንዲናገሩ ይጠይቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።
- በወንዝ ተፋሰስ አይነቶችና ባህሪያት ዙሪያ በግል እንዲሰሩ ጥያቄ መስጠት። በመቀጠል በጥንድ እና በቡድን እንዲወያዩ በማድረግ።
- በአከባቢያቸው የሚገኙ የወንዝ ስሞችን እንዲዘረዝሩ ማድረግ።
ተግባር 3.19 መልስ

1. የኢትዮጵያ ወንዝ ተፋሰስ ስርዓቶችን የሚያሳይ ካርታ ስለዉ እንዲያሳዩ ይደግፏ።

- ኢትዮጵያ ሶስት የወንዝ ተፋሰስ ስርዓቶች አላት። እነሱም ምዕራባዊ፣ ደቡብ ምስራቅ እና የስምጥ ሸለቆ ተፋሰስ ስርዓቶች ናቸው። ምዕራባዊ እና ደቡብ ምስራቅ የተፋሰስ ስርዓቶች በስምጥ ሸለቆ ለሁለት ተከፍለዋል።

የምዘና ስልቶች

- ተማሪዎችን የሚከተሉትን ጥያቄዎችን መጠየቅ ይችላሉ።
- የወንዞች ጥቅም ምንድነው?
- ተማሪዎች በክልላችሁ የሚገኙ ዋናዎና የወንዞች ተፋሰስ ስሞች ጥቀሱ።
- ዉጤት ላይ ያተኮረ ሙከራ መስጠት።
- ተማሪዎችን በቡድን በመክፈል የወንዝ ተፋሰስ አይነቶችን ከነባህሪያቶቻቸው እንዲለዩና እንዲግባቡ መምራትና መከታተል።

3.8. የማዕድን ሀብቶች በኢትዮጵያ

የተመደበለት/ክ/ጊዜ -1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- የማዕድን ሐብቶችን ይለያሉ፡፡
- በአከባቢያቸው የሚገኙትን የማዕድን ሐብቶችን በአግባቡ ይጠቀማሉ፡፡

የትምህርቱ መሠረተ ሃሳቦች

አብዛኛዎቹ ማዕድናት፣ ሁለቱም ብረቶች እና ያልሆኑ ማዕድናት ከምድር ወለል በታች ከ 10 እስከ 70 ኪ.ሜክልል ወስጥ ይገኛሉ፡፡ የማዕድን ክምችቶች በዓለም ላይ ወጥ በሆነ ሁኔታ አልተሰራጩም፡፡ የማዕድን ክምችቶች ዓይነት እና መጠን ከሚለዩኖች ዓመታት በፊት በተከናወኑት ጂኦግራፊያዊ ሂደቶች የሚወሰን ነው፡፡ ሁለት የብረት ምድቦች አለ-ውድ ማዕድናት (ለምሳሌ፣ ወርቅ፣ ብር፣ ፕላቲኒየም) እና ብርቅ ብረቶች (ለምሳሌ፣ መዳብ፣ ዚንክ፣ ሜርኩሪ)፡፡

መርጃ መሳሪያዎች

- ወርቅ፣ ብር፣ ፕላቲኒየም፣ መዳብ፣ ዚንክ፣ ሜርኩሪ... ወዘተ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ
- የቡድን ወይይት
- መስክ ጉብኝት

ቅድመ ዝግጅት

- ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ ::
- አጋዥ መግቢያዎን ይጠቀሙ::
- ስለ ማዕድን ሀብቶች ተጨማሪ ክንውኖችን ማዘጋጀት::
- በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ::
- ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መግቢያዎን ይጠቀሙ::

የመግር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ::
- ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት::
- ስለ ማዕድን የሚያወቁትን እንድናገሩ ይጠይቁ::

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መጻፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት::
- የማዕድን አይነቶች ዙሪያ በግል እንዲሞክሩ ጥያቄ መስጠት::
- ቡድን በመመስረት የማዕድን አይነቶች ላይ እንዲነጋገሩ ያድርጉ::
- በጥንድ እና በቡድን በመሆን በአከባቢያቸው የሚገኙ የማዕድን አይነቶችን እንዲዘረዝሩ ያድርጉ::

ተግባር 3.20 መልስ

1. የብረት
2. ብረት ያልሆኑ
3. ብርቅ ማዕድናት እነዝህ የሚገኙበት አከባቢዎች አዶላ፣ ሻክሶ፣ ትግራይ፣ ቤ/ጉሙዝ፣ ጋምበላ ...ወዘተ ናቸው::

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ፡፡

የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ለተማሪዎች ያቅርቡ፡፡

ማዕድን ምንድነው?

ማዕድን አይነቶችን ዘርዝሩ፡፡

የትምህርት አቀራረብ

ተማሪዎችን ስለ ማዕድን የሚያውቁትን ጥያቄ ይጠይቁ ፡፡

ስለ ማዕድን ምንነት ማብራሪያ ይስጡ፡፡

ስለ ማዕድን አይነቶች በቡድን እንዲወያዩ ያድርጉ፡፡

የምዘና ስልቶች

- ❖ ተማሪዎችን በቡድን ከፋፍለው የሚከተሉትን ጥያቄዎችን መጠየቅ ይችላሉ፡፡
- ❖ ማዕድን ምንድነው?
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ዋና ዋና የማዕድን አይነቶችን ዘርዝሩ፡፡
- ❖ የማዕድን ሀብቶችን ለመጠበቅና ለመንከባከብ ዘዴዎችን መቀየስና ተግባራዊነትን መከታተል፡፡
- ❖ በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ ዞሮ መጎብኘት፡፡
- ❖ መለካት የሚችል ግብረ በልስ መስጠት፡፡
- ❖ ተማሪዎችን ለመርዳት ዝግጁ መሆን፡፡

3.9. በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ብርቅዬ የዱር እንስሳት

ክ/ጊዜ: 1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎችይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ:-

- ብርቅዬ የዱር እንስሳትን ያደንቃሉ ::
- የዱር እንስሳት ቁጥርን የሚቀንሱ ምክንያቶችን ይለያሉ::

የትምህርቱ መሠረተ ሃሳቦች

- የኢትዮጵያ ብርቅዬ የዱር እንስሳትና የሚገኙበት አካባቢ

ተ.ቁ	ብርቅዬ የዱር እንስሳት	የሚገኙበት አካባቢ
1	ዋልያ	በሰሜን ተራሮች ብሄራዊ ፓርክ
2	ቀይ ቀበሮ	በሰሜን ተራሮችና በባሌ ከፍተኛ ቦታዎች
3	ጭሊዲ ዝንጀሮ	በሰሜን ተራሮች
4	የምኒሊክ ድኩላ	በሸዋና በባሌ ከፍተኛ ቦታዎች
5	ቆርኪ	በነጭ ሳር ብሄራዊ ፓርክና በሰንቅላ የዱር እንስሳት ጥበቃ ቦታ
6	ኒያላ	በባሌ ከፍተኛ ቦታዎች

7	የዱር አሀያ	በአፋርና በደቡብ ምስራቅ ዝቅተኛ የሀገሪቱ ስፍራዎች
8	ፍላሚንጎ	በኢትዮጵያ ስምጥ ሸለቆ ሀይቆች አካባቢ

መርጃ መሳሪያዎች

የኢትዮጵያ ብርቅዬ የዱር እንስሳት ስዕል

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የጥንድ ወይይት
- የቡድን ስራ
- መስክ ጉብኝት

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ፡፡
- ለትምህርቱ ጠቃሚ የሆኑ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ፡፡
- ለተጨማሪ ክንወኖች አጋዥ መፃሕፍትን ይጠቀሙ፡፡
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት፡፡
- ተማሪዎች ተጨማሪ የሚያነቡበትን ሁኔታ ማመቻቸት፡፡

የመግሪ ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- የትምህርቱን ዓላማ ይግለጹ።
- የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ለተማሪዎች ያቅርቡ።
- የኢትዮጵያ ብርቅዬ የዱር እንስሳት እንማንናቸዉ?

የትምህርት አቀራረብ

- ተማሪዎችን ስለብርቅዬ የዱር እንስሳት ጥያቄ ይጠይቁ።
- ስለየዱር እንስሳት መመናመን እና መሰደድ ምክንያቶች ማብራሪያ ይስጡ።
- ስለብርቅዬ የዱር እንስሳት አይነቶች በቡድን እንድወያዩ ያድርጉ።

ተግባር 3.21 መልስ

በኢትዮጵያ ብቻ የሚገኙ ብርቅዬ የዱር እንስሳት ዋና ዋናዎቹ

1. ጭላዳ ዝንጀሮ- በሰሜን ተራሮች
2. ቀይ ቀበሮ- በሰሜንና በባሌ ከፍተኛ ቦታዎች
3. ዋልያ- በሰሜን ተራሮች ብሄራዊ ፓርክ
4. የምኒሊክ ድኩላ- በሸዋና በባሌ ከፍተኛ ቦታዎች
5. ቆርኩ- በነጭ ሳር ብሄራዊ ፓርክና በሰንቀሌ የዱር እንስሳት ጥብቅ
6. ኒያላ /የደጋ ኢጋዘን/- በባሌ ከፍተኛ ቦታዎች
7. የዱር አህያና -በአፋርና በደቡብ ምስራቅ ዝቅተኛ የሀገሪቱ ስፍራዎች
8. ከአዕዋፍ ደግሞ ፍላሚንጎ -በኢትዮጵያ ስምጥ ሸለቆ ሀይቆች አካባቢ ናቸው።

የምዘና ስልቶች

- ትምህርቱ ከመጀመሩ በፊት የተማሪን ባህሪና ፀባይ ይረዳ።
- ቀድሞ ያለፈውን ትምህርት በአጭር ጥያቄ ያስታወሱ።
- ያልተረዱ ከሆነ ግብረ መልስ በመመዘገብ ግልጽ የሆነ ማብራሪያ ይስጡ።
- ገለጻን በስዕልና በዲያግራም ወዘተ ያስደግፉ።
- ለእያንዳንዱ ተማሪ ትኩረት መስጠት ያስፈልጋል።
- የፅንፈት አቀራረባቸውንና ብቃታቸውን ይመዘግቡ።
- የተለያዩ ተግባራት ላይ ያላቸውን ተሳትፎ ይከታተሉ።

መልመጃ 3.8 መልስ

1. ሀ 2. መ

3.10. በኢትዮጵያ ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የሃይል ምንጮች ባህሪያት

የተመደበለት ክ/ጊዜ-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

- ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የሃይል ምንጮች ባህሪያትን ይዘርዘራሉ።

የትምህርቱ መሠረተ ሃሳቦች

ታዳሽ የኃይል ምንጮች በዝቅተኛ የአካባቢ ተፅዕኖና የብዝሃ ህይወትን ጤና ሳይጎዱ አገልግሎት የሚሰጡ ከመሆናቸውን ባሻገር በጤና ላይ ጉዳት የማያደርሱና እና ለአካባቢ ዘርፈብዙ ጥቅሞችን ይሰጣሉ።

የታዳሽ ሀብቶች አንዳንድ ባህሪዎች እንደሚከተለው ናቸው። እነዚህ ሀብቶች እራሳቸውን እንደገና የማደስ ችሎታ አላቸው።

እነዚህ ከፍተኛ አገልግሎት እየሰጡ ቢገኙም ተመልሰው ይታደሳሉ። ሁልጊዜም ለአገልግሎት ዝግጁ ናቸው።

እነዚህም ኦክስጅንን፣ የንጹህ ውሃ የፀሐይኃይልን እና ባዮማስን ያካትታሉ።

ታዳሽ ያልሆኑ የኃይል ምንጮች ባህሪያት

ታዳሽ ያልሆኑ የኃይል ምንጮች በፍጆታ ላይ ያበቃል እና እንደገና ለማደስ ተጨማሪ ሀብቶች ያስፈልጋሉ።

ታዳሽ ያልሆኑ የኃይል ምንጮች ካርቦን ዳይኦክሳይድን እና መርዛማ ጋዞችን ያካተተ ቆሻሻ ወደ ከባቢ አየር በመልቀቅ

ለብክለት አሉታዊ አስተዋፅኦ ያደርጋሉ።

የማይታደሱ ኃይሎች በሁለት ዋና ዋና ምድቦች ይከፈላሉ። ቅሪት አካል እና የኑክሌር ነዳጆች ናቸው።

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የጥንድ ወይይት
- የቡድን ስራ
- ምልከታ
- የግል ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

ተጨማሪ መረጃ ይሰጣሉ።

ተማሪዎች በዚህ ርዕስ ላይ ተጨማሪ ምንባብ ማካሄድ እንዳለባቸው በቅድሚያ ሁኔታዎችን ያመቻቹ።

ተጨማሪ መርጃ መሳሪያዎችንና ማጣቀሻ መረጃዎችን ያሰጣሉ።

የመማሪያ ስነ-ምግባር ሂደት

- ትምህርቱን ርዕስ ማስተዋወቅ፡፡
- የትምህርቱን ርዕስ ዓላማውን ይግለጹ፡፡

የትምህርት አቀራረብ

- ተማሪዎችን ስለታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የሀይል ምንጮች ባህሪያት ይጠይቁ፡፡
- ስለታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የሀይል ምንጮች ባህሪያት ማብራሪያ ይስጡ፡፡

ተግባር 3.23 መልስ

ሀ- 1. ታዳሽ የኃይል ምንጮች በዝቅተኛ የአካባቢ ተፅእኖ ያላቸው

2. የብዝሃ ህይወትን ጤና የማይጎዱ

3. እንደገና ራሳቸውን የማደስ ችሎታ አላቸው ወዘተ...

ለ. 1. ታዳሽ ያልሆኑ የኃይል ምንጮች በፍጆታ ላይ ያበቃል

2. እንደገና ለማደስ ተጨማሪ ሀብቶች ያስፈልጋሉ

3. ለብክለት አሉታዊ አስተዋፅኦ አላቸው...ወዘተ

የምዘና ስልቶች

- ❖ በኢትዮጵያ ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የሀይል ምንጮችን እንዲለዩ ማድረግ፡፡
- ❖ ተማሪዎች ራሳቸው በቡድን በመከፋፈል ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የሀይል ምንጮች መካከል ያለውን ልዩነት እንዲገልፁ መምራት፡፡
- ❖ ተማሪዎች የሀሳብ ልውውጥ በማድረግ ኢትዮጵያ ዋና ዋና የሀይል ምንጮችን እንዲዘረዝሩ ይምሩላቸዋል፡፡

መልመጃ 3.9 መልስ

1. ራሳቸውን የማይተኩ ናቸው
2. ራሳቸውን መተካት የሚችሉ ናቸው

3.11 በኢትዮጵያ ዋናዎቹ የአካባቢ ችግሮች

የተመደበለት ክ/ጊዜ-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንንንዑስ ርዕስተምረውካጠናቀቁበኋላ፡-

- ❖ የኢትዮጵያ ዋና ዋና የአካባቢ ችግሮችን ይዘረዝራሉ፡፡
- ❖ ለአካባቢ ችግሮች መፍትሄ ይፈልጋሉ፡፡

የትምህርቱመሠረታዊ ሃሳቦች

- ❖ ኢትዮጵያን የሚጎዱ ዋና ዋና የአካባቢ ጉዳዮች የአፈር መሸርሸር የመሬት መራቆት፣ የደን መጨፍጨፍና የደንመራቆት፣ የውሃ እጥረት፣ የብዝሃ-ሕይወት መጥፋት እና የተለያዩ የብክለት ዓይነቶች ናቸው፡፡

መርጃ መሳሪያዎች

- ❖ የደን መጨፍጨፍና የደንመራቆት የሚያሳይ/ፎቶዎችን ይጠቀሙ፡፡

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የጥንድ ወይይት
- የቡድን ስራ

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ተጨማሪ መረጃ ይሰብስቡ።
- ተማሪዎች በዚህ ርዕስ ላይ ተጨማሪ ምንባብ ማካሄድ እንዳለባቸው በቅድሚያ ሁኔታዎችን ያመቻቹ።
- ተጨማሪ መርጃ መሳሪያዎችንና ማጣቀሻ መረጃዎችን ያሰባስቡ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ❖ የትምህርቱን ዓላማ ይግለጹ።

የትምህርት አቀራረብ

- ❖ ተማሪዎችን ስለ ኢትዮጵያ ዋና ዋናዎቹ የአካባቢ ችግሮች ይጠይቁ።
- ❖ ስለኢትዮጵያ ዋና ዋናዎቹ የአካባቢ ችግሮች መፍትሔ እንዲቀይሱ ይጠይቁ።

ተግባር 3.2.4 መልስ

1. የደን መጨፍጨፍና መመናመን ።
2. ተደጋጋሚ ድርቅ።
3. የአፈር ለምነት መጥፋት ...ወዘተ ናቸው።

የምዘና ስልቶች

- ❖ በጥያቄና መልስ አማካኝነት በኢትዮጵያ አካባቢያዊ ችግሮች ዙሪያና በመፍትሄዎቻቸው ላይ እንዲነጋገሩ ማድረግ።
ለምሳሌ አካባቢያዊ ብክለት
- ❖ ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት።
- ❖ የመከታተያ ትግባር መስጠት።

- ❖ የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ መቀበል።
- ❖ መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት።
- ❖ ለወደፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ።

መልመጃ 3.10 መልስ

1. ኑሯውን በማናጋት ህይወት ሊያሳጣ ይችላል።
2. ተፈጥሯዊና ሰው ሰራሽ ምክንያቶች

3.12.የተፈጥሮ ሀብቶች ጥበቃ አስፈላጊነት

የተመደበለት ክ/ጊዜ-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

- የተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ ስልትን ይለያሉ።
- የተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ ላይ ተሳታፊ ይሆናሉ።
- የተፈጥሮ ጥበቃ ዘዴን ታደንቃላችሁ።

የትምህርቱመሠረታዊ ሃሳቦች

ተፈጥሮን ያለአግባብ መጠቀሚያንን ከቀጠልን፣ ወደ ፊት ዘላቂ ሀብቶች አይኖሩም። ስለዚህ ያሉንን የተፈጥሮ ሀብቶች ለመጠበቅ ተገቢውን ጥንቃቄ በማድረግ የራሳችንን ህልውና ማረጋገጥና ለመጨው ትውልድ እንዲቆይ ሥነ ምህዳራዊ ሚዛንን የመጠበቅ ሃላፊነት አለብን።

መርጃ መሳሪያዎች

- ስዕል፡ደን፣ፓርኮች

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ❖ ገለፃ
- ❖ የጥንድ ዉይይት
- ❖ የቡድን ስራ
- ❖ መስክ ጉብኝት(የተከለሉ ደኖች፣ ፓርኮች---)

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ።
- ❖ ለትምህርቱ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ❖ ለተጨማሪ ክንወኖች አጋዥ መፃሕፍትን ይጠቀሙ።
- ❖ ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ❖ የትምህርቱን ዓላማ ይግለጹ።
- ❖ የተለያዩ ጥያቄዎችን ለተማሪዎች ያቅርቡ።

የትምህርት አቀራረብ

- ❖ ተማሪዎችን ስለ ተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ ስልትጥያቄ ይጠይቁ፤ በቡድን እንዲወያዩም ያድርጉ።
- ❖ ስለ ተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ ስልት ማብራሪያ ይስጡ።
ተግባር 3.25 መልስ
- ❖ ለብዝሃ -ህይወት ጥበቃ አስተማማኝ የህልውና ምንጭ ስለሚሆን
- ❖ ተስማሚ የአየር ንብረት እንዲኖረን ያደርጋል።
- ❖ ለሀይል ምንጮች መካከለኛ አስተዋፅኦ ያደርጋል።
- ❖ የአየር ብክለትና የሀብት ብክነት እንዳይኖር ያደርጋል።
- ❖ የመሬት ለምነትና ምርታማነትን ለማሳደግ ይጠቅማል ...ወዘተ ናቸው።

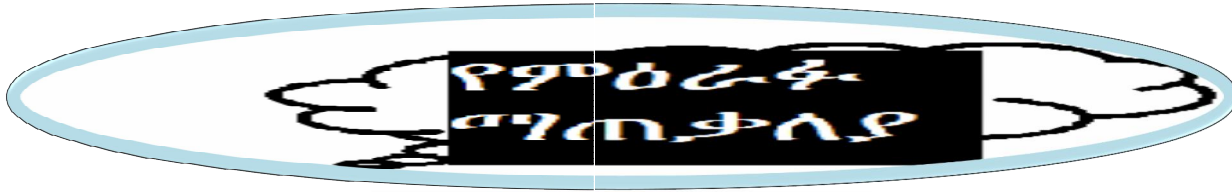
የምዘና ስልቶች

- ትምህርቱ ከመጀመሩ በፊት የተማሪን ባህሪይና ፀባይ ይረዳ።
- ቀድሞ ያለፈውን ትምህርት በአጭር ጥያቄ ያስታወሱ።
- ያልተረዱ ከሆነ ግብረ መልስ በመመዝገብ ግልጽ የሆነ ማብራሪያ ይስጡ።
- ገለጻን በስዕልና በዲያግራም ወዘተ ያስደግፉ።
- ለእያንዳንዱ ተማሪ ትኩረት መስጠት ይቻላል።
- የፅብረታ አቀራረባቸውንና ብቃታቸውን ይመዘገቡ።
- የተለያዩ ተግባራት ላይ ያላቸውን ተሳትፎ ይከታተሉ።

መልመጃ 3.11 መልስ

1. የአየርንብረት ለውጥ እንዳይከሰት መስራት። ምሳሌ ሙቀት እንዳይጨምር ደን መትከል
2. ከመንግስት -ግንዛቤ ለማህ/ሰቡ ማስጨበጥ
 - የጥበቃ ድጋፍ ማድረግ
 - ቦታዎችን መከለል
 - ማህ/ሰብ ማደራጀት

ከማህ/ሰብ:-በጨበጡት ግንዛቤ መሰረት የተፈጥሮ ሀብቶችን መጠበቅ
-በአግባቡ መጠቀም ናቸው።

የአየር ሁኔታ ማለት፡- በቀኑ

በሳምንቱ የተመዘገበ የሙቀት ዳመና፣ ዝናብ፣ የንፋስ፣ የቅዝቃዜ ፣ ወዘተ...ሁኔታዎችን ለመግለጽ የምንጠቀምበት አገላለጽ ነው፡፡

- ❖ የአየር ሁኔታ በተወሰነ የጊዜ ገደብ ይከሰታል። የአየር ሁኔታ በደቂቃዎች፣ በሰዓታት፣ በቀኖች እና በሳምንታት ይለዋወጣል።
- ❖ የአየር ሁኔታ የአጭር ጊዜ የከባቢ አየር መለዋወጥን የሚያመለክት ነው።
- ❖ የአየር ንብረት ማለት በአንድ አካባቢ ለረጅም ጊዜ የተመዘገበ የአየር ሙቀት፣ የዝናብ፣ መጠን፣ የአየር፣ እርጥበት፣ የንፋስ፣ ፍጥነት ወዘተ የአማካይ ውጤት ነው፡፡
- ❖ የአየር ንብረት አከባቢው ለረጅም ጊዜ ምን እንደሚመስል ያሳያል።
- ❖ የአየር ንብረት አካላት የሚባሉት የፀሐይጨረር፣ ሙቀት፣ ንፋስ ፣ የአየርግሬት እርጥበትና ደመና ናቸው፡፡
- ❖ የአየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች የሚባሉት ኬክሮስ፣ክፍታ፣የመሬትና ውሃ ሥርጭት፣እርጥበትናቸው፡፡
- ❖ የኢትዮጵያ ዋና ዋና የአየር ንብረት ዓይነቶች የሚባሉት በርሃ፣ ቆላ፣ ወይናደጋ፣ ደጋና ውርጭናቸው፡፡
- ❖ ሀብት ማለት አንድ ሀገር በተፈጥሮ የተሰጣት ፀጋ ማለት ነው።
- ❖ ኢትዮጵያ በቂ የተፈጥሮ ሀብት፣ ለም አፈር፣ ምቹ የአየር ንብረት፣ ውሃ፣ የዱር አራዊት እና ሌሎች በርካታ የተፈጥሮ ሀብቶች ባለቤት ናት።

- ❖ የተፈጥሮ ሀብቶች ታዳሽና የማይታደሱ ተብለው ይለያሉ።
- ❖ ከሚታደሱት የተፈጥሮ ሀብቶች ውስጥ አፈር፣ ውሃ፣ አየር፣ ደንና የዱር እንስሳት ይገኙበታል።
- ❖ የማይታደሱ የሚባሉት የተፈጥሮ ሀብቶች እንደ ማእድንና ነዳጅ ዘይት የመሳሰሉት ናቸው።
- ❖ የአፈር አይነቶች የሸክላ አፈር፣ አሸዋማ አፈር፣ ለም አፈር ናቸው።
- ❖ እነዚህ የአፈር ዓይነቶች የየራሳቸው የሆነ ባሕርይ አላቸው። ከእነዝም ዉስጥ ለዕዕዋት ዕድገት ተስማሚ የሆነ አፈር ለም አፈር ነው።
- ❖ የአፈር መሸርሸር በተፈጥሮ እና በሰዎች ምክንያት ሊሆን ይችላል።

ተፈጥሮዓዊ ምክንያቶች

- የመሬት አቀማመጥ
- ተስማሚ ያልሆነ የአየር ንብረት
- እንደ ተዳፋትና ቁልቁለታማ የመሬት አፈጣጠር
- ተደጋጋሚ ጎርፍ እና ነፋስ
- ከፍተኛ ዝናብ እና
- በደረቅ ክልሎች ውስጥ ድርቅ የመሳሰሉት ምክንያቶች ከተፈጥሮ ምክንያቶች
- መካከል ናቸው።

ሰው ሰራሽ ምክንያቶች

- ❖ የደንመጨፍጨፍና የዕዕዋትን ከመጠን በላይ መመናመን
- ❖ ከመጠን በላይ ግጦሽ
- ❖ የግብርና ኬሚካሎችን ያለአግባብ መጠቀም
- ❖ የአፈር የመንከባከብ ልምዶች እጥረት እና
- ❖ የክርሰ ምድር ውሃ ከመጠን በላይ ማውጣት የሰው ሰራሽ መንስኤዎች ናቸው።

❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የበረሃ፣ ከፊል በረሃ፣ ከረግረጋማ ቦታ፣ አንስቶ እስከ ቀዝቃዛማ አካባቢ ዕለታት ይገኛሉ። ይህን መሠረት በማድረግ የኢትዮጵያ ዕለታት በሦስት ይከፈላሉ። እነርሱም፡- የደን፣ የሳርና፣ የሞቃት በረሃ አካባቢ ዕለታት ናቸው።

✚ የተፈጥሮ ዕለታት ለምግብነት ያገለግላሉ። ለምሳሌ ቅጠሎቻቸው፣ አበቦቻቸውና ሥሮቻቸው ለምግብነት ይውላሉ።

✚ የተፈጥሮ ሚዛንን ለመጠበቅ፡- የተፈጥሮ ዕለታት በተፈጥሮ አንድ አካባቢ የሚገኙ ስለሆነ ሥነምግባር እንዲጠበቅ ያደርጋሉ። ለአካባቢያችንም ውበት ይሰጣሉ።

✚ ለሳይንሳዊ ምርምር፡- የተፈጥሮ ዕለታት ለሕክምና፣ ለሳይንሳዊ ጥናትና ምርምር ትልቅ ጠቀሜታ አላቸው።

✚ ለዱር እንስሳት መኖሪያነት፡- የተፈጥሮ ዕለታት የዱር እንስሳትና ትናንሽ ነፍሳት መኖሪያ ናቸው።

✚ የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ዕለታት ባህርያት በከፍተኛ ደረጃ የሚወሰነው በከፍታ እና ዝናብ ነው።

✚ በኢትዮጵያ ደን ሀብት መመናመን ምክንያቶች

• ፈጣን የሕዝብ ቁጥር፣ ለቤት ግንባታና የማገዶ ፍላጎት መጨመር፣ የከተሞች መስፋፋት፣ የዘመናዊ እርሻ መስፋፋት፣ ከመጠን በላይ ግጦሽ ናቸው።

✚ ደን

ሶስት ዋና ዋናዎች የብዝሃ ሕይወት ጥበቃ ዘዴዎች እንደሚከተለው ተገልጿል።

• የመጠለያ ቦታዎች፣ ብሔራዊ ፓርኮች እና የማህበረሰብ ጥበቃ ቦታዎችን ያካትታሉ።

✚ እንደሥነ-ምግባራዊ ጠቀሜታ፣ ኢኮኖሚያዊ አስፈላጊነት፣ የምርመራ አስፈላጊነት፣ ጥበቃ የባዮሎጂካል ልዩነቶች ወዘተ የዱር እንስሳት ጥቅም ላይ ሊውሉ ይችላሉ።

✚ ለተፈጥሮ ዕውቀትና ለዱርጎችና ለእንክብካቤ ስርዓት ለማድረግ የሚያስፈልጉ ዋናዎች ዘዴዎች ደን መልሶ መትከል፤ ለእርሻ በማይመቹ ቦታዎች እፅዋት መትከል፤ ፓርኮችን መከለል፤ ድብልቅ እርሻን ማስፋፋት፤ ሰደድ እሳትና ሕገወጥ አደንን መከልከል ወዘተ ናቸው።

✚ በአካባቢው በጣም የተለመዱ የአፈር እና የውሃ ጥበቃ ልምዶች እንደ የአፈር ቅርፊቶች፣ የድንጋይ ቅርፊቶች፣ የአፈር-ድንጋይ እገዳዎች፣ የፍተሻ ግድብ፣ የኮረብታ እርከኖች ሲሆኑ

• የግብርና ልምዶች የአካባቢ መከለያ፣ ባህላዊ ጉድጓዶች፣ ወደጎን ማረስ ፣ አፈሩን በሳር ቁርጥራጮች ማልበስ ያካትታል።

✚ ሀይቅ ማለት በመሬት የተከበበ ሰፊ ውሃ ማለት ነው።

✚ በስምጥ ሸለቆ ውስጥ የሚገኙ ሐይቆች፡- አባያ፣ ሀዋሳ፣ጫሞ፣ አብያታ፣ ዝዋይ እና ጨው ባህር ናቸው።

✚ የአባያ ሐይቅ ከስምጥ ሸለቆ ሐይቆች ሁሉ ትልቁ ነው ።

✚ ወንዝ ከከፍተኛ ቦታ ተነስቶ ወደ ዝቅተኛ ቦታ የሚፈስ ውሃም አካል ነው። ወንዞች ጨዋማ ስላልሆኑ ለሚከተሉት አገልግሎቶች ይውላሉ።

- ❖ ለመጠጥ፣ ለመስኖ፣ እርሻ፣ ለአሳ እርባታ...ወዘተ ናቸው።
- ❖ በደብብሐክልል የሚገኙ ዋና ዋና ወንዞች የሚከተሉት ናቸው፡-
- ❖ አሞ፣ አኮቦ፣ ኔሩ፣ ሰገን፣ ብላቴ፣ ማኅ፣ ጊቤ፣ ወይጦ፣ ሰርመላ፣ ጎጆብ፣ ድንቻ፣ ኪቢሽ፣ ኩልፎ፣ ኩማር ናቸው።
- ❖ የማዕድን ክምችቶች ዓይነት እና መጠን የሚለዩኖች ዓመታት በፊት በተከናወኑት ጂኦግራፊያዊ ሂደቶች የሚወሰን ነው።
- ❖ ሁለት የብረት ምድቦች አሉ፡-
- ❖ ውድ ማዕድናት (ለምሳሌ፣ ወርቅ፣ ብር፣ ፕላቲኒየም) እና
- ❖ ብርቅ ብረቶች (ለምሳሌ፣ መዳብ፣ ዚንክ፣ ሚርኩሪ)።

- ❖ በኢትዮጵያ ብቻ የሚገኙ ብርቅዬ የዱር እንስሳት ዋና ዋናዎቹ ጭላዳ ዝንጀሮ፣ ቀይ ቀበሮ ፣ ዋሌያ፣ የምኒሊክ ዴኩላ፣ ቆርኪ፣ ኒያላ /የደጋ አጋዘን/፣ የዱር አህያና ከአዕዋፍ ደግሞ ፊላሚንጎ፣ ቁራ የመሳሰለት ናቸው።
- ❖ ዝርያቸው ለጠፋ የተቃረቡና በኢትዮጵያ ብቻ የሚገኙ የዋልያ፣ ጭላዳ ዝንጀሮና ቀይ ቀበሮ ይገኛሉ።
- ❖ ኢትዮጵያን የሚጎዱ ዋና ዋና የአካባቢ ጉዳዮች የአፈር መሸርሸር የመሬት መራቆት፣ የደን መጨፍጨፍ፣ የውሃ እጥረት፣ የብዝሃ ሕይወት መጥፋት እና የተለያዩ የብክለት ዓይነቶች ናቸው።

የምዕራፉ ማጠቃለያ ክለሳ ጥያቄዎች መልስ

ትዕዛዝ I:- 1.እዉነት 2.ሐሰት 3.ሐሰት 4.ሐሰት 5.እውነት 6.እዉነት 7.ሐሰት 8.ሐሰት 9.እዉነት 10.እዉነት

ትዕዛዝ II:- 1.መ 2.ሐ 3.መ 4. ሐ

ትዕዛዝ III 1. ሀ. አሸዋማ አፈር ለ. ለም አፈር ሐ. ሸክላማ አፈር

2.ኒያላ በባሌ ናዋልያ ሰሜን ተራሮች ብሔራዊ ፓርኮች

3. ሀ. ለቱሪዝም ለ. ለምግብነት ሐ. ለጥናት ና ምርምር መ. ለጌጣጌጥሠ. ለአደን

4. ሀ. ለእርሻ ሥራ ለ. ሕዝብ ቁጥር መጨመር ሐ. የከተሞች መስፋፋት መ. ከፍተኛ ሣር ና ግጦሾ ፍላጎት ረ. የማገዶ ፍላጎት መጨመር ሠ. የተፈጥሮ ሰደድ እሳት።

5. ደን ማልማት

ምዕራፍ አራት

4.የኢትዮጵያ ማህበራዊ አካባቢ

የተመደበዉ/ክ/ጊዜ-45

ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማርዉጤቶች

ተማሪዎችይህንን ምዕራፍ ይዘቶችን ተምረዉ ካጠናቀቁ በኋላ:-

- በኢትዮጵያ ውስጥ ያለውን የባህልብዙሀዊነት ያጠናሉ።
- በኢትዮጵያ ውስጥ የሚተገበሩ የጋራልምዶችን ይዘረዝራሉ ።
- የኢትዮጵያ የባህል አካላትን ይዘረዝራሉ ።
- የኢትዮጵያ ዋና ዋናየቋንቋ ቤተሰቦችንና በኢትዮጵያ በብዛት የሚነገሩ ቋንቋዎችን ይለያሉ።
- የኢትዮጵያ ባህላዊ ቅርሶችን ያደንቃሉ።
- በኢትዮጵያ የተለያዩ ባህሎችን የማስተዋወቅና ጥበቃ ጠቀሜታን ያስረዳሉ።
- በኢትዮጵያ ውስጥ ተዳሳሽ ና የማይዳሰሱ ባህላዊ ቅርሶችን ይለያሉ።
- ባህላዊቅርሶችንበመንግስትየመጠበቅ፣የመደገፍ ሃላፊነትንናግዴታንይዘረዝራሉ ።
- ባህላዊና ዘመናዊ የባህል ተቋማትን ይለያሉ።
- በኢትዮጵያየባህል ብዝሃነትናታሪክለብዝሃ-ሀይወትመጠበቅያለውንኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታን ይረዳሉ ።
- በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ዋና ዋና የኢኮኖሚ ዘርፎችን ይለያሉ።

- በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ውስጥ ግብርና የሚጫወተውን ሚናን ይረዳል ።
- ለኢትዮጵያ የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኙ ዋናዎች ሰብሎችን ይለያሉ ።
- በኢትዮጵያውስጥ የኤንዱስትሪ አይነቶችን ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታቸውን ይረዳል።
- በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የቴሪዝም ኢንዱስትሪ አይነቶችና በማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ዘርፍ የሚጫወተውን ሚና ይናገራሉ ።
- የኢትዮጵያ ቴሪዝም ና የቴሪዝም ኢንዱስትሪ ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶችን ያብራራሉ።

በምዕራፉ የተካተቱ ይዘቶች

- 4.1 የኢትዮጵያ ማህበራዊ አካባቢ
- 4.2 የኢትዮጵያ የባህል አካላት
- 4.3 የኢትዮጵያ ዋና ዋና የቋንቋ ቤተሰቦችና በብዛት የሚነገሩ ቋንቋዎች
- 4.4 የኢትዮጵያ ባህላዊ ቅርሶች
- 4.5 የባህል-ብዝሃነት ለብዝሃ-ህይወት ጥበቃ
- 4.6 የኢንዱስትሪ ሚና በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ
- 4.7 በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የቴሪዝም ኢንዱስትሪ አይነቶች

መግቢያ

ውድ መምህር! ከዚህ ቀደም ተማሪዎች በአራተኛ ክፍል በክልላቸው ውስጥ የተለያዩ ባህሎች ማለትም አለባቸው፤ አመጋገብ፤ የግጭት አፈታት ወዘተ፤ ለተፈጥሮ ሃብት ጥበቃና ጥበቃ አስፈላጊ ባህላዊ ልምዶች፤ ዋናዎች የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች፤ በተፈጥሮ ሀብት ላይ አሉታዊ ተፅዕኖዎች ለገበያ የሚቀርብ የተፈጥሮ ሀብት እና ምርቶቻቸው በክልላቸው ሕጋዊና ሕገወጥ የተፈጥሮ ሀብት እና ምርቶቻቸውን የማሻሻል ልምዶች፤ የተፈጥሮ ሃብት እና ምርቶቻቸው የገበያ ልምምዳቸው በክልላቸው ውስጥ ለሰው እና ለሽቀጦች የተለያዩ የመጓጓዣ መንገድ በወረዳቸው በዞንና በክልላቸው ያሉ ቅርሶችን ተምረዋል።

በዚህ ክፍል ደግሞ ኢትዮጵያ የባህል ብዙሀንነት፣ የጋራ ልምዶች፣ የኢትዮጵያ የባህል አካላት፣ የኢትዮጵያ ዋና ዋና የቋንቋ ቤተሰቦችና በብዛት የሚነገሩ ቋንቋዎች፣ ባህላዊ ቅርሶች፣ በኢትዮጵያ የተለያዩ ባህሎችን ማስተዋወቅ ጥበቃ ና አቀራረቦች፣ የሚዳሰሱና የማይዳሰሱ ባህላዊ ቅርሶች፣ የመንግስት ባህላዊ ቅርሶችን የመጠበቅና የመደገፍ ሃላፊነት፣ ባህላዊና ዘመናዊ የባህል ተቋማት፣ የባህል ልዩነት እና ሥር የሰደደ ብዝሃ-ህይወትና ታሪክ፣ በኢትዮጵያ የባህል ብዝሀንነት ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታ፣ የኢኮኖሚ ዘርፎች፣ የግብርና ሚና በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ፣ የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኙ ዋናዎች ሰብሎች፣ የኢንዱስትሪ፣ የቴሌኮሙኒኬሽን ኢንዱስትሪ በዝርዝር ይመራሉ። ስለዚህ ከመ/ሩ የሚጠበቀው ከዚህ በታች የቀረቡትን የማስተማሪያ መመሪያዎችን ተከትሎ ማስተማር ነው።

የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች

- ስዕል
- ቻርት
- የኢትዮጵያ ብሄራዊ ፓርኮችን የሚያሳይ ካርታ
- የተለያዩ ሞደሎች

4.1 በኢትዮጵያ ውስጥ የባህል ብዝሀንነት

የተመደበው ክፍለ ጊዜ-6

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

- ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-
- የባህል ብዝሀንነትን ያደንቃሉ።

- ቋንቋዎችን ይዘረዝራሉ።

የንዑስ ርዕሱ ይዘቶች

- ባህሎች
- ቋንቋዎች
- ባህላዊ አለባበስ በኢትዮጵያ

የትምህርቱ መሰረታዊ ሀሳብ

ኢትዮጵያ እጅግ በጣም ብዙ ለሆኑ ብሔረሰብ እና ቋንቋ እውነተኛ የባህል መቅለጥ

ድስት /Melting pot of People/ ተብላ ትጠራለች ። ኢትዮጵያ እያንዳንዳቸው የራሳቸው ቋንቋ፣ ባህል፣ ወግ እና ልማድ ያላቸው ከ 80 በላይ የተለያዩ ብሔረሰቦችን የሚገኙባት ሀገር ናት። ይህ የተለያዩ የብሄር እና የቋንቋ አመጣጥ ድብልቅ አገሪቱ ለተቀረው ዓለም ልዩ የእውቀት እና የልምድ አካል እንድትሰጥ የሚያስችላት ልዩ ብሄራዊ ማንነት ፈጥሯል።

የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች

- ❖ ስዕል
- ❖ ሞዴሎች (የባህላዊ አልባሳት የተለያዩ ብሔረሰቦች)

ማስተማር ዘዴ

- ❖ ገለጻ
- ❖ ወይይት
- ❖ ምልከታ
- ❖ የቡድን ሥራ

- ❖ የግል ሥራ
- ❖ የጥንድ ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ ተማሪዎችን በቡድን በቡድን መከፋፈል።
- ❖ ባህል ትርጉምና መገለጫዎችን ለመረዳት ዝግጁ አድርጉ።
- ❖ ለንደኞቻቸው የቡድን ወይይት ፍሬ ሃሳቦችን ለመግለፅ ያዘጋጁቸው።
- ❖ የተለያዩ ማህበረሰብ ባህላዊ አልባሳትን ያዘጋጁ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ❖ በቡድን በመሆን የባህል ብዝሃነትን ለማህበረሰብ ልማት ያለውን አስተዋፅዖ ግለፅ።
- ❖ በክፍላችሁ ውስጥ የባህል መገለጫ ማሳያ የሆኑትን እሴቶችን ዘርዝሩ።
- ❖ ተማሪዎች የባህል መገለጫዎችን እንዲተረጉሙ ማድረግ።
- ❖ ተማሪዎች በሰጡት ትርጉም ላይ ተንተርሰው ትክክለኛውን ትርጉም መስጠት።
- ❖ ባህልና መገለጫዎችን ማለት ምን ማለት እንደሆነ እንዲገልፁ በመጠየቅ ትምህርቱን ያስተዋወቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- ❖ በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው መሰረት ትምህርትና ስዕላዊ መገለጫ አንፃር የባህል ትርጉምና መገለጫዎችን አብራሩ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የተለያዩ ማህበረሰብ ክፍሎች የሚጠቀሙአቸውን ባህላዊ አልባሳትን ይግለፁ።

❖ ተማሪዎች በቡድን ተቀናጅተው የባህል ብዙሀነት ላይ ያገኙትን መረጃዎች እንዲጠቀሙና ያገኙትን መረጃዎችን ለክፍል ወይም እንዲያቀርቧቸው ይርዷቸዋል።

ተግባር4.1 መልስ

1. ለፈጠራ አስተሳሰብ ዕድል ይሰጣል፤ ምርታማነትን ይደግፋል፤ ችግር ፈችነት...ወዘተ
2. በአገራችን የሚገኙ የባህል ብዙሀነት መገለጫ የምንላቸው
 - ባህላዊ የቡና የመጠጣት ሥነ ሥርዓቶች፤
 - የምግብ እና የመጠጥ ዝግጅት፤
 - የተለያዩ አልባሳት፤
 - የፊትእና የሰውነት ውበት፤
 - የሃይማኖትና የሠርግ ሥነሥርዓቶች ፤
 - አፈታሪኮች እና ተረትተረት ፣እና ሌሎች ብዙ የአኗኗር ዘይቤዎችን ጎብኝዎችን የሚሰቡ ብዙ ባህላዊ ዝግጅቶችን ያካትታሉ።

ምዘናና ክትትል

ለተማሪዎች የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ያቅርቡ

- የባህል ብዙሀነት ማለት ምን ማለት ነው?
- በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የተለያዩ ባህላዊ አልባሳትን ይግለጹ።
- የባህል መገለጫዎችን ዘርዝሩ።
- ተማሪዎች በሁለት ቡድን ከፍለው የሚከተሉትን ተግባራት እንድረጁ ያድርጉ።
- የባህል ብዙሀነት ያብራሩ።
- በቡድን በመሆን የባህል-ብዙሀነትን ለማህበረሰብ ልማት ያለውን አስተዋፅኦ ይግለጹ።

- በክፍላችሁውስጥ የባህል መገለጫ ማሳያ የሆኑትን እሴቶችን ዘርዝሩ።

4.1.1 በኢትዮጵያ ውስጥ የጋራ ልምዶች

የተመደበለት ክ/ጊዜ-4

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎችይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

- በኢትዮጵያ የሚተገበሩ የጋራ ልምዶችን ይዘረዝራሉ።
- በኢትዮጵያ ያሉ የጋራ ልምዶችን ይተገብራሉ።

የትምህርቱ መሰረተ ሀሳብ

የጋራ ልምድ ማለት በአንድ አካባቢ የሚኖሩ ሰዎች በዕለት ተዕለት ኑሮዓቸው በጋራ የሚተገብሯቸው ተግባራት በሙሉ የጋራ ልምዶች ተብለው ይጠራሉ።

ለምሳሌ፡-

ደቦ፡-በአንድ አካባቢ የሚኖሩ ሰዎች ለእርሻ፣ ለመኖሪያ ቤት ስራ፣ ለድልድይ፣ መንገድ እና ለማህበረሰቡ ግልጋሎት የሚሰጡ ሥራዎች ላይ የሚሳተፉበት ልምድ ነው ።

መረዳጃ እድር፡- በአንድ አካባቢ የሚኖሩ ሰዎች በእድር በመደራጀት ሀዘንና ደስታ ሲያጋጥም የሚተጋዝቡበትና የሚተባበሩበት ልምድ ነው።

እቁብ፡- በአንድነት የሚኖሩ ሰዎች የኢኮኖሚያዊ አቅማቸውን ለማጠናከር በየጊዜው ገንዘብ ከአባላት በማሰባሰብ የሚረዳዱበት የጋራ ልምድ ነው።

የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች

ሥዕል (የእድር፣ የደቦ፣ የዕቁብ)

ማስተማር ዘዴ

- ገለፃ
- ወይይት
- ምልከታ
- የቡድን ሥራ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- እለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት ::
- ተማሪዎችን በቡድን በቡድን መከፋፈል።
- ባህል ትርጉምና መገለጫዎችን ለመረዳት ዝግጁ አድርጉ።
- ለንደኞቻቸው የቡድን ወይይት ፍሬ ሃሳቦችን ለመግለፅ ያዘጋጁቸው።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ❖ ተማሪዎች ባህልንና መገለጫዎችን እንዲተረጉሙ ማድረግ።
- ❖ ተማሪዎች በሰጡት ትርጉም ላይ ተንተርሰው ትክክለኛውን ትርጉም መስጠት።

❖ የጋራ ልምድ ማለት ምን ማለት እንደሆነ እንድንገልፁ በመጠየቅ ትምህርቱን ያስተዋወቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- ❖ በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው መሰረት ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ አንፃር የባህል ትርጉምና መገለጫዎችን አብራሩ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የተለያዩ ማህበረሰብ ክፍሎች የሚጠቀሙአቸውን የጋራ ልምዶችን ይግለፁ።
- ❖ ተማሪዎች በቡድን ተቀናጅተው የጋራ ልምዶች ላይ ያገኙትን መረጃዎች እንዲጠቀሙና ያገኙትን መረጃዎችን ለክፍል ወይይት እንዲያቀርቧቸው ይርዷቸው።

ተግባር 4.2 መልስ

ደቦ - በአንድ አካባቢ የሚኖሩ ሰዎች ለእርሻ፣ ለመኖሪያ ቤት ስራ ፣ ለድልድይ፣ መንገድ እና ለማህበረሰቡ ግልጋሎት የሚሰጡ ሥራዎች ላይ የሚሳተፉበት ልምድ ነው።

መረዳጃ እድር - በአንድ አካባቢ የሚኖሩ ሰዎች በእድር በመደራጀት ሀዘንና ደስታ ሲያጋጥም የሚተጋዝቡበትና የሚተባበሩበት ልምድ ነው ። እቁብ - በአንድነት የሚኖሩ ሰዎች የኢኮኖሚያዊ አቅማቸውን ለማጠናከር በየጊዜው ገንዘብ ከአባላት በማሰባሰብ የሚረዳዱበት የጋራ ልምድ ነው።

ምዘናና ክትትል

- ❖ በጥያቄና መልስ
- ❖ በቡድን ስራ

መልመጃ -4.1 መልስ

1. ለፈጠራ አስተሳሰብ ዕድል ይሰጣል፣ ምርታማነትን ይደግፋል፣ ችግር ፈችነት...ወዘተ

2.ካፋ፣ ዳዉሮ፣ ኮንታና ሜኤኒት።

3.የጋራ ልምድ ማለት በአንድ አካባቢ የሚኖሩ ሰዎች በዕለት ተዕለት ኑሮዎቻቸው በጋራ የሚተገብሯቸው ተግባራት በሙሉ የጋራ ልምዶች ተብለው ይጠራሉ።

4. መረዳጃ፣ እድርና እቁብ

4.2. የኢትዮጵያ የባህል አካላት

የተመደበለት ክ/ጊዜ-4

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

- በኢትዮጵያ የሚተገበሩ የባህል አካላት ይዘረዝራሉ።
- የባህል አካላት ጠቀሜታን ግንዛቤ ያዳብራሉ።
- የአገራቸውን የባህል አካላትን ያከብራሉ።

የትምህርቱ መሰረተ ሀሳብ

የባህል ዋናዋና ክፍሎች የምንላችው ምልክቶች፣ ቋንቋ፣ ወጎች፣ እሴቶች እና ቅርሶች ናቸው።

ቋንቋ ውጤታማ ማህበራዊ መስተጋብር እንዲኖር ስለሚያደርግ ሰዎች ፅንሰ ሀሳቦችንና ነገሮችን እንደሚረዱ ተጽዕኖ ያሳድራል።

የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች

ሥዕል:-ስለ ቅርሶች የሚያሳይ

ማስተማር ዘዴ

- ገለጻ፣ ወይይት፣ ምልክታ፣ የቡድን ሥራ፣የግል ሥራ፣ የጥንድ ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ፡፡
- ለትምህርቱ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ፡፡
- ለተጨማሪ ክንውኖች አጋዥ መግቢያዎችን ይጠቀሙ፡፡
- ለዕለቱ ትምህርት የሚስማማ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት፡፡

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ፡፡
- ተማሪዎች የባህል አካላት መገለጫዎችን እንዲናገሩ ማድረግ፡፡
- ተማሪዎች በሰጡት ትርጉም ላይ ተንተርሰው ትክክለኛውን ትርጉም መስጠት፡፡

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው መሰረት ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ አንጻር የባህል ትርጉምና መገለጫዎችን አብራሩ፡፡
- ተማሪዎች በቡድን ተቀናጅተው የባህል አካላት ላይ እንዲወያዩ ያድርጓቸው፡፡

ምዘናና ክትትል

በጥያቄና መልስ

በቡድን ስራ

መልመጃ - 4.2 መልስ

1. የባህል ዋናዎና ክፍሎች የምንላችው ምልክቶች፣ ቋንቋ፣ ወጎች፣ እሴቶች እና ቅርሶች ናቸው። ምልክትማለት አንድ ሀሳብን ተክቶ ለመቆም የሚያገለግል ማንኛውም ነገር ነው። ለምሳሌ- ጭንቅላትን ወደ ላይና ወደታች መነቅነቅ በነገሩ ላይ መስማማታችንን ይገልጻል።
2. እሴት፡- ማለት ማህበረሰቡ የትኛው ተግባር ጥሩ ወይም ትክክል እና የትኛው ተግባር መጥፎ ወይም አፀያፊ መሆኑን የሚለይበት ማህበረሰባዊ መስፈርት ነው። ለምሳሌ - መረዳዳት በጎ ተግባር ተደርጎ ይወሰዳል።

4.3 የኢትዮጵያ ዋና ዋና የቋንቋ ቤተሰቦችና በስፋት የሚነገሩ ቋንቋዎች የተመደበው ክፍለ ጊዜ -5

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

በኢትዮጵያ ዉስጥ የሚነገሩ ቋንቋዎችን በአራቱ ቤተሰብ ይመድባሉ።።

በኢትዮጵያ ዉስጥ የሚነገሩ ቋንቋዎችን በአራቱንም ለይተው ይዘረዝራሉ።።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሀሳብ

ኢትዮጵያ ከ70 በላይ የተለያዩ ቋንቋዎች አሏት። በአገርቱ በብዛት የሚነገሩ ቋንቋዎች ፣አማርኛ ፣ኦሮምኛ፣ ትግርኛ፣ አፋርኛ እና ሶማሊኛተጠቃሾች ናቸው።

ግዕዝ ጥንታዊው ቋንቋ ሲሆን ሳቢያን በአክሱም መጠለያ ሲፈልጉ በመጀመሪያ የአክሱማዊ መንግሥት ወቅት በይፋ የጽሑፍ ቋንቋ ሆኖ ማገልገል ጀመረ።

የኢትዮጵያ ቋንቋዎች በአራት ዋናዋና የቋንቋ ነገዶች ተከፍለዋል። እነሱም ሰሜቲክ፣ ኩሺቲክ፣ ኦሞቲክ እና ኒሎ-ሰሃራን ናቸው።

1. ሰሜቲክ

ሴማዊ ቋንቋዎች የሚነገሩት በሰሜን፣ በማዕከላዊ እና በምሥራቅ ኢትዮጵያ (በዋናነት በትግራይ፣ በአማራ፣ በሐረር እና በደቡብ ሕዝቦች ክልል ሰሜናዊ ክፍል) ነው። የግዕዝ ፊደልን የሚጠቀሙ ስሆን በውስጡ 33 ፊደሎችን ያቀፈ ነው።

2. ኩሺቲክ

የኩሺቲክ ቋንቋዎች በአብዛኛው የሚነገሩት በማዕከላዊ፣ በደቡብ እና በምስራቅ ኢትዮጵያበዋናነት በአፋር፣ በኦሮሚያ እና በሶማሌ ክልሎችነው።የኩሺቲክ ቋንቋዎች የሮማን ፊደላት እና የግዕዝ ፊደላትን ይጠቀማሉ።

3. ኦሞቲክ

የኦሞቲክ ቋንቋዎች በብዛት የሚነገሩት በደቡባዊ ስምጥ ሸለቆ ሐይቆች እና በኦሞ ወንዝ መካከል ነው።

4. የኒሎ-ሰሃራ

የኒሎ-ሰሃራ ቋንቋዎች በአብዛኛው የሚነገሩት በምዕራቡ የአገሪቱ ክፍል በሱዳን ድንበር አካባቢበዋናነት በጋምቤላ እና በቤንሻንጉል ገሙዝ ክልሎችነው።

የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች

- ❖ ስዕል
- ❖ የኢትዮጵያ ዋና ዋና የቋንቋ ቤተሰቦችን የሚያሳይ ካርታ

ማስተማሪያ ዘዴ

- ❖ ገለፃ፣ ወይይት፣ ምልክታ፣ የቡድን ሥራ፣ የግል ሥራ፣ የጥንድ ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ እለታዊ የትም/ት ዕቅድ ማዘጋጀት።
- ❖ ተማሪዎችን በቡድን በቡድን መከፋፈል።
- ❖ የቋንቋን ትርጉምና የሚነገሩባቸውን አከባቢዎች ለይተው ለመረዳት ዝግጁ ያድርጉ።
- ❖ ለንደኞቻቸው የቡድን ወይይት ፍሬ ሃሳቦችን ለመግለፅ ያዘጋጁቸው።
- ❖ የተለያዩ ማህበረሰብ ቋንቋ መሰረት ሰላምታ ልወደጥ ለማለማመድ ተማሪዎችን ያዘጋጁቸው።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ❖ ተማሪዎች የቋንቋን ብዝሃነትን ማለት ምን ማለት እንደሆነ እንዲተርኩ ማድረግ።
- ❖ ተማሪዎች በሰጡት ትርጉም ላይ ተንተርሰው ትክክለኛውን ትርጉም መስጠት።
- ❖ አራቱ የኢትዮጵያ ቋንቋ ቤተሰቦችን በየትኛው አከባቢ እንደሚነገሩ እንዲገልፁ በመጠየቅ ትምህርቱን ያስተዋወቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- ❖ በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው መሰረት ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ አንፃር አራቱን የቋንቋ ቤተሰቦች አብራሩ።
- ❖ በኢትዮጵያ ወስጥ የሚገኙ የተለያዩ ማህበረሰብ ክፍሎች የሚጠቀሟቸውን ቋንቋዎች ይግለፁ።
- ❖ ተማሪዎች በቡድን ተቀናጅተው የቋንቋ ብዝሃነት ላይ ያገኙትን መረጃዎች እንዲጠቀሙና ያገኙትን መረጃዎችን ለክፍል ወይይት እንዲያቀርቧቸው ይርዱ።

ተግባር 4.4 መልስ

1. ሰሜቲክ፣ኩሺ፣ቲክ፣ኦሞቲክ እና ኒሎ-ሰሃራን ናቸው።

2. መ/ር ተማሪዎች የአካባቢያቸውን ቋንቋ ከዘረዘሩ በኋላ በየትኛው የቋንቋ ቤተሰብ ውስጥ እንደሆኑ ይግለጹላቸው።

3. በአገሪቱ በስፋት የሚነገሩ ቋንቋዎች አማርኛ፣ ኦሮምኛ፣ ትግሪኛ፣ አፋርኛ እና ሶማሊኛ ተጠቃሾች ናቸው።

ምዘናና ክትትል

- ❖ ለተማሪዎች የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ያቅርቡ
- ❖ የቋንቋ ብዛሀን ማለት ምን ማለት ነው?
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የተለያዩ ቋንቋዎችን ይግለጹ።
- ❖ አራቱን የቋንቋ ቤተሰቦችን ዘርዝሩ።
- ❖ ተማሪዎች በቡድን በቡድን ከፍለው የሚከተሉትን ተግባራት እንድራጩ ያድርጉ።
- ❖ በአካባቢያቸው የሚነገሩባቸውን ቋንቋዎችን በመመዘገብ በየትኛው የቋንቋ ቤተሰብ እንደሆኑ ለይተው ለክፍል ዓደኞቻቸው ያቅርቡ።
- ❖ በኢትዮጵያ በብዛት የሚነገሩ ቋንቋዎችን በዝርዝር ፅፋችሁ ለመምህራችሁና ለክፍል ዓደኞቻችሁ አቅርቡ።

መልመጃ - 4.3 መልስ

1. ሰሜቲክ፣ ኩሺ፣ቲክ፣ ኦሞቲክና የኒሎ-ሰሃራ
2. ጌዴኦ፣ሃዲያና ካምባታ

4.4 የኢትዮጵያ ባህላዊ ቅርሶች

የተመደበው ክፍለ ጊዜ 6ክ/ጊዜ

- ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት
- ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- ባህላዊ ቅርሶችን ይረዳሉ።
- በኢትዮጵያ የሚገኙ ቅርሶች በሁለት ዋና ዋና ክፍሎች መመደባቸውን ይገነዘባሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሀሳብ

ኢትዮጵያ የበርካታ ታሪካዊና ባህላዊ ቅርሶች ባለቤት ናት። ቅርስ የጥንት ሰዎች ወይም ያለፈው ትውልድ የእውቀትና የሥልጣኔ ደረጃ መገለጫ ቁስ ወይም በተፈጥሮ የተገኘ አእምሮንና መንፈስን የሚያድስ ውድ ሀብት ነው። ቅርስ ጥንታዊ ሥልጣኔን መማሪያና የሀገርኩራት ነው።

ቅርስ ሰው ሠራሽና ተፈጥሯዊ ቅርስ ተብሎ በሁለት ይከፈላል። በተጨማሪ ቅርስ የሚታይና የሚዳሰስ ወይም የማይታይና ረቂቅ ሊሆን ይችላል። የሚታይና የሚዳሰስ ቅርስ ቁሳዊቅርስ ተብሎ ይጠራል።

1. ቁሳዊ ቅርስ

ቁሳዊ ቅርስ አንድ ቅርስ ቅርጹን፣ መጠኑን፣ ዓይነቱን (መልኩን)፣ ከምን አንደተሠራና ለምን ጉዳይ እንደ ተሠራ ለማጥናት ያስችላል። ለምሳሌ፡-ሐውልቶችን፣ የሕንጻ ፍርስራሾችን፣ ጥንታዊ የድንጋይ ላይ ጹሑፎችን፣ ትክልድንጋዮችን፣ በቁፋሮ የተገኙ ሳንቲሞችን

2. መንፈሳዊ ቅርስ

የማይታይናረቂቅ ቅርስ ደግሞ መንፈሳዊ ቅርስ ይባላል። የቋንቋ ወሳኝ እና መግለጫዎች ሥነ-ጥበብ፣ ማህበራዊ ልምዶች፣ የአምልኮ ሥርዓቶች እና የበዓል ዝግጅቶች፣ ስለተፈጥሮ እና ስለ አጽናፊ ዓለም ዕውቀት እና ልምምዶች፣ ከባህላዊ የእጅ ሥራዎች ጋር የተዛመዱ ዕውቀት እና ችሎታዎችን ያጠቃልላል።

የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች

- ❖ ስዕል
- ❖ ሀውልቶች፣ ቤተክርስቲያን...ወዘተ
- ❖ የኢትዮጵያ ዋና ዋና የቋንቋ ቤተሰቦችን የሚያሳይ ካርታ

ማስተማሪያ ዘዴ

- ❖ ገለፃ
- ❖ ወይይት
- ❖ ምልከታ
- ❖ የቡድን ሥራ
- ❖ የግል ሥራ
- ❖ የጥንድ ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ እለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት።
- ❖ ተማሪዎችን በቡድን በቡድን መከፋፈል።
- ❖ የቁሳዊና መንፈሳዊ ቅርስ ትርጉምና የሚገኙባቸውን አከባቢዎች ለይተው ለመረዳት ዝግጁ ያድርጉ።
- ❖ ለጓደኞቻቸው የቡድን ወይይት ፍሬ ሃሳቦችን እንዲገልፁ ያዘጋጁቸው።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ።

- ❖ ተማሪዎች የመንፈሳዊና ቁሳዊ ቅርሶች ማለት ምን ማለት እንደሆነ እንዲተርኩ ማድረግ።
- ❖ ተማሪዎች በሰጡት ትርጉም ላይ ተንተርሰው ትክክለኛውን ትርጉም መስጠት።
- ❖ ታርካዊና ባህላዊ ቅርሶች በየትኛው አካባቢ እንደሚገኙ እንዲገልፁ በመጠየቅ። ትምህርቱን ያስተዋውቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- ❖ በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው መሰረት ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ አንፃር ባህላዊና መንፈሳዊ ቅርሶችን አብራሩ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የተለያዩ ማህበረሰብ ክፍሎች የሚጠቀሙአቸውን ባህላዊና መንፈሳዊ ቅርሶች ይግለፁ።
- ❖ ተግባር4.7 መልስ

1. ላሊበላ ውቅር- አቢያተ ክርስቲያን፣ የጎንደር ነገስታት ቤተ-መንግስት፣ የሰሜን፣ ተራሮች ብሔራዊ ፓርክ፣ ጥንታዊ የአክሱም ሀውልቶች፣ የሐረርጃጎል ግንብ፣ የታችኛው አዋሽ ስምጥ ሸለቆ።

ተግባር4.8 መልስ

- 1 የማይዳሰሱ በኢትዮጵያ የሚገኙ አለም አቀፍ ቅርሶች የሚባሉት፡-
የመስቀል በዓል፣ የሲዳማ ዘመን መለወጫ ጨንበላላእና የገዳ ስርዓትናቸው።

ተግባር4.9 መልስ

ከመንግስት የሚጠበቅ ሚና

- ❖ ቅርሶችንና ባህላዊ እሴቶችን መጠበቅና ማልማት
- ❖ የባህላዊ ቅርሶች የሚጠበቁበት፣ የሚያድጉበትና የልማት መሳሪያ እንዲሆኑ ፖሊሲ መቅረፅ
- ❖ የቱሪስት መዳረሻ መሰረተ-ልማት ማሟላት።
- ❖ ተፈጥሯዊ እና ባህላዊ-ታሪካዊ ቅርስ ቋሚ እና ተጓዥ ኤግቢቢሽን መፍጠር።
- ❖ ለቱሪስቶች ማረፊያ የሚሆኑ ሆቴልና ሬስቶራንት።

- ❖ ለቱሪዝም ዘላቂ ልማት ለማዋል ስልት መንደፍ።
- ❖ ባህላዊ እሴቶችን የልማት መሣሪያ ሆኖ እንዲያገለግል መስራት።

ምዘናና ክትትል

- ❖ ለተማሪዎች የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ያቅርቡ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የሚዳሰሱ ቅርሶችን ዘርዝሩ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ታርካዊና ባህላዊ ቅርሶችን ዘርዝሩ።
- ❖ ታርካዊና ባህላዊ ቅርሶች የሚገኙበትን አካባቢዎች በኢትዮጵያ ለይታችሁ ለክፍል ዓደኞቻችሁ አብራሩ።
- ❖ ተማሪዎችን በቡድን ከፍለው የሚከተሉትን ጥያቄዎችን እንዲሰሩ ያድርጉ።
- ❖ በአካባቢያችሁ የሚገኙትን ቅርሶችን በመመዝገብ በየትኛው ምድብ ውስጥ እንደሆኑ ለይታችሁ ለክፍል ዓደኞቻችሁ አቅርቡ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የሚዳሰሱና የማይዳሰሱ ቅርሶችን በዝርዝር ፅፋችሁ ለመምህራችሁና ለክፍል ዓደኞቻችሁ አቅርቡ።

መልመጃ 4.4 መልስ

ትዕዛዝ I) እውነት ወይም ሐሰት

1. እውነት 2. እውነት 3. እውነት

ትዕዛዝ II) አጭር መልስ

1. የማይዳሰሱ ቅርሶች ማለት ረቅቅ/መንፈሳዊ ወይም የማይታዩ ቅርሶች ማለት ነው።

2. መስቀል፣ ፍቼ ጨምባላላ

3. ከመንግስት ለማ/ሰቡ በቂ ግንዛቤ መስጠት፣ ፖሊሲ መቅረብ /ህግና ደንብ መደንገግ/፣ ማስተዳደርና የቱርዝም መሰረተ ልማት ሟሟላት ወዘተ...ናቸው።

4. ከማ/ሰቡ የሚጠበቁ የቅርሱ ባለቤትነት ስሜትና አንክብካቤ ወዘተ

4.5.የባህል ብዝሃነት ለብዝሃ-ህይወት ጥበቃ

የተመደበው ክፍለ ጊዜ-4

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

የባህል ብዝሃነት ስር ለሰደደ ብዝሃህይወትና ታሪክ ያለውን ጠቀሜታ ይገነዘባሉ።

በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ዋና ዋና የኢኮኖሚ ዘርፎች ይዘረዝራሉ።

ለኢትዮጵያ የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኙ ዋናዎች ሰብሎችን ያመርታሉ።

ይዘቶች

በኢትዮጵያ የባህል ብዝሃነት ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታ

በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ዋና ዋና የኢኮኖሚ ዘርፎች

የግብርና ሚና በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ

ለኢትዮጵያ የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኙ ዋናዎች ሰብሎች

የትምህርቱ መሠረታዊ ሀሳብ

በአካባቢዎች እና በባህሎች መካከል፣ እና በስርዓተ-ምህዳሮች እና በባህላዊ ማንነት መካከል የተመጣጠነ ግንኙነት ስለሚኖር የባህል ልዩነት ከብዝሃ ሕይወት ጋር በቅርበት የተሳሰረ ነው።

ሁሉም የሃይማኖታዊ ህጎች እና የአምልኮ ሥርዓቶች ብዙውን ጊዜ የተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ ስራን ያጠናክራሉ። ለምሳሌ ሴተክርስቲያን እና ገዳማት አካባቢ የሚገኙ ሃይቶች ዕድሜ ጠገብ የሆኑት ስለማይነኩና ስለሚጠበቁ ነው። በባህላዊ የእምነት ስፍራዎች የሚገኙ ተፈጥሮአዊ ደኖች፣ የግጦሽ ቦታዎች፣ የውሃ አካላትን ለአምላክ የመወሰን ልምድ የተፈጥሮ አካባቢን ለመጠበቅ ይጠቅማል።

የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች

- ❖ የእምነት ተቋማት ስዕል
- ❖ የኢትዮጵያ ደን ይዘታን የሚያሳይ ካርታ

የማስተማሪያ ዘዴ

- ❖ ገለጻ
- ❖ ወይይት
- ❖ ምልከታ
- ❖ የቡድን ሥራ
- ❖ የግል ሥራ
- ❖ የጥንድ ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ እለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት።
- ❖ ተማሪዎችን በቡድን መከፋፈል ለንደኞቻቸው የቡድን ወይይት ፍሬ ሃሳቦችን እንዲገልፁ ያዘጋጃቸዋል።
- ❖ የተዘጋጀውን መርጃ መሣሪያ በክፍል ውስጥ ያኑሩ።
- ❖ በዋቢነት የሚያገለግሉ በጣም አግባብነት ያላቸውን መረጃዎች ይሰብስቡ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ❖ ተማሪዎች በስርዓተ-ምህዳሮች እና በባህላዊ ማንነት መካከል ያለው ግንኙነት ለብዙሀ ህይወት ያለውን ጠቀመታ እንዲያብራሩ ያበረታቷቸዋል።
- ❖ በስርዓተ-ምህዳሮች እና ባህላዊ ማንነት ማለት ምን ማለት እንደሆነ እንዲያብራሩ ያበረታቷቸዋል።
- ❖ ተማሪዎች በሰጡት ትርጉም ላይ ተንተርሰው ትክክለኛውን ትርጉም መስጠት።
- ❖ በብዙሀ ህይወት ሀብት የታወቁ አካባቢን ለይተው እንዲገልፁ በመጠየቅ ትምህርቱን ያስተዋወቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- ❖ በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት የብዙሀ ህይወት ምንነትን በአጭሩ ያብራሩ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የተለያዩ ብዙሀ ህይወት ዓይነቶችን ይግለፁ።
- ❖ ተማሪዎች በቡድን ተቀናጅተው የባህል ልዩነት እና ሥር የሰደደ ብዙሀ-ህይወትና ታሪክ ላይ ያገኙትን መረጃዎች እንድትጠቀሙና ያገኙትን መረጃዎችን ለክፍል ወይይት እንዲያቀርቧቸው ይርዷቸዋል።

ምዘናና ክትትል

- ❖ ለተማሪዎች የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ያቅርቡ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የሚዳሰሱ ቅርሶችን ዘርዝሩ።

- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ታርካዊና ባህላዊ ቅርሶችን ዘርዝሩ።
- ❖ ታርካዊና ባህላዊ ቅርሶች የሚገኙበትን አካባቢዎችን በኢትዮጵያ ለይታችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አብራሩ።
- ❖ ተማሪዎች በቡድን በቡድን ከፍለው የሚከተሉትን ተግባራት እንድረጁ ያድርጉ።
- ❖ በአካባቢያችሁ የሚገኙትን ቅርሶችን በመመዘገብ በየትኛው ምድብ ውስጥ እንደሆኑ ለይታችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የሚዳሰሱና የማይዳሰሱ ቅርሶችን በዝርዝር ፅፋችሁ ለመምህራችሁና ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ።

መልመጃ -4.5 መልስ

እውነት ወይም ሐሰት

1.እውነት 2.ሐሰት 3. እውነት

4.5.2 በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ዋና ዋና የኢኮኖሚ ዘርፎች

የተመደበለት ክ/ጊዜ-4

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡-

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

- ❖ የኢትዮጵያ ኢኮኖሚያዊ ዘርፎችን ይለያሉ።
- ❖ ለኢትዮጵያ የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኙ ዋናዎች ሰብሎችን ይለያሉ።
- ❖ በአካባቢያቸው የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኙ ዋናዎች ሰብሎችን ይተክላሉ።

የትምህርቱ መሠረተ ሀሳብ

የምጣኔ ሀብት ተመራማሪዎች የአንድን ሀገር ኢኮኖሚ አንደኛ፣ ሁለተኛ፣ ከፍተኛ ወይም የአገልግሎት ዘርፎች ይመድባሉ።

የአንደኛ ደረጃ ዘርፍ

ጥሬ ዕቃዎችንና መሠረታዊ ምግቦች ማምረትን ያካትታል የተዛመዱ ተግባራት ግብርናንና (ማዕድን፣ ደን፣ እርሻ፣ ግጦሽ) አደን ፣ ፍራፍሬ መሰብሰብና ዓሳ ማጥመድን ያካትታሉ።

ሁለተኛ ደረጃ ዘርፍ

የተጠናቀቁ ምርቶችን ያመርታል። ሁሉም የማምረቻ እንቅስቃሴዎች እና ግንባታ በሁለተኛው ዘርፍ ውስጥ ናቸው። ምሳሌ የጨርቃ ጨርቅ ምርቶች፣ ኬሚካሎች፣ ማሽነሪዎች፣ መኪና...ወዘተ ናቸው።

የከፍተኛ ደረጃ ዘርፍ

ኢኮኖሚው ለጠቅላላው ህዝብ አገልግሎቶችን የሚሰጥ የአገልግሎት ኢንዱስትሪ እና ንግዶችን ያጠቃልላል። ከዚህ ዘርፍ ጋር የተዛመዱ እንቅስቃሴዎች የችርቻሮ እና የጅምላ ሽያጭ፣ መጓጓዣ እና ስርጭት፣ መዝናኛ፣ ምግብ ቤቶች፣ ቀሳውስት አገልግሎቶች፣ ሚዲያ፣ ቱሪዝም፣ ኢንሹራንስ፣ ባንክ፣ የጤና እንክብካቤ እና ሕግ አገልግሎትን ያጠቃልላል።

የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች

ማዕድን፣ ደን

ኬሚካሎች፣ ማሽነሪዎች መኪና

ማስተማር ዘዴዎች

- ገለጻ
- ወይይት
- ምልከታ

- የቡድን ሥራ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- እለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት።
- ተማሪዎችን በቡድን በቡድን መከፋፈል።
- የሀገር ኢኮኖሚ ትርጉምና መገለጫዎችን ለመረዳት ዝግጁ ይሁኑ።
- ለንደኞቻቸው የቡድን ወይይት ፍሬ ሃሳቦችን ለመግለፅ ያዘጋጁቸው።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ
- ተማሪዎችዎና ዋናየሀገርኢኮኖሚ ዘርፎችመገለጫዎችን እንዲናገሩ ማድረግ
- ተማሪዎች በሰጡት ትርጉም ላይ ተንተርሰው ትክክለኛውን ትርጉም መስጠት

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ ይስጡ።
- ዋና ዋና የሀገር ኢኮኖሚ ዘርፎችስንት እንደሆኑ አብራሩ።
- ተማሪዎች በቡድን ተቀናጅተው በሀገር ኢኮኖሚ ዘርፎች ዙሪያ ላይ እንዲወያዩ ያድርጓቸው።

ተግባር 4.12 መልስ

የአንደኛ ደረጃ ዘርፍ፡-ጥሬ ዕቃዎችንና መሠረታዊ ምግቦች ማምረትን ያካትታል የተዛመዱ ተግባራት ግብርናን (ማዕድን፣ደን፣እርሻ፣ግጦሽ)ና አደን፣ፍራፍሬ መሰብሰብና ዓሳ ማጥመድን ያካትታሉ።

ሁለተኛ ደረጃ ዘርፍ:-የተጠናቀቁ ምርቶችን ያመርታል።

የከፍተኛ ደረጃ ዘርፍ:- ኢኮኖሚው ለጠቅላላው ህዝብ አገልግሎቶችን የሚሰጥ የአገልግሎት ኢንዱስትሪ እና ንግዶችን ያጠቃልላል።

ምዘናና ክትትል

በጥያቄና መልስ

በቡድን ስራ

4.5.3 የግብርና ሚና በኢ/ያ ኢኮኖሚ

የተመደበለት ክ/ጊዜ-4

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎችይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ:-

የግብርና ዘርፍ ለኢትዮጵያ ኢኮኖሚያለውን ፋይዳ ያበራራሉ።

ለኢትዮጵያ የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኙ ዋናዎና ሰብሎችን ይለያሉ።

በአካባቢያቸው የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኙ ዋናዎና ሰብሎችን ይተክላሉ።

- ❖ የንዑስ ርዕሱ ይዘቶች
- ❖ የግብርና ዘርፍ ኢኮኖሚያዊ ፋይዳ
- ❖ የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኙ ሰብሎች

የትምህርቱመሠረታዊ ሀሳብ

ግብርና በኢትዮጵያ በጣም ጥንታዊ ከሆኑት የማምረቻ ዘዴዎች አንዱ ነው። ዛሬም ቢሆንግብርና አስፈላጊ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴ ሆኖ ዘልቋል።በየትኛውም አካባቢ የሚተገበር የግብርና ዓይነት እንደ አፈርና የአየር ንብረት ገደቦች ስላሉበማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ዘርፍ ላይ ተፅእኖ አለው።

ከእንደዚህ ዓይነቶቹ አካባቢያዊ ሁኔታዎች በተጨማሪ የተለያዩ ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ምክንያቶች እንደ የእርሻ መጠን፣ የእርሻው ዓይነት፣የመሬት ይዘታ፣ገንዘብ፣ የትራንስፖርት እና የግብይት ተቋማት፣ ዋጋ፣ የመንግስት ፖሊሲዎችና የመሳሰሉት በግብርና ምርቶች ላይ ተጽዕኖ ያሳድራል።

ግብርና በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ከጠቅላላው የሀገር ውስጥ ምርት (GDP) አብዛኛው 30- 42% የሚይዝ ሲሆን የግብርና ምርቶች ከ90 % በላይ የውጭ ምንዛሪ ይይዛሉ።

የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች

ሥዕል:-የግብርና ውጤቶችን የሚያሳይ

ማስተማር ዘዴ

- ገለጻ
- ወይይት
- ምልከታ
- የቡድን ሥራ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- እለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት።
- ተማሪዎችን በቡድን በቡድን መከፋፈል።
- የግብርና ዘርፍ ለኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ያለውን ፋይዳ ለመረዳት ዝግጁ ይሁኑ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ❖ ተማሪዎች የግብርና ዘርፍ ለኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ያለውን ፋይዳ እንዲናገሩ ማድረግ።
- ❖ ተማሪዎች በሰጡት ትርጉም ላይ ተንተርሰው ትክክለኛውን ትርጉም መስጠት።

የትምህርቱ አቀራረብ

- ❖ በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው መሰረት ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ አንፃር የባህል ትርጉምና መገለጫዎችን አብራሩ።
- ❖ ተማሪዎች በቡድን ተቀናጅተው የግብርና ዘርፍ ለኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ያለውን ፋይዳ እንዲወያዩ ያድርጓቸው።

ተግባር 4.13 መልስ

የግብርና ሚና ከጠቅላላው የሀገር ውስጥ ምርት (GDP) አብዛኛው 30- 42% የሚይዝ ሲሆን የግብርና ምርቶች ከ90 % በላይ የውጭ ምንዛሪ ይይዛሉ። ግብርና ለማቀናበሪያ ኢንዱስትሪዎች ጥሬ ዕቃዎችን ይሰጣል።

ተግባር 14 መልስ

1. ቡና፣ የቅባት እህሎች፣ ጥራጥሬዎች፣ ፍራፍሬዎች እና አትክልቶች ናቸው።

ምዘናና ክትትል

በጥያቄና መልስ

በቡድን ስራ

መልመጃ -4.6 መልስ

1. የአገሪቱ ኢኮኖሚ የተመሰረተው በግብርና ውጤቶች ላይ በመሆኑ፡፡ ከ 80 በመቶ በላይ የሚሆነው የኢትዮጵያ ሕዝብ በቀጥታ የሚተዳደረው በግብርና ስለሆነ ነው፡፡
2. የአስተራረስ ስነ ዘዴያቸው ኋላ ቀር በመሆኑ፤ የግብዓት እጥረትና የግብርና ቴክኖሎጂ ያለማደግ... ወ.ዘ.ተ

4.4 የኢንዱስትሪ ሚና በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ

የተመደበው ክፍለ ጊዜ-4ክ/ጊዜ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

- የኢኮኖሚ ዘርፎችን በየምድባቸው ይለያሉ፡፡

ይዘት

- በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የኢንዱስትሪ አይነቶች

የትምህርቱ መሠረታዊ ሀሳብ

የሰው ልጆች ቁሳዊና መንፈሳዊ ፍላጎታቸውን ለማርካት በበርካታ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች ውስጥ ተሳትፈዋል ። የሰውን ልጅ ፍላጎት ለማርካት የተነደፉት እነዚህ እንቅስቃሴዎች፣ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች በመባል ይታወቃሉ። ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴዎች በባህሪያቸው በጣም የተለያዩ ቢሆኑም ለሰው ልጆች ፍላጎት መሟላት ትልቁን ድርሻ ይወስዳሉ። የሥነ ምድር ተመራማሪዎች የአንድን ሀገር ኢኮኖሚ አንደኛ፣ ሁለተኛ፣ ከፍተኛ ወይም የአገልግሎት ዘርፎች ይመድባሉ።

የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች

- ❖ ስዕል(ኢንዱስትሪ ምርቶች መኪና፣ ሳሙና...ወዘተ)
- ❖ ሞደሎች(ኢንዱስትሪ ምርቶች መኪና፣ ሳሙና...ወዘተ)
- ❖ የኢትዮጵያ ኢንዱስትሪ ስርጭት የሚያሳይ ካርታ

ማስተማሪያ ዘዴ

- ❖ ገለፃ
- ❖ ወይይት
- ❖ ምልከታ
- ❖ የቡድን ሥራ
- ❖ የግል ሥራ
- ❖ የጥንድ ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ እለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት፡፡

- ❖ ተማሪዎችን በቡድንና በጥንድ መከፋፈል።
- ❖ ኢንዱስትሪ በኢትዮጵያ የሚገኙባቸውን አከባቢዎች ለይተው ለመረዳት ዝግጁ ያድርጉ።
- ❖ ለጓደኞቻቸው የቡድን ወይይት ፍሬ ሃሳቦችን እንዲገልፁ ያዘጋጃቸው።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ
- ❖ ተማሪዎች ኢንዱስትሪ ና ኢኮኖሚ ማለት ምን ማለት እንደሆነ እንዲተርኩ ማድረግ።
- ❖ ተማሪዎች በሰጡት ትርጉም ላይ ተንተርሰው ትክክለኛውን ትርጉም መስጠት።
- ❖ ኢንዱስትሪዎች በኢትዮጵያ በየትኛው አከባቢ እንደሚገኙ እንዲገልፁ በመጠየቅ። ትምህርቱን ያስተዋወቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- ❖ በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት ኢንዱስትሪ ስርጭት በኢትዮጵያ ምን እንደሚመስል አብራሩ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የተለያዩ የኢንዱስትሪ ዓይነቶችን ይግለፁ።
- ❖ ተማሪዎች በቡድን ተቀናጅተው በኢኮኖሚ ና በኢንዱስትሪ ላይ ያገኙትን መረጃዎች እንዲጠቀሙና ያገኙትን መረጃዎችን ለክፍል ወይይት እንዲያቀርቧቸው ይርዷቸው።

❖ ተግባር 15 መልስ

❖ 1.ጎጆ እና ዘመናዊ ኢንዱስትሪ

ምዘናና ክትትል

- ❖ ለተማሪዎች የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ያቅርቡ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የኢንዱስትሪ አይነቶችን ዘርዝሩ።
- ❖ የኢንዱስትሪ ሚና በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ላይ ያለውን አዎንታዊ ተፅዕኖ አብራሩ።
- ❖ በኢትዮጵያ ኢንዱስትሪ የሚገኙበትን አከባቢዎችን ለይታችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አብራሩ።
- ❖ ተማሪዎች በቡድን በቡድን ከፍለው የሚከተሉትን ተግባራት እንዲፈፅሙ ያድርጉ።

❖ በአካባቢያችሁ የሚገኙትን ኢንዱስትሪዎችን በመመዝገብ በየትኛው ምድብ ውስጥ እንደሆኑ ለይታችሁ ለክፍል 3 ደኞቻችሁ አቅርቡ።

❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ኢንዱስትሪዎችን በዝርዝር ፅፋችሁ ለመምህራችሁና ለክፍል 3 ደኞቻችሁ አቅርቡ።

መልመጃ -4.7 መልስ አጭር መልስ

1. የጎጆ ኢንዱስትሪዎች በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ የቆዩ ቦታ አላቸው።

የተለያዩ የሽመና ዓይነቶች

- የእንጨት ሥራ
- የሸክላ ዕቃዎች
- የብረታ-ብረት ሥራዎች
- ቅርጫት ወዘተ ለረጅም ጊዜ ይታወቃሉ።

በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉት የጎጆ ኢንዱስትሪዎች ልዩ ገጽታ የማይለወጡ መሆናቸው ነው። አብዛኛዎቹ የማኑፋክቸሪንግ ኢንዱስትሪዎች ቀለል ያሉ ኢንዱስትሪዎች ማለትም እንደ የሸቀጣ ሸቀጦችን የሚያካሂዱ ኢንዱስትሪዎች ናቸው። ጨርቃ ጨርቅ፣ ምግብ፣ ትምህርት ወዘተ የካፒታል ዕቃዎችን የሚያመርቱ ከባድ ኢንዱስትሪዎች በጣም ውስን ናቸው።

2 ካፒታል መጠን ማነስ፣ የቴክኖሎጂ አቅም ና በዘርፉ የሰለጠነ የሰው ኃይል እጥረት።

4.7 በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የቴሪዝም ኢንዱስትሪ አይነቶች የተመደበው ክፍለ ጊዜ-4ክ/ጊዜ

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

❖ የኢትዮጵያ ቴሪዝም ኢንዱስትሪ አይነቶችን ይዘረዝራሉ።

- ❖ የቱሪዝም በማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ዘርፍ ዕድገት የሚጫወተውን ሚና ይለያሉ።
- ❖ የኢትዮጵያ ቱሪዝም በማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ዘርፍ ያለው ሚናን ያብራራሉ።
- ❖ በኢትዮጵያ ቱሪዝም ኢንዱስትሪ ላይ ተጽዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶችን ይዘረዝራሉ።

የንዑስ ርዕሱ ይዘቶች

- ❖ የኢትዮጵያ ቱሪዝም ሚና በማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ዘርፍ
- ❖ በኢትዮጵያ የቱሪዝም ኢንዱስትሪ ላይ ተጽዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶች-
በቡድን በመሆን በመማሪያ መፀሐፍ ውስጥ የተሰጠውን ተግባር በመፈፀም የሥራ ዉጤቶቻቸውን ለክፍል ጓደኞቻቸው እንዲያቀርቡ ያድርጉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሀሳብ

ቱሪዝም፡ቱሪዝም ታዳሽ እንዲሁም ወይም ጭስ አልባ እንዲሁም ተብሎ ይታወቃል። በተፈጥሮ ዕድገት ወይም የደን ሐብትና ለዱር እንስሳት የሚደረግ እንክብካቤ ለቱሪዝም ኢንዱስትሪ እድገት ትልቅ አስተዋጽኦ አለው።

ኢትዮጵያ ልዩ መልክዓ ምድር፣ ሥነ መለኮታዊ፣ የአርኪኦሎጂ፣ ታሪካዊ ቅርሶችና የባህል ቱሪዝም መስህቦች ባለቤት ናት። በእነዚህ መስህቦች ላይ በመመስረት የተለያዩ የቱሪዝም ዓይነቶች በውስጥ አሉ።

የኢትዮጵያ ዋና የቱሪስት መስህብ ቦታዎች፡-

ታሪካዊ መስህቦች፣ የአክሱም ሐውልቶች፣ የላሊበላ አብያተ ክርስቲያናት፣የጎንደር ግንቦች፣ሐረር፣ ግንቦች፣ አስደናቂ የዱር ሕይወት እና ወፎች፡- የስሜን ተራሮች፣ የስምጥ ሸለቆ ሐይቆችና ብሔራዊ ፓርኮች

የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች

- ❖ ስዕል
- ❖ ሞደሎች (ሐወልቶች፣ ወቅር ቤተክርስቲያናት...ወዘተ)
- ❖ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ፓርቲችን የሚያሳይ ካርታ

የማስተማሪያ ዘዴ

- ❖ ገለፃ
- ❖ ወይይት
- ❖ ምልከታ
- ❖ የቡድን ሥራ
- ❖ የግል ሥራ
- ❖ የጥንድ ሥራ
- ❖ የፕሮጀክት ሥራ

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ ተማሪዎችን በቡድንና በጥንድ መከፋፈል።
- ❖ የቱሪዝም መዳረሻዎችን በኢትዮጵያ የሚገኙባቸውን አካባቢዎች ለይተው ለመረዳት ዝግጁ ያድርጉ።
- ❖ ለንደኞቻቸው የቡድን ወይይት ፍሬ ሃሳቦችን እንዲገልፁ ያዘጋጃቸው
- ❖ ለፕሮጀክት ሥራ ያዘጋጃቸው።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ❖ ተማሪዎች የቱሪዝም ኢንዱስትሪ ማለት ምን ማለት እንደሆነ እንዲገልፁ ማድረግ።
- ❖ ተማሪዎች በሰጡት ትርጉም ላይ ተንተርሰው ትክክለኛውን ትርጉም መስጠት።
- ❖ የቱሪዝም ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ፋይዳ እንዲገልፁ በመጠየቅ ትምህርቱን ያስተዋወቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- ❖ ተማሪዎች በቡድን በመሆን የሚከተሉትን የመወያያ ጥያቄዎችን እንዲሰሩ ያድርጉ።
- ❖ ቱሪዝም ለአገር ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ዘርፎች ያለውን ፋይዳ በመጠየቅ በክፍል ውስጥ ዘገባ እንዲያቀርቡ ያድርጉ።
- ❖ የቱሪዝም ኢንዱስትሪ አይነቶችን ግለፁ።
- ❖ በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት-መሰረት ቱሪዝም መስህቦችን ለኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ልማት ያላቸውን አስተዋፅኦ ያብራሩ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የተለያዩ ቱሪዝም መስህቦችን ይግለፁ።
- ❖ ተማሪዎች በቡድን ተቀናጅተው ቱሪዝም ለአገር ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ፋይዳ በመጠየቅ ያገኙትን መረጃዎች እንዲጠቀሙና ያገኙትን መረጃዎችን በፕሮጀክት ሥራ መልክ እንዲያቀርቡ ይደግፋሉ።

ተግባር 4.16 መልስ

1. የአርኪኦሎጂ ቱሪዝም፣ የፓላኦቶጎጂ ቱሪዝም፣ የፓርክ ቱሪዝም፣ ጂኦ-ቱሪዝም፣ እርሻ ብዝሃ ሕይወት እና የቡና ቱሪዝም፣ የገጠር ቱሪዝም፣ የኮንፈረንስ ቱሪዝም እና የስፖርት ቱሪዝም ናቸው።

ተግባር 4.18 መለስ

1. የዘርፉ ዋናዎና ተግዳሮቶች

- ❖ ደካማ ተቋማዊ ማዕቀፍ እና የማስፈጸም አቅም፤
- ❖ የሰለጠነ የሰው ኃይል እና የገንዘብ ድጋፍ እጥረት
- ❖ ከአለም አቀፍ መስፈርት አንፃር ውስን የማስተናገድ አቅም
- ❖ ሆቴሎች ላይ ያተኮረ ኢንቨስትመንት ያለመስፋፋት
- ❖ የአይቲ መሠረተ ልማት ማነስ
- ❖ በቱሪዝም ልማቱ ላይ ደካማ የግል ዘርፍ ተሳትፎ
- ❖ ያልታቀደ የመዳረሻ ልማት

ምዘናና ክትትል

- ❖ ለተማሪዎች የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ያቅርቡ
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የቱሪዝም መስህብ አይነቶችን ዘርዝሩ።
- ❖ የቱርዝም ኢንዱስትሪ ሚና በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ላይ ያለውን አዎንታዊ ተፅዕኖ አብራሩ።
- ❖ በኢትዮጵያ የቱርስትመስህቦች የሚገኙበትን አካባቢዎችን ለይታችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አብራሩ።
- ❖ ተማሪዎች በቡድን በቡድን ከፍለው የሚከተሉትን ተግባራት እንዲፈፀሙ ያድርጉ።
- ❖ በአካባቢያችሁ የሚገኙትን የቱርስት መስህብ (ባህላዊ ና ታርክዊ ቅርሶችን) በመመዝገብ በየትኛው ምድብ ውስጥ እንደሆኑ ለይታችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ።
- ❖ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የቱርስት መስህብ ስፍራዎችን በዝርዝር ፅፋችሁ ለመምህራችሁና ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ።

መልመጃ -4.8 መልስ

ትዕዛዝ |እውነት ወይም ሐሰት.

1. እውነት 2.ሀሰት

ትዕዛዝII

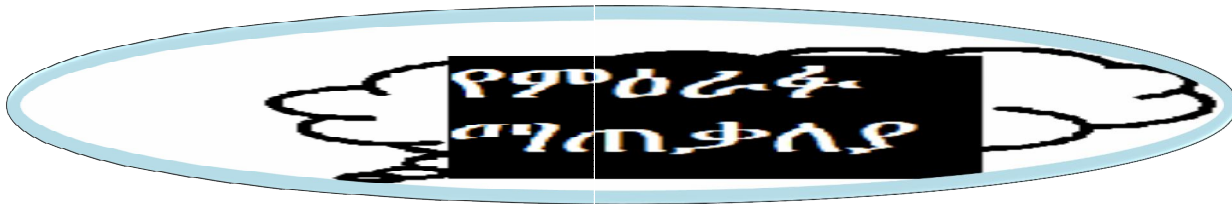
1.ደካማ ተቋማዊ ማዕቀፍ እና የማስፈጸም አቅም፤

- የሰለጠነ የሰው ኃይል እና የገንዘብ ድጋፍ እጥረት
- ከአለም አቀፍ መስፈርት አንፃር ውስን የማስተናገድ አቅም
- ሆቴሎች ላይ ያተኮረ ኢንቨስትመንት ያለመስፋፋት
- የአይቲ መሠረተ ልማት ማነስ
- በቱሪዝም ልማቱ ላይ ደካማ የግል ዘርፍ ተሳትፎ ያልታቀደ የመዳረሻ ልማት

2. የግል ሴክተር ለቱሪዝም ዕድገት፡- ሆቴሎችን፣ የመዝናኛ ቦታዎችንና ሌሎች የቱርስት መስብ ቦታዎችን በማዘጋጀት ሚና መጫወት አለበት፡፡

3. ጎንደር፣ ላልበላና ኮንሶ

4.የስሜን ተራሮች ብሔራዊ ፓርኮች፣አቢጃታ -ሻላ ሀይቆች ብሔራዊ ፓርክ

- ❖ በኢትዮጵያ በርካታ የማህበረሰብ ክፍሎች የየራሳቸውን ቋንቋ የሚናገሩ ሕዝብ የምኖርባት አገር ናት።
- ❖ የኢትዮጵያ ቋንቋዎች በአራት ዋናዎና የቋንቋ ቡድኖች ተከፍለዋል።
- ❖ እነሱም ሴማዊ፣ ኩሺቲክ፣ ኦሞቲክ እና ኒሎ-ሰሃራን ናቸው።
- ❖ ኢትዮጵያ የበርካታ ታሪካዊና ባህላዊ ቅርሶች ባለቤት ናት።
- ❖ ቅርስ ሰውሠራሽና ተፈጥሯዊ ቅርስ ተብሎ በሁለት ይከፈላል።
- ❖ በአከባቢዎች እና በባህሎች መካከል፣ እና በስርዓተ-ምህዳሮች እና በባህላዊ ማንነት መካከል የተመጣጠነ ግንኙነት ስለሚኖር የባህል ልዩነት ከብዝሃ ሕይወት ጋር በቅርበት የተሳሰረ ነው።
- ❖ የሰው ልጆች ቁሳዊና መንፈሳዊ ፍላጎታቸውን ለማርካት በበርካታ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች ውስጥ ተሳትፈዋል። የሰውን ልጅ ፍላጎት ለማርካት የተነደፉት እነዚህ እንቅስቃሴዎች፣ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች በመባል ይታወቃሉ።
- ❖ የሥነ ምድር ተመራማሪዎች የአንድን ሀገር ኢኮኖሚ አንደኛ፣ ሁለተኛ፣ ከፍተኛ ወይም የአገልግሎት ዘርፎች ይመድባሉ።
- ❖ **ቱሪዝም**፡ ቱሪዝም ታዳሽ እንዲሁም ወይም ጭስ አልባ እንዲሁም ተብሎ ይታወቃል።

- ❖ በተፈጥሮ ዕዕዋት ወይም የደን ሐብትና ለዱር እንስሳት የሚደረግ እንክብካቤ ለቱሪዝም ኢንዱስትሪ እድገት ትልቅ አስተዋጽኦ አለው።
- ❖ የቱሪዝም ዓይነቶች፡- ኢትዮጵያ ልዩ መልክዓ ምድር፣ ሥነ መለኮታዊ፣ የአርኪኦሎጂ፣ ታሪካዊ ቅርሶችና የባህል ቱሪዝም መስህቦች ባለቤት ናት። በእነዚህ መስህቦች ላይ በመመስረት የተለያዩ የቱሪዝም ዓይነቶች በውስጥ አሉ።
- ❖ የአርኪኦሎጂ ቱሪዝም፣ የፓላኦቶሎጂቱሪዝም፣ የፓርክ ቱሪዝም፣ ጂኦ-ቱሪዝም፣ እርሻ ብዝሃሕይወት እና የቡና ቱሪዝም፣ የገጠር ቱሪዝም፣ የኮንፈረንስ ቱሪዝም እና የስፖርት ቱሪዝም ናቸው። የኢትዮጵያ ዋና የቱሪስት መስህብ ቦታዎች፡-
- ❖ ሀ. ታሪካዊ መስህቦች፡- የአክሱም ሐውልቶች፣ የላሊበላ አብያተ ክርስቲያናት፣ የጎንደር ግንቦች ና ሐረር ግንቦች።
- ❖ ለ. አስደናቂ የዱር ሕይወት እና ወፎች፡-የስሜን ተራሮች፣ የስምጥ ሸለቆ ሐይቆች ና ብሔራዊ ፓርኮች።
- ❖ በኢትዮጵያ በቱሪዝም የሚመነጨው ቀጥተኛ ገቢ እየጨመረ ሲሆን ቱሪዝም ከግብርና እና ከኢንዱስትሪ ቀጥሎ ሦስተኛው የገቢ ምንጭ መሆን ችሏል።
- ❖ የቱሪዝም ኢንዱስትሪ በአገሪቱ ውስጥ ወሳኝ የኢኮኖሚ ዘርፍ እየሆነ መጥቷል።

የምዕራፍ አራት

የክለሳ ጥያቄዎች መልስ

ትዕዛዝ I

1. ሐሰት 2. እዉነት 3.እዉነት 4. ሐሰት

አዛምድII

1. ሐ 2. ሠ 3. ለ 4. ሀ 5. መ

ምርጫ.III

- 1.ሀ 2.ሀ 3.ሐ 4.ሀ 5.ለ 6.መ 7.ለ

አጭር መልስ IV

1. መልካሙን፣ ክፉውን ተግባራት ወይም ባህሪ ለይተው መልካሙን መቀበልና ክፉውን በመተወ መልካም ማሕበራዊ ግኑኝነት፣ መተባበርና መልካም ስነ ምግባር ለማጎልበት ይጠቅማሉ።።

2. መተዛዘን፣ መከባበር፣ መግባባት፣ መተጋገዝ፣ አለመስረቅ፣ አለመዋሸት...ወዘተ።።(መምህር አባክዎትን ሌላ ተጨማሪ ያክሉበት)

ምዕራፍ አምስት

1. የተለዩ ትኩረት የሚሹ ቁልፍ ጉዳዮች (የተመደበለት ክ/ጊዜ-25)

ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማርብቃቶች

- ተማሪዎች ይህንንምዕራፍ ይዘቶች ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-
- በኢትዮጵያ ኤች አይ ቪ ኤድስ የሚያደርሰውን ተፅዕኖ ይዘረዝራሉ።።
- በወረዳቸው ኬሚካልና አደንዛዥ እያችን መጠቀም የሚያስከትለውን ጉዳት ይገልጻሉ።።
- በክልላቸው የሚተገበሩ ጎጂ ባህላዊ ልማዶችን በመለየት ያወግዛሉ።።
- የድርቅና ረሀብ ትርጉምና ፅንሰ ሀሳብን ይገልጻሉ።።
- በክልላቸው የድርቅ መንስኤዎችና ውጤቶችን ይዘረዝራሉ።።
- በክልላቸው ለድርቅ ተጋላጭ የሆኑ አካባቢዎችን ይለያሉ ።።
- በክልላቸው የሚተገበሩ የድርቅ መቋቋሚያ ስልቶችን ያብራራሉ።።

በምዕራፍ የተካተቱ ይዘቶች

- 5.1 ኤች አይ ቪ ኤድስ በኢትዮጵያ
- 5.2 በወረዳችን ኬሚካልና አደንዛዥ እያችን መጠቀም
- 5.3 በክልላችን የሚተገበሩ ጎጂ ባህላዊ ልማዶች
- 5.4 ድርቅና ረሀብ
- 5.5 የህፃናት መብቶች አያያዝ በባህላዊ፣ አገራዊና ዓለም አቀፋዊ ህግ አንፃር

መግቢያ

በዚህ ምዕራፍ የተካተቱት ይዘቶች በተለየ መልኩ ልዩ ትኩረት የሚሹ አንገብጋቢ ቁልፍ ጉዳዮችን የሚመለከት ነው። ባለፈው የትምህርት ደረጃ ስለ ኤች አይቪ/ኤድስ በኢትዮጵያ፣ ቤታችን ውስጥ ኬሚካሎች ፣ በአካባቢያችን የአደንዛዥ እፅ አጠቃቀም፣ ድርቅ እና ረሀብ፣ የድርቅና የረሀብ ትርጉም፣ በክልላችን የድርቅ መንስኤዎች እና መዘዞች፣ ለድርቅ ተጋላጭ የሆኑ አካባቢዎች እና በክልላችን የድርቅ መቋቋም ዘዴ ዓይነቶችን በዝርዝር ተምራችኋል።

በዚህ ክፍል ደግሞ በአራተኛ ክፍል ከተማራችሁት ጋር የሚመሳሰል ቢሆንም በስፋትና በጥልቀት እንዲሁም በቦታ የሚለያይ በመሆኑ የሚከተሉትን የትምህርት ይዘት የሚትማሩ ይሆናል። እነሱም ኤች አይ ቪ ኤድስ በኢትዮጵያ፣ በወረዳችን ኬሚካልና አደንዛዥ እያችን መጠቀም፣ በክልላችን የሚተገበሩ ጎጂ ባህላዊ ልማዶች፣ ድርቅና ረሀብ፣ በክልላችን የድርቅ መንስኤዎችና ውጤቶች፣ በክልላችን ለድርቅ ተጋላጭ የሆኑ አካባቢዎች እና በኢትዮጵያ የድርቅ መቋቋሚያ ስልቶችንና የህፃናት መብቶች አያያዝ በባህላዊ፣ አገራዊና ዓለም አቀፋዊ ህግ አንፃር የሚለውን ያካትታል ።

5.1.ኤች አይ ቪ /ኤድስ/ በኢትዮጵያ

የተመደበለት ክ/ጊዜ- 5

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎችይህንን ንዑስርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ:-

ኤች አይ ቪ ኤድስ ስርጭት በኢትዮጵያ ምን እንደሚመስል ይገልጻሉ።

ኤች አይ ቪ ኤድስ ስርጭትን አስመልክቶ ለማህ/ቡ የግንዛቤ ትም/ት ይሰጣሉ።

የትምህርቱመሠረታዊ ሃሳቦች

ኤድስ

በኤች አይ ቪ ቫይረስ ደሙ ከተበከለ ሰው ወደ ሌላ ጤነኛ ሰው የሚተላለፍ በሽታ ነው። ኤድስ እስከ አሁን መድሃኒት ያልተኖረበት ተላላፊ በሽታ ሲሆን የሰውነትን የተፈጥሮ በሽታ የመከላከል አቅምን በማዳከም ለሞት የሚዳርግ በሽታ ነው።

በአሁኑ ጊዜ ኤች አይቪ/ ኤድስ በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠሩ ሰዎችን ሕይወት እየቀጠፈ ይገኛል። ይህ በሽታ በሁሉም አህጉራትና አገሮችም ተስፋፍቷል። በተለይ ጉዳቱ በታዳጊ አገሮች የሚያደርሰው ተፅዕኖ ከፍተኛ ነው።

የብዙዎችን ሕይወት እየቀጠፈ ሕብረተሰቡን ለበርካታ ችግሮች እያጋለጠ ይገኛል። ፈጣን የሕዝብ ቁጥር መጨመር ጋር የኤች አይ ቪ/ኤድስ መስፋፋት ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ፖለቲካዊና ስነ-ልቦናዊ ችግሮችን በቤተሰብና በሕብረተሰብ ላይማድረስ ከጀመረ ቆይቷል። ከከተማ እስከ ገጠር ኤድስ ከተስፋፋባቸው አገሮች አንዷ ኢትዮጵያ ናት።

መርጃ መሳሪያ

የኤች አይ ቪ ኤድስ ስርጭት የሚያሳይ ግራፍ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ
- የቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

ዕለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት።

ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።

መፅሔት ስለየኤች አይ ቪ ኤድስ ስርጭት ተጨማሪ ክንውኖችን በመጠቀም ማዘጋጀት።

በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ።

ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መፃሕፍት ይጠቀሙ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ትምህርቱን ማስተዋወቅ።
- ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትም/ት ዓላማ ማብራራት።
- ስለኤችአይቪ/ኤድስ የሚያወቁትን እንዲናገሩ ይጠይቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት ማብራሪያ መስጠት።
- ስለ ኤችአይቪ/ኤድስ ስርጭት-በግል እንዲሞክሩ ጥያቄ መስጠት።
- ቡድን በመመስረት የኤችአይቪ/ኤድስ ስርጭት-ዙሪያ እንዲወያዩ ያድርጉ።

ተግባር 5.1 ሪፖርታቸውን በመመልከት ግብረመልስ ይስጡ።

መልመጃ:-5.1 መልስ

ትዕዛዝ I

1. እውነት
2. ሀሰት
3. እውነት

ትዕዛዝ II

1. በኤች አይ ቪ ቫይረስ ደሙ ከተበከለ ሰው ወደ ሌላ ጤነኛ ሰው የሚተላለፍ በሽታ ነው። ኤድስ እስከ አሁን መድሃኒት ያልተኖረበት ተላላፊ በሽታ ሲሆን የሰውነትን የተፈጥሮ በሽታ የመከላከል አቅምን በማዳከም ለሞት የሚዳርግ በሽታ ነው።
2. ልቅ የሆነ የግብረ ሥጋ ግንኙነት
 - ❖ ቫይረሱ ካለባት ነፍሰጡር እናት ወደ ልጅ /በእርግዝና በወልዲና ጡት በማጥባት/
 - ❖ በቫይረሱ የተበከለ ሰው የተወጋበትን መርፌ ጤነኛ ሰው ሲወጋ
 - ❖ ቫይረሱ ያለበት ሰው ደም ለሌላ ሰው ሲሰጥ
 - ❖ ቫይረሱ ያለበት ሰው የተጠቀመባቸውን ስለታም መሣሪያዎች ጤነኛው ሲጠቀም/በጋራ መጠቀም/
 - ❖ ቫይረሱ ያለበት ሰው የተጠቀመበትን የጥርስ ብሩሽ ጤነኛው ሰው ሲጠቀም

- 3. ለኤች አይ ቪ /ኤድስ በሽታ መተላለፊያ መንገድ የግንዛቤ እጥረት ድህነት/ቁሳቁሶችን በጋራ መጠቀም/ ወዘተ ናቸው።
 - ❖ አምራች ዜጎችን በመቅጠፍ የአገር ምርት እንዲቀንስ ያደርጋል።
 - ❖ አገር ለመገንባት ትልቅ ድርሻ ያላቸውን ምሁራንን ያጠቃል።
 - ❖ ልጆችን ያለ ወላጅ ያስቀራል ። እነዚህ ሕፃናት ደግሞ ራሳቸውን የሚያስተዳደሩ ሳይሆኑ በሌሎች ላይ ጥገኛ ሆነው የሚኖሩ ይሆናሉ።
 - ❖ ወላጅ አጥ ሕፃናት ጎዳና ተዳዳሪ ይሆናሉ፣ይበተናሉ፣ ትምህርት ያቋርጣሉ፣ ለአደጋ ይጋለጣሉ። ይህ ደግሞ የአገር ልማትን ይጎዳል።
 - ❖ በአጠቃላይ ኤች አይ ቪ/ ኤድስ ለማግኘት፣ ለኢኮኖሚያዊ፣ ለፖለቲካዊ ስነልቦናዊና ባህላዊ ችግሮች ያጋልጣል። ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ተፅዕኖ በተመለከተ
 - ❖ ማህበራዊ፡- መገለልና መድሎ፣ ወላጅ ማጣት፣ የስነ-ልቦና ችግር፣ተስፋ መቁረጥ
 - ❖ ኢኮኖሚያዊ ተፅዕኖ፡- ምርትና ምርታማነት መቀነስና የኢኮኖሚ ጥገኛ መሆን

5.1.1.ኤችኤችአይቪ /ኤድስ የሚተላለፍባቸው መንገዶች

(የተመደበለት-1ክ/ጊዜ)

ከንፁስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎችይህንን ንፁስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

- ❖ የኤች አይ ቪ. ኤድስ መተላለፊያ መንገዶችን ይለያሉ።
- ❖ የኤች አይ ቪ. ኤድስ መተላለፊያ መንገዶችን በመለየት ራሳቸውን ይጠብቃሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

የኤችአይ ቪ ኤድስ ዋነኛ መተላለፊያ መንገዶች

- ልቅ የሆነ የግብረ ሥጋ ግንኙነት ነው።
- ቫይረሱ ካለባት ነፍሰጡር እናት ወደ ልጅ /በእርግዝና በወልድና ጡት በማጥባት/
- በቫይረሱ የተበከለ ሰው የተወጋበትን መርፌ ጠነኛ ሰው ሲወጋ
- ቫይረሱ ያለበት ሰው ደም ለሌላ ሰው ሲሰጥ
- ቫይረሱ ያለበት ሰው የተጠቀመባቸውን ስለታም መሣሪያዎች ጤነኛው ሲጠቀም/በጋራ መጠቀም/ ናቸው።
- ቫይረሱ ያለበት ሰው የተጠቀመበትን የጥርስ ብሩሽ ጤነኛው ሰው ሲጠቀም ናቸው።

መርጃ መሳሪያ

ምላጭ፣ መርፌ፣ ስሪንጅ ከተበከሉ በጋራ እንዳይጠቀሙ ማሳየት

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለጻ
- ጭጣጣት/በድራማ
- ጥንድ ሥራ
- ቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

ዕለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት

ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።

አጋዥ መግቢያውን በመጠቀም ተጨማሪ ክንውኖችን ያዘጋጁ።

በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ።

ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መግቢያው ይጠቀሙ ።

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ።

ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።

ስለኤችአይቪ/ኤድስ የሚያወቁትን እንዲናገሩ ይጠይቁ ።

የትምህርቱ አቀራረብ

በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።

ኤችአይቪ/ኤድስ የሚተላለፍባቸው መንገዶች ዙሪያ በግል እንዲሰሩ ጥያቄ መስጠት።

ቡድን በመመስረት ኤችአይቪ/ኤድስ የሚተላለፍባቸው መንገዶች ዙሪያ እንዲወያዩ ያድርጉ።

ኤችአይቪ/ኤድስ የሚተላለፍባቸው መንገዶችን እንዲዘረዝሩ ያድርጉ።

ተግባር 5.2 መልስ

1. መ/ር ማብራሪያቸውን ይከታተሉ።

2. ልቅየሆነ የግብረ ሥጋ ግንኙነት ነው።

- ቫይረሱ ካለባት ነፍሰጡር እናት ወደ ልጅ /በእርግዝና በወልድና ጡት በማጥባት/
- በቫይረሱ የተበከለ ሰው የተወጋበትን መርፌ ጠነኛ ሰው ሲወጋ
- ቫይረሱ ያለበት ሰው ደም ለሌላ ሰው ሲሰጥ
- ቫይረሱ ያለበትሰው የተጠቀመባቸውን ስለታም መሣሪያዎች ጠነኛው ሲጠቀም/በጋራ መጠቀም/ ናቸው።
- ቫይረሱ ያለበት ሰው የተጠቀመበትን የጥርስ ብሩሽ ጠነኛው ሰው ሲጠቀም ናቸው።

የምዘና ስልቶች

- በጥያቄና መልስ
- ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት።
- የመከታተያ ተግባር መስጠት።
- የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ መቀበል።
- መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት ።
- ለወደ ፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ።

5.1.2ኤች አይቪ/ኤድስ ሥርጭት የሚያስከትላቸው ችግሮች

የተመደበለት ክ/ጊዜ-2

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት፡

ተማሪዎችይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

የኤች አይቪ/ኤድስ ሥርጭት የሚያስከትሏቸውን ችግሮችን ይለያሉ።

የንዑስ ርዕሱ ይዘት

ኤች አይቪ/ኤድስ ሥርዓት የሚያስከትላቸው ችግሮች

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

- ❖ አምራች ዜጎች በመቅጠፍ የአገር ምርት እንዲቀንስ ያደርጋል።
- ❖ አገር ለመገንባት ትልቅ ድርሻ ያላቸውን ምሁራንን ያጠቃልል።
- ❖ ልጆችን ያለ ወላጅ ያስቀራል ። እነዚህ ሕፃናት ደግሞ ራሳቸውን የሚያስተዳደሩ ሳይሆኑ በሌሎች ላይ ጥገኛ ሆነው የሚኖሩ ይሆናሉ።
- ❖ ወላጅ አጥ ሕፃናት ጎዳና ተዳዳሪ ይሆናሉ፣ ይበተናሉ፣ ትምህርት ያቋርጣሉ፣ ለአደጋ ይጋለጣሉ። ይህ ደግሞ የአገር ልማትን ይጎዳል።
- ❖ በአጠቃላይ ኤች አይ ቪ/ ኤድስ ለማኅበራዊ፣ ለኢኮኖሚያዊ፣ ለፖለቲካዊ ስነልቦናዊና ባህላዊ ችግሮች ያጋልጣል።

መርጃ መሳሪያዎች

ስዕል፡ ፖስተሮች፣ ብሮሽር

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ❖ ገለፃ
- ❖ በጭወወወት/በድራማ
- ❖ የጥንድ ሥራ
- ❖ የቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ ዕለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት።
- ❖ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ ።
- ❖ ተጨማሪ ክንውኖችን ማዘጋጀት።
- ❖ በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ።
- ❖ ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መጻሕፍት ይጠቀሙ ።

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ።

ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማስተዋወቅ።

ስለኤችአይቪ/ኤድስ የሚያወቁትን እንድናገሩ ይጠይቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

በተማሪው መጻፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።

ተማሪዎች በግል እንዲሰሩ ጥያቄዎችን መስጠት።

ቡድን በመመስረት ኤችአይቪ/ኤድስ ሥርጭት ሚያስከትለውን ችግሮችዙሪያ እንዲነጋገሩ ያድርጉ።

ኤች. አይ .ቪ/ኤድስ ሥርጭት የሚያስከትለውን ችግሮች እንዲዘረዝሩ ያድርጉ።

ተግባር 5.3

1.አምራች ዜጎች በመቅጠፍ የአገር ምርት እንዲቀንስ ያደርጋል።

- ❖ አገር ለመገንባት ትልቅ ድርሻ ያላቸውን ምሁራንን ያጠቃልላል።
- ❖ ልጆችን ያለ ወላጅ ያስቀራል ። እነዚህ ሕፃናት ደግሞ ራሳቸውን የሚያስተዳደሩ ሳይሆኑ በሌሎች ላይ ጥገኛ ሆነው የሚኖሩ ይሆናሉ።
- ❖ ወላጅ አጥ ሕፃናት ጎዳና ተዳዳሪ ይሆናሉ፤
- ❖ ይበተናሉ፤ ትምህርት ያቋርጣሉ፤ ለአደጋ ይጋለጣሉ። ይህ ደግሞ የአገር ልማትን ይጎዳል።
- ❖ በአጠቃላይ ኤች አይ ቪ/ ኤድስ ለማሳበራዊ፣ ለኢኮኖሚያዊ፣ ለፖለቲካዊ ስነልቦናዊና ባህላዊ ችግሮች ያጋልጣል።

የምዘና ስልቶች

- ❖ በጥያቄና መልስ።
- ❖ ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት።
- ❖ የመከታተያ ተግባር መስጠት።
- ❖ የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ መቀበል።
- ❖ መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት።
- ❖ ለወደ ፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ።

5.1.3. ስለ ኤች አይቪ/ኤድስ ግንዛቤ ለማግኘት የሚረዱ ዘዴዎች

የተመደበለት ክ/ጊዜ-2

ከንፁስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎችይህንን ንፁስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

ስለኤች አይቪ/ኤድስ ግንዛቤ ለማግኘት የሚረዱ ዘዴዎችን ይለያሉ።

ከኤች አይቪ/ኤድስ በሽታ ራሳቸውን ይጠብቃሉ።

ስለኤች አይቪ/ኤድስ የግንዛቤ ማሰጨበጫ ትምህርት ለማሰቡ ይሰጣሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

- በሽታው በአካባቢያችን ላይ ያመጣውን ጉዳት መገንዘብ ለምሳሌ የተጠቁ ሰዎች ቁጥር ፣ የሞቱ ሰዎች ቁጥር በችግር ጎዳና ላይ የወደቁ ሕፃናት ቁጥር
- በጸረ-ኤችአይቪ/ኤድስ ክብብ መሳተፍ።
- ስለኤችአይቪ/ኤድስ የተዘጋጁ ጽሑፎችን ማንበብ።
- ስለ ኤች አይ ቪ/ኤድስ መገናኛ ብዙሃን ፕሮግራም መከታተል።
- ከጤና ጥበቃና ኤች አይቪ/ኤድስ ድርጅት ጋር ኅብረት በመፍጠር ግንዛቤ ማሳደግ። ናቸው። በተመሳሳይ ራስን ከኤች አይቪ /ኤድስ ለመከላከል የሚከተሉትን ዘዴዎች መጠቀም ያስፈልጋል። እነዚህም
- ስለት ያላቸው ነገሮችና ሌሎች የተጠቀሙበትን ስለታማ ነገሮችን ያለመጠቀም።
- ኤችአይቪ/ኤድስ/ያለበትን ሰው ከመለገሱ በፊት ምርመራ ማድረግ።
- ከጋብቻ በፊት ከግብረ ሥጋ ግንኙነት ራስን መጠበቅ ከጋብቻ በኋላም መተማመን።
- በተገኘው አጋጣሚ የሰዎችን አስተሳሰብ ለመለወጥ መጣር/ግንዛቤ ማሰጨበጥ/።
- በሽታው የሚተላለፍበትን መንገድ ሕብረተሰቡን በማስተማር ራሱን እንዲጠብቅ ማስተማር።

- በሥርዓተ ትምህርት ኤችአይቪ/ኤድስን በመጨመር ማስተማር፡፡
- በኤችአይቪ/ኤድስ የተጠቁትን በማቅረብ መንከባከብ ያለማግለል ናቸው፡፡

መርጃ መሳሪያዎች

ስዕል፡ ፎቶዎችንና ብሮሽሮችን ይጠቀሙ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ❖ ገለጻ
- ❖ በጭወወወት/በድራማ
- ❖ የጥንድ ሥራ
- ❖ የቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ፡፡

ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ፡፡

አጋዥ መፃሕፍት ይጠቀሙ፡፡

ተጨማሪ ክንውኖችን ማዘጋጀት፡፡

በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ፡፡

ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መፃሕፍት ይጠቀሙ ፡፡

የመግር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ።

ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርትዓላማ ማብራራት።

ስለ ኤች አይቪ/ኤድስ ግንዛቤ ለማግኘት የሚረዱ ዘዴዎችን እንዲናገሩ ይጠይቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

በተማሪው መጻፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ ይስጡ።

ተማሪዎች በግል እንዲሞክሩ ጥያቄዎችን ይስጡ።

ቡድን በመመስረት ስለ ኤች አይቪ/ኤድስ ግንዛቤ ለማግኘት የሚረዱ ዘዴዎች እንዲነጋገሩ ያድርጉ። በጥንድ እና በቡድን እንዲወያዩ ያድርጓቸው።

ስለ ኤች አይቪ/ኤድስ ግንዛቤ ለማግኘት የሚረዱ ዘዴዎች እንዲዘረዝሩ ያድርጉ።

ተግባር 5.4 መልስ፡- የሚኒ ሚዲያ ክብብ በማቋቋም የግንዛቤ ማስጨበጫ ትምህርት እንድሰጡ ያድርጉ።

የምዘና ስልቶች

- ❖ በጥያቄና መልስ ።
- ❖ ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት።
- ❖ የመከታተያ ተግባር መስጠት።
- ❖ የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ መቀበል ።
- ❖ መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት።

❖ ለወደፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ።

5.2.1 .በወረዳችን ኬሚካልና አደንዛዥ እያችን መጠቀም

የተፈቀደው ክ/ጊዜ 5

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

በአካባቢያቸው የሚገኙትን ኬሚካልና አደንዛዥ እያችን ይለያሉ።።

ኬሚካልና አደንዛዥ እያችን መጠቀም የሚያስከትለውን ጉዳት ይዘረዝራሉ።።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

አደንዛዥ እጽ በአካባቢያችን ዘወትር ጥቅም ላይ እየዋለ ያለው ጫት፣ ሺሻ፣ ሲጋራ፣ ጋንጃ የመሳሰሉት ጥቅም ላይ እንደሚወለዱ መረጃዎች ያስረዳሉ።። መድሃኒቶች በሰውነት እና በአንጎል ላይ ተጽዕኖ የሚያሳድሩ ኬሚካሎች ናቸው። የተለያዩ መድሃኒቶች የተለያዩ ውጤቶች ሊኖራቸው ይችላል።።

አንዳንድ የመድኃኒቶች ውጤቶች ለረጅም ጊዜ የሚቆዩ እና ዘላቂ የሆኑ የጤና መዘዞችን ያካትታሉ። አንድ ሰው ንጥረ ነገሩን መውሰድ ካቆመ በኋላ እንኳን ሊቀጥሉ ይችላሉ።።

አንድ ሰው መርፌን፣ እስትንፋስን ማስገባትን ጨምሮ አደንዛዥ ዕዕ የሚወስድባቸው ጥቂት መንገዶች አሉ።። መድሃኒቱ በሰውነት ላይ የሚያሳድረው ተጽዕኖ መድሃኒቱ በሚሰጥበት መንገድ ላይ የተመሠረተ ሊሆን ይችላል።። ለምሳሌ፣ የመድኃኒት መርፌ በቀጥታ ወደ ደም ውስጥ መግባቱ ፈጣን ተፅዕኖ አለው።። መመገቡ ግን የዘገየ ውጤት አለው።። ነገርግን ሁሉም አላግባብ ጥቅም ላይ የዋሉ መድኃኒቶች በአንጎል ላይ ተጽዕኖ ያሳድራሉ።።

መርጃ መሳሪያዎች

ስዕል፣ ፎቶዎችን፣ ፖስተሮችንና ብሮሽር ይጠቀሙ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ❖ ገለፃ
- ❖ የግል ሥራ
- ❖ የጥንድ ሥራ
- ❖ የቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ ዕለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት።
- ❖ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ❖ አጋዥ መፃሕፍት ይጠቀሙ።
- ❖ ስለኬሚካልና አደንዛዥ እያችንተጨማሪ ክንውኖችን ማዘጋጀት።
- ❖ በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ።
- ❖ ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መፃሕፍት ይጠቀሙ ።

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ።

ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።

ስለኬሚካልና አደንዛዥ እያች የሚያወቁትን እንዲናገሩ ይጠይቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።

ኬሚካልና አደንዛዥ እዎችን በሚመለከት በግል እንዲሞክሩ ጥያቄ መስጠት። ቡድን በመመስረት ኬሚካልና አደንዛዥ እዎች ስም እንዲዘረዝሩ ያድርጉ። በመቀጠል በችግሮች ዙሪያ በጥንድ እና በቡድን እንዲወያዩ ያድረጉ።

የምዘና ስልቶች

- በጥያቄና መልስ አማካኝነት ።
- ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት።
- የመከታተያ ተግባር መስጠት።
- የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ መቀበል።

5.2.1. የአደንዛዥ ዕፅ ሱስ የጎንዮሽ ጉዳቶች

የተመደበለት ክ/ጊዜ-1

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

የአደንዛዥ ዕፅ ሱስ የጎንዮሽ ጉዳቶችን ይዘረዝራሉ።

ከአደንዛዥ ዕፅ ሱስ ራሳቸውን ይጠብቃሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

ኬሚካልና አደንዛዥ ዕዎች የሚያስከትላቸው ጉዳቶች

- ❖ የሰውነት በሽታን የመከላከል አቅም እንዲዳከም እና ለበሽታ የመጋለጥ እድልን ይጨምራል።

- ❖ ከተለመዱት የልብ ምቶች መዛባት እስከ የልብ ድካም እና የሆድ ህመም፣ ይህ ደግሞ የምግብ ፍላጎት እና የክብደት መቀነስን ሊያስከትል ይችላል።
- ❖ በጉበት ላይ ውጥረት ይጨምራል፣ ይህም ግለሰቡ በጉበት ላይ ከፍተኛ ጉዳት አደጋ ላይ ይጥላል።
- ❖ ስትሮክ፣ የአእምሮ ግራ መጋባት እና የአንጎል ጉዳት ያስከትላል።
- ❖ የሳንባ በሽታ፣ የማስታወስ፣ ትኩረት እና የውሳኔ አሰጣጥ ችግሮች፣ ይህም የዕለት ተዕለት ኑሮን የበለጠ አስቸጋሪ ያደርገዋል።
- ❖ በሰውነት ላይ የአደንዛዥ እፅ ዓለም አቀፍ ውጤቶች፣ ለምሳሌ በወንዶች ውስጥ የጡት እድገት እና የሰውነት ሙቀት መጨመር ይህም ወደ ሌሎች የጤና ችግሮች ሊያመራ ይችላል።
- ❖ የአደገኛ ዕፅ ሱሰኝነት በጣም ከባድ የጤና መዘዝ ሞት ነው።
- ❖ የአደንዛዥ እፅ አጠቃቀም መዛባት በአጭር እና በረጅም ጊዜ ውስጥ ወደ በርካታ የባህሪ ችግሮች ሊያመራ ይችላል።

መርጃ መሳሪያዎች

ስዕል፡ ፎቶዎችን ፖስተሮችን ይጠቀሙ

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ ዕለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት
- ❖ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ
- ❖ አጋዥ መፃሀፍት ይጠቀሙ።
- ❖ ስለአደንዛዥ ዕፅ ሱስ የጎንዮሽ ጉዳቶች ተጨማሪ መረጃ ማዘጋጀት።
- ❖ በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ።
- ❖ ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መፃሀፍት ይጠቀሙ ።
- ❖ ተማሪዎችን ስለ ዕለቱ ትምህርት ርዕስ ለይተዉ እንዲያዉቁ ዝግጁ ያድርጉ።

- ❖ በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ ተጨማሪ ክንውኖችን ያዘጋጁ።

የመማሪያ ዘዴዎች

- ❖ ገለፃ
- ❖ የግል ሥራ
- ❖ የጥንድ ሥራ
- ❖ የቡድን ወይይት

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ
- ❖ ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትም/ት ዓላማ ማብራራት።
- ❖ ስለአደንዛኝ ዕዕ ሱስ የጎንዮሽ ጉዳቶች የሚያወቁትን እንድናገሩ ይጠይቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

- ❖ በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።
- ❖ በግል እንድሞክሩ ጥያቄ መስጠት።
- ❖ ቡድን በመመስረት የአደንዛኝ ዕዕ ሱስ የጎንዮሽ ጉዳቶች ዙሪያ እንዲነጋገሩ ያድርጉ።
- ❖ ተማሪዎች የተለያዩ ተግባራትን በመጠቀም በጥንድ እና በቡድን እንዲወያዩ ያድርጉ።
- ❖ ተግባር.5.5 መልስ በሰው አካል ውስጥ በሁሉም የሰውነት ክፍሎች ላይ ተጽዕኖ ሊያሳድሩ ይችላሉ።

የምዘና ስልቶች

- ❖ በጥያቄና መልስ አማካኝነት።

- ❖ ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት።
- ❖ የመከታተያ ተግባር መስጠት።
- ❖ የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ መቀበል።

መልመጃ -5.2 መልስ

1.ጫት፣ ሺሻ፣ ሲጋራ፣ ኮከን፣ ጋንጃ፣ቤንዚን ወ.ዘ.ተ

5.3.በክልላችን የሚተገበሩ ጎጂ ባህላዊ ልማዶች የተፈቀደው ክ/ጊዜ -5

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

በክልላቸው የሚተገበሩ ጎጂ ባህላዊ ልማዶችን ይለያሉ።

በክልላቸው የሚተገበሩ ጎጂ ባህላዊ ልማዶችን ያወግዛሉ።

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

ለኤች.አይ.ቪ/ ኤድስ የሚያጋልጡ ልማዶች ኢትዮጵያውያን በማህበራዊ ኑሮአቸው ውስጥ በርካታ ጠቃሚ ልማዶች አላቸው። ከእነዚህ ውስጥ በደቦ /ጎብረት/ መሥራት ለአቅመ ደካሞች፣ ለአረጋውያን፣ ለታመሙት ቤት መሥራት፣ እርሻ ማረስና የመሳሰሉትን መጥቀስ ይቻላል። በሌላ በኩል ለተለያዩ ችግሮችና በተለይም ለኤች አይ ቪ ኤድስ የሚያጋልጡ ጎጂ ልማዶችንም በአገራችን አሉ። ከነዚህ ጥቂቶች ከዚህ በታች ተዘርዝረዋል

- የሕፃናትን ግግ ማስፈልፈል
- እንጥል ማስቆረጥ
- ሕፃናትን ቅቤ ማስዋጥ

- የሴት-ልጅ ግርዛት
- ሴት-ልጅን በልጅነት መዳር
- የሴት-ልጅ ጠለፋ
- ልቅ የግብረ ሥጋ ግንኙነት

ከላይ የተጠቀሱት ጎጂ ልማዶች ይበልጥ ያተኮሩት በሕፃናትና ሴቶች ላይ ጉዳት የሚያደርሱ ናቸው። እነዚህ ጎጂ ልማዶች ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ፖለቲካዊና ስነ-ልቦናዊ ተጽዕኖ በማስከተል ላይ የሚገኙም ናቸው።

መርጃ መሳሪያ

ስዕል፣ ፎቶዎችን፣ ብሮሽሮችንና ፖስተሮችን ይጠቀሙ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ገለፃ
- የግል ሥራ
- የጥንድ ሥራ
- የቡድን ወይይት

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ ::

ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት።

የሚያወቁትን እንድናገሩ ይጠይቁ ::

የትምህርቱ አቀራረብ

በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርትና ስዕላዊ መግለጫ መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።

ስለ ኅጂ ባህላዊ ልማዶች በግል እንድሞክሩ ጥያቄ መስጠት።

ቡድን በመመስረት ኅጂ ባህላዊ ልማዶች ዙሪያ እንዲነጋገሩ ያድርጉ።

ኅጂ ባህላዊ ልማዶችን እንዲዘረዝሩና እንዲያወግዙ ያድርጉ።

እባኩትን መምህር ተግባራትን በመስጠት ተዘጋጅው ያሰሯቸው።

ተግባር 5.6 መልስየሰውነት በሽታን የመከላከል አቅም እንዲዳከም እና ለበሽታ የመጋለጥ እድልን ይጨምራል።

- ❖ ከተለመዱት የልብ ምቶች መዛባት እስከ የልብ ድካም እና የሆድ ህመም፣ ይህ ደግሞ የምግብ ፍላጎት እና የክብደት መቀነስን ሊያስከትል ይችላል።
- ❖ በጉበት ላይ ከፍተኛ ጉዳት
ተግባር 5.7 መልስ
- ❖ የሕፃናትን ግግ ማስፈልፈል
- ❖ እንጥል ማሰቆረጥ
- ❖ ሕፃናትን ቅቤ ማስዋጥ
- ❖ የሴትልጅ ግርዛት
- ❖ ሴትልጅን በልጅነት መዳር
- ❖ የሴትልጅ ጠለፋ

❖ ልቅ የግብረ ሥጋ ግንኙነት

የምዘና ስልቶች

- በጥያቄና መልስ ::
- ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት::
- መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት::

መልመጃ.5.3 መልስ

1.

- በቂ የሆነ የእህል ክምችት ማዘጋጀት
- በቂ በጀት መመደብ
- ለወረረሽኝ አገልግሎት የሚወጥ መደሀኒት ማዘጋጀት
- ሴፍት ኔት ፕሮግራም ማስጀመር
- የመስኖ ስራ ማጠናከር
- መሰረተ ልማት ስራዎችን ማጠናከር
- ኩታ ገጠም የእርሻ ስራ ማጠናከር

2. ሰማሌ፣ አፋር

5.4. ድርቅና ረሀብ

የተፈቀደው ክ/ጊዜ 7

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት
 ተማሪዎችይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-
 የድርቅና ረሀብ ምንነትን ይገልጻሉ፡፡

የድርቅና ረሀብ ምክንያቶችን ይዘረዝራሉ።

በአከባቢያቸው አረንጓዴ ተክሎችን ይተክላሉ።

የንዑስ ርዕሱ ይዘቶች

- ድርቅ
- ረሀብ

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

የድርቅና ረሀብ ትርጉም - ረሀብ ማለት በከፍተኛ የምግብ እጥረት የሚከሰት ጊዜ የማይሰጥና ለሰውነት አሰፈላጊ የሆኑ የተመጣጠነ ምግብ ያለማግኘትና በመጨረሻም እስከ ሞት የሚያደርስ ክስተት ነው። ድርቅ በሰው ሰራሽና በተፈጥሮ የሚከሰትና የተለያዩ መነስኤዎች ሲኖሩት ረጅም ጊዜ የምወሰድና በዝህም ምክንያት ለረሀብ የሚዳሪግ ነው።

ኢትዮጵያ በተደጋጋሚ ድርቅና ረሀብ በተለያዩ ወቅቶች የተፈራረቁባት ሀገር ነች። በ1988-1985 በጦርነት እና ድርቅ አንድ ሚሊዮን ገደማ የሚሆኑ ሰዎች ላይ የምግብ ቀውስ ያሰከተለና ኢትዮጵያ ሙሉ በሙሉ ያላገገመችበት አደጋ ነበር ማለት ይቻላል። በ1999-2000 እንደገና ዝናብ ስላልተከሰተ ስምንት ሚሊዮን ሰዎች በረሀብ አደጋ ተጠቅተዋል። በታሪክ ዘመኗ ሁሉ ኢትዮጵያ ረሀብ አጋጥሟታል - አንዳንድ የታሪክ ምሁር እንደሚሉት ቢያንስ በየአሥር ዓመቱ በ15ኛው እና በ19ኛው ክፍለ ዘመን መካከል። ከ1888 እስከ 1892 የዘለቀው ታላቁ የኢትዮጵያ ረሀብ ብቻ እስከ አንድ ሦስተኛ የሚሆነውን ሕዝብ እንደ ገደለ የሚገመት ሲሆን በተለምዶ ክፉ ቀን ወይም “ክፉ ቀናት” ተብሎ ይጠራል። በተባባሰ የአየር ንብረት ቀውስ ምክንያት የዝናብ እጥረት ተከትሎ በኢትዮጵያ እና በመላው አፍሪካ ቀንድ ከ 15 ሚሊዮን በላይ ሰዎች የምግብ ዕርዳታ እንደ ሚያስፈልጋቸው ኦክስፋም መዘግጧል። ኢትዮጵያ በተለይ ለአየር ንብረት

ለውጥ ተጋላጭ ናት; ያልተጠበቀ ዝናብ ካላቸው የዓለም ድርቅ ተጋላጭ አገሮች አንዱነው። በአንዳንድ ዓመታት ወቅታዊ ዝናብ ሙሉ በሙሉ ሊጠፋ ይችላል። ድርቅ እና ቸነፈር በአገሪቱ ለምግብ እጥረት አስተዋፅኦ የሚያደርጉ የታወቁ ናቸው። ነገር ግን ባለሙያዎች እንደ ሚናገሩት እነዚህ አካባቢያዊ ምክንያቶች ለኢትዮጵያ የማይረሱ ረሃብ መነሻ ምክንያቶች አይደሉም።

መርጃ መሳሪያዎች

ስዕል፣ በድርቅ የተጎዱ አካባቢዎች ካርታ

የማስተማሪያ ዘዴ

- ❖ ተማሪዎች ስለድርቅ ና ረሀብ የሚያውቁትን እንዲናገሩ መጠየቅ።
- ❖ በጥንድና በቡድን ስለ ድርቅ እንዲወያዩ መፍቀድ።
- ❖ ተማሪዎች የዝናብ ቀጠና ካርታን በማየት አካባቢዎች ለምን ለድርቅ ተጋላጭ እንደሆኑ እንዲወያዩ ማድረግ ።
- ❖ የሰሩትን ስራ ሁሉም በክፍል ውስጥ እንዲያቀርቡ ማመቻቸት።

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ ዕለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት።
- ❖ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ።
- ❖ ተጨማሪ ክንውኖችን ማዘጋጀት።
- ❖ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት።

የመማሪያማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ።

- ❖ የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ለተማሪዎች ያቅርቡ።
- ❖ ድርቅና ረሀብ ምንነት ይግለፁ።
- ❖ ለድርቅ መከሰት ምክንያት ምን ድካሚያዎች ናቸው?

የትምህርት አቀራረብ

- ❖ ተማሪዎችን ስለ ድርቅ መቋቋሚያ ዘዴዎችን እንድዘረዝሩ ያድርጉ
- ❖ ስለ ድርቅና ረሀብ ማብራሪያ ይስጡ።

የምዘና ስልቶች

- ❖ የመከታተያ ተግባር መስጠት።
- ❖ የተማሪዎችን ውይይት መቆጣጠር።
- ❖ ለጥያቄዎች የሚሰጡትን ምላሽ ማጤን።
- ❖ ገለፃ በሚያደርጉበት ወቅት ምልክታ ማድረግ።
- ❖ ገለፃቸውን መዝግቦ መያዝና አቅማቸውን መለካት።
- ❖ እንደየብቃታቸው ልክ ገንቢ ግብረ መልስ መስጠት።

**5.4.1 በክልላችን የድርቅ መንስኤዎችና ውጤቶች
የተመደበለት ክ/ጊዜ-2**

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-
በክልላችን የድርቅ መንስኤዎችን ይለያሉ።
በክልላችን ድርቅ የሚያስከትለውን ችግር ይዘረዝራሉ።
ለችግሮቹ መፍትሄ ይፈልጋሉ።

የንዑስ ርዕሱ ይዘት

በክልላችን የድርቅ መንስኤዎች

ውጤቶች

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

በክልላችን የድርቅ መንስኤዎችና ውጤቶች

በደቡብ ክልል አካባቢ ለድረቅ መከሰት በዋናነት መንስኤዎች ሊሆኑ የሚችሉ ምክንያቶች

- የተፈጥሮ ሀብት ደኖችን መመንጠር
- በአንድንድ አካባቢዎች ሰደድ እሳት መልቀቅ
- የመሬት መንሸራተት
- ጎረፍ አደጋ
- የተፈጥሮ ሀብት እንክብካቤ ያለመኖርና ደን ያለመትከል
- የአየር መዘባት
- የአፈር ለምነትን ያለመጠበቅ/መሸርሸር/
ድርቅ የሚያሰከትላቸው ጉዳቶች
- ረሀብ እንዲከሰት ያደረጋል።
- የወረረሽኝ መከሰት።
- ዉስጣዊ መፈናቀል ይከሰታል።
- ሰዎች የእርዳታ ጥገኛ እንድሆኑ ያደረጋል።
- ሰዎች ወደ ከተማ ይፈልሳሉ።

- ከብቶች ይሞታሉ።
- ምርትና ምርታማነት ይቀንሳል።

መርጃ መሳሪያዎች

- ❖ የወረረሽኝ መከሰት የሚያሳይ ስዕል፣ የኢት/ ያ ፖለቲካ ካርታ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ❖ ገለፃ
- ❖ በጭወወወት/በድራማ/
- ❖ የጥንድ ሥራ
- ❖ የቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ ዕለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት።
- ❖ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ ።
- ❖ አጋዥ መፃሕፍት/ጎግል ይጠቀሙ።
- ❖ ተጨማሪ ክንውኖችን ማዘጋጀት
- ❖ በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ።
- ❖ ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መፃሕፍት ይጠቀሙ ።

የመማር ማስተማር ሂደት

- ❖ ትምህርቱን ማስተዋወቅ
- ❖ ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትም/ት ዓላማ ማብራራት።

❖ ስለ ድርቅ መንስኤዎችና ውጤቶች እንዲዘረዝሩ ያድርግ።

የትምህርቱ አቀራረብ

❖ በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት።

❖ ተማሪዎች በግል እንዲሞክሩ ጥያቄዎችን መስጠት።

❖ ቡድን በመመስረት ስለ ድርቅ መንስኤዎችና ውጤቶች እንዲነጋገሩ ያድርጉ።

❖ ስለ ድርቅ መንስኤዎችና ውጤቶች እንዲዘረዝሩ ያድርጉ።

❖ ተግባር 5.9 መልስ

1. መንስኤዎች

- የተፈጥሮ ሀብት ደኖችን መመንጠር
- በአንድንድ አካባቢዎች ሰደድ እሳት መቀስቀስ
- የመሬት መንሸራተት
- ጎረፍ አደጋ
- የተፈጥሮ ሀብት እንክብካቤ ያለመኖርና ደን ያለመትከል
- የአየር መዛባት
- የአፈር ለምነትን ያለመጠበቅ /መሸርሸር/
- ውጤቶች፡-
- ረሀብ እንዲከሰት ያደረጋል
- ወረረሽኝ መከሰት
- ውስጣዊ መፈናቀል
- ሰዎች የእርዳታ ጥገኛ እንዲሆኑ ያደርጋል
- ሰዎች ሥራ ፍለጋ ወደ ከተማ እንዲፈልሱ ማድረግ

- ከብቶች ይሞታሉ
- ምርትና ምርታማነት ይቀንሳል።

የምዘና ስልቶች

- ❖ የመከታተያ ተግባር መስጠት።
- ❖ የተማሪዎችን ውይይት መቆጣጠር።
- ❖ ለጥያቄዎች የሚሰጡትን ምላሽ ማጤን።
- ❖ ገለፃ በሚያደርጉበት ወቅት ምልክታ ማድረግ።
- ❖ ገለፃቸውን መዝግቦ መያዝና አቅማቸውን መለካት።
- ❖ እንደየብቃታቸው ልክ ገንቢ ግብረ መልስ መስጠት።

5.4.3 በክልላችን ለድርቅ ተጋላጭ የሆኑ አካባቢዎች

የተመደበለት ክ/ጊዜ-2

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁበኋላ፡-

- ❖ በክልላቸው ለድርቅ ተጋላጭ የሆኑ አካባቢዎችን ይለያሉ።
- ❖ በክልላቸው ለድርቅ ተጋላጭ ለሆኑ አካባቢዎች የመፍትሄ ሀሳብ ያመነጫሉ።

የንዑስ ርዕሱ ይዘት

በክልላችን ለድርቅ ተጋላጭ የሆኑ አካባቢዎች

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ❖ ገለፃ
- ❖ በጭወወዳት/በድራማ
- ❖ የጥንድ ሥራ
- ❖ የቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ ዕለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት፡፡
- ❖ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ፡፡
- ❖ ተጨማሪ ክንውኖችን ያዘጋጁ፡፡
- ❖ በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ፡፡
- ❖ ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መጻሕፍት ይጠቀሙ ፡፡

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ፡፡

ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት ዓላማ ማብራራት፡፡

በክልላችን ለድርቅ ተጋላጭ የሆኑ አካባቢዎች ዙሪያ እንድናገኙ ይጠይቁ፡፡

የትምህርቱ አቀራረብ

በተማሪወ መፅሃፍ ላይ በቀረበዉ ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ መስጠት፡፡

ተማሪዎች በግል እንዲሞክሩ ጥያቄዎችን መስጠት።

ቡድን በመመስረት በክልላችን ወስጥ ለድርቅ ተጋላጭ የሆኑ አካባቢዎችን እንዲዘረዝሩ ያድርጉ።

ተግባር-5.10 መልስ አፋር፣ ሱማሌ በተጨማሪ የኢትዮጵያ ፖለቲካዊ ካርታን በመጠቀም አንፃራዊ በሆነ መልኩ ተጋላጭ የሆኑ አካባቢዎችን እንዲያሳዩ ማሳተፍ።

መርጃ መሳሪያዎች

የኢትዮጵያ ፖለቲካዊ ካርታ

የምዘና ስልቶች

የመልመጃ 5.4 መልሶች

1. ያለዕድሜ ጋቢቻ፣ ግግ ማስፈልቀቅ ፣ ጉሮሮ ማስፈጠጥ፣ የህፃናት ሽያጭ የህፃናት ጉልበት ብዝበሣ...ወዘተ ናቸው።
2. ስለህፃናት መብት ግንዛቤ ማስጨበጥ፣ -ጎጂ ልማዳዊ ድርግት ለህፃናት እንዳይፈፀም መከላከል፣ -አዳድስ ጥፋቶች ስፈጸም ለህግ አካላትና ለወላጆች ማሳወቅ...ወዘተ

- ❖ በጥያቄና መልስ።
- ❖ ቤት ሊሰሩ የሚችሉትን ተግባር በመስጠት በድርቅ ተጠቂ የሆኑ አካባቢዎችን በንድፍ ለይተው እንዲያሳዩ ማድረግ ።
- ❖ ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት።
- ❖ የመከታተያ ተግባር መስጠት።
- ❖ የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ መቀበል።
- ❖ መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት።

5.4.4 በኢትዮጵያ የድርቅ መቋቋሚያ ስልቶች

የተመደበለት ክ/ጊዜ-2-

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ፡-

የድርቅ መቋቋሚያ ዘዴዎችን ይለያሉ፡፡

የድርቅ መቋቋሚያ ዘዴዎችን በመለየት ወገንን ከረሃብ ይከላከላሉ፡፡

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

በክላላችንም ሆነ በኢትዮጵያ የሚከሰቱትን ሰው ሰራሽና በተፈጥሮ ድርቅ ለመቋቋም የሚያስችል ወቅታዊ የሆነ የቅድሚያ ድርቅ መቋቋሚያ ትንበያ በማዘጋጀት የክልልና የአትዬጵያ አደጋ ዝግጁነትና መከላከል ኮሚቴ ከመንግሥትና መንግስታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች ጋር በመተባበር መስራት ያለባቸው ተግባራት በቂ የሆነ የእህል ክምችት ማዘጋጀት

- በቂ በጀት መመደብ
- ለወረረሽኝ መከላከል አገልግሎት የሚወጣ መድሀኒት ማዘጋጀት
- ሴፍት ኔት ፕሮግራም ማስጀመር
- የመስኖ ስራ ማጠናከር
- መሰረተ ልማት ስራዎችን ማጠናከርና
- ኩታ ገጠም የእርሻ ስራ ማጠናከር

መርጃ መሳሪያዎች

ሥዕል የመስኖ ስራን የሚያሳይ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

✓ ገለፃ ፣ የጥንድ ወይይት፣ የቡድን ስራ

ቅድመ ዝግጅት

- ❖ ዕለታዊ የትምህርት ዕቅድ ማዘጋጀት፡፡
- ❖ ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ፡፡
- ❖ ስለድርቅ መቋቋሚያ ዘዴዎች ተጨማሪ ክንውኖችን ማዘጋጀት፡፡
- ❖ መርጃ መሳሪያ ማዘጋጀት ፡፡

የመማሪያማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ፡፡

የሚከተሉትን ጥያቄዎችን ለተማሪዎች ያቅርቡ፡፡

ድርቅን የሚያስከትሉ ምክንያቶችን ዘርዝሩ፡፡

የድርቅ መቋቋሚያ ዘዴዎች እንማናቸው?

የትምህርት አቀራረብ

ተማሪዎችን ስለ ድርቅ መቋቋሚያ ዘዴዎች እንዲዘረዝሩ ያድርጉ ፡፡

ስለ ድርቅ መቋቋሚያ ዘዴዎች ማብራሪያ ይስጡ፡፡

የምዘና ስልቶች

- በጥያቄና መልስ ::
- ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት ::
- የመከታተያ ተግባር መስጠትና መዝግቦ መያዝ::
- የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ መቀበል ::
 - ግብረ መልስ መስጠት::

5.5 የህፃናት መብቶች አያያዝ በባህላዊ፣ አገራዊና ዓለም አቀፋዊ ህግአንፃር

የተመደበለት ክ/ጊዜ-3

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ተምረው ካጠናቀቁ በኋላ:-

- የህፃናት መብቶችን ለማስከበር የሚረዱ መንገዶችን ተግባራዊ ያደርጋሉ::
- የህፃናት መብት ምንነት ይገልጻሉ::
- አገራዊና ዓለምአቀፋዊ የህፃናት መብት ድንጋጌዎችን ይለያሉ::

የትምህርቱ መሠረታዊ ሃሳቦች

የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገመንግሥት አንቀጽ 36

የሕፃናትን መብት ብቻ እንዲመለከት አድርጓል። ይህ ድንጋጌ በተለይ ለእያንዳንዱ ልጅ ዋስትና ይሰጣል።

አንቀጽ 36 ንዑስ አንቀጽ 1 :- ማንኛውም ልጅ መብት አለው፡

(1ሀ) በሕይወት የመኖር;

(1ለ) ስም እና ዜግነት የማግኘት ;

(1ሐ) ወላጆቹን ወይም ህጋዊ አሳዳጊዎቹ የማወቅ እና እንክብካቤ የማግኘት;

(1መ) ለትምህርት፣ ለጤንነቱ ወይም ለደህንነቱ አደገኛ ወይም ጎጂ ሊሆን የሚችል ሥራ እንዲሠራ መጠየቁም ሆነ አለመፈቀዱ፤

(1ሠ)

በትምህርት ቤቶች እና በልጆች እንክብካቤ ላይ ባሉ ሌሎች ተቋማት ውስጥ አካል ቅጣት ወይም ከጭካኔ እና ኢሰብአዊ ድርጊቶች የፀዱ መሆን፤

ከላይ ከተጠቀሱት መብቶች በተጨማሪ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገመንግስት ህጻናትን በሚመለከት እርምጃ በሚወስድበት ጊዜ በመንግስት እና በግል የበጎ አድራጎች ተቋማት፣ በፍርድ ቤቶች፣ በአስተዳደር ባለስልጣናት ወይም በሕግ አውጪ አካላት ሊታዩ የሚገባውን መሰረታዊ መር ሆማ ለትምህርት ህፃናትን ተቋም አውቅና ሰጥቷል። ሕገመንግስት፣ 1995፣ አንቀጽ 36 (2)።

መርጃ መሳሪያዎች

ስዕል፡ ፎቶዎችንና ብሮሽሮችን ይጠቀሙ

የማስተማሪያ ዘዴዎች

- ❖ ገለፃ
- ❖ በጭወወወት/በድራማ
- ❖ የጥንድ ሥራ
- ❖ የቡድን ወይይት

ቅድመ ዝግጅት

ዕለታዊ የትምህርት ዝግጅት ማድረግ፡፡

ተጨማሪ መረጃ መሰብሰብ፡፡

አጋዥ መጻፍት ይጠቀሙ።

ተጨማሪ ክንውኖችን ማዘጋጀት።

በዕለቱ ትምህርት ርዕስ ላይ የሚያስፈልጉ መርጃ መሳሪያዎችን ያዘጋጁ።

ለተጨማሪ ምሳሌዎች አጋዥ መጻፍት ይጠቀሙ ።

የመማር ማስተማር ሂደት

ትምህርቱን ማስተዋወቅ።

ለተማሪዎች ስለዕለቱ ትምህርት-ዓላማ ማብራራት።

ስለ ህጻናት መብት ግንዛቤ ለማግኘት የሚረዱ ዘዴዎችን እንዲናገሩ ይጠይቁ።

የትምህርቱ አቀራረብ

በተማሪው መፅሃፍ ላይ በቀረበው ትምህርት መሰረት አጭር ማብራሪያ ይስጡ።

ተማሪዎች በግል እንዲሞክሩ ጥያቄዎችን ይስጡ።

ቡድን በመመስረት ስለ ህጻናት መብት-ግንዛቤ ለማግኘት የሚረዱ ዘዴዎች እንዲነጋገሩ ያድርጉ። በጥንድ እና በቡድን እንዲወያዩ ያድርጓቸው።

ተግባር 5.11 መልስ:

1. ያለዕድሜ ጋብቻ፣ የህጻናት ሽያጭ፣ የህጻናት ጉልበት ብዝበዛ፣.....

2. አንቀፅ 36 ንዑስ አንቀፅ 1 :- ማንኛውም ልጅ መብት አለው።

(10) በሕይወት የመኖር;

(1ለ) ስም እና ገንዘብ የማግኘት ;

(1ሐ) ወላጆቹን ወይም ህጋዊ አሳዳጊዎቹ የማወቅ እና እንክብካቤ የማግኘት;

(1መ) ለትምህርት፣ ለጤንነቱ ወይም ለደህንነቱ አደገኛ ወይም ጎጂ ሊሆን የሚችል ሥራ እንዲሠራ መጠየቁም ሆነ አለመፈቀዱ፤

(1ሠ)

በትምህርት ቤቶች እና በልጆች እንክብካቤ ላይ ባሉ ሌሎች ተቋማት ውስጥ አካል ቅጣት ወይም ከጭካኔ እና ኢሰብአዊ ድርጊቶች የፀዱ መሆን

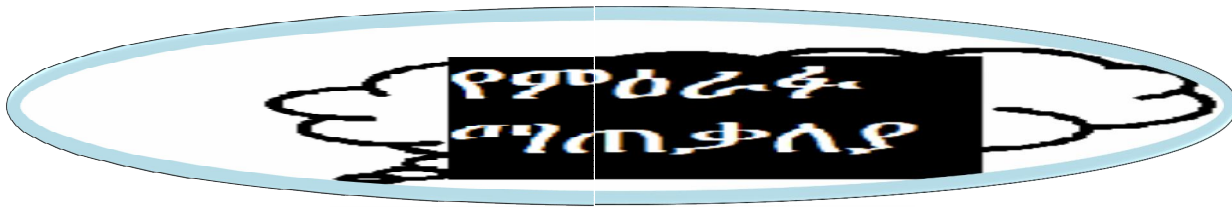
3. የስነልቦና ተጽዕኖ፣ የዕድገት ዉስንነት፣ ለኢኮኖሚያዊ ብዝበዛ መጋለጥ.....

የምዘና ስልቶች

- ❖ በጥያቄና መልስ ::
- ❖ ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት::
- ❖ የመከታተያ ተግባር መስጠት::
- ❖ የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ መቀበል ::
- ❖ መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት::
- ❖ ለወደፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ::

የመልመጃ 5.4 መልሶች

1. ያለዕድሜ ጋቢቻ፣ ግግ ማስፈልቀቅ፣ ጉሮሮ ማስቧጠጥ፣ የህፃናት ሽያጭ የህፃናት ጉልበት ብዝበዛ...ወዘተ ናቸው::
- 2 ስለህፃናት መብት ግንዛቤ ማስጨበጥ፣ ጎጂ ልማዳዊ ድርግት ለህፃናት እንዳይፈፀም መከላከል፣ አዳድስ ጥፋቶች ስፈጸም ለህግ አካላትና ለወላጆች ማሳወቅ...ወዘተ

በአሁኑ ጊዜ ኤች አይቪ/ ኤድስ በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠሩ ሰዎችን ሕይወት እየቀጠፈ ይገኛል። ይህ በሽታ በሁሉም አህጉራትና አገሮችም ተስፋፍቷል።

የኤች አይ ቪ/ኤድስ መስፋፋት ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ፖለቲካዊና ስነ-ልቦናዊ ችግሮችን በቤተሰብና በሕብረተሰብ ላይማድረስ ከጀመረ ቆይቷል። ከከተማ እስከ ገጠር ኤድስ ከተስፋፋባቸዉ አገሮች አንዷ ኢትዮጵያ ናት።

ቫይረሱ የሚተላለፈው ልቅ በሆነ የግብረ ሥጋ ግንኙነት ነው። ኤችአይቪ/ኤድስን በአፍሪካ ሆነ በኢትዮጵያ ደረጃ ለመቆጣጠር ትልቅ ችግር ፈጥሯል። ለዚህም ምክንያት ሊሆኑ የሚችሉ የሕዝብ ግንዛቤና የትምህርት ደረጃ ዝቅተኛ መሆን ነው።

የመገናኛ ብዙሃን ያለ መስፋፋት በሕብረተሰቡ ዘንድ በቂ ግንዛቤ ማድረስ እንዳይቻል አድርጓል።

ይህን በሽታ ለመግታትና ራስን ለመከላከል በቅድሚያ የሚተላለፍበትን መንገድ ማወቅ ያስፈልጋል።

በዓለም ላይ በፍጥነት እየተስፋፋ ካለው ኤችአይቪ /ኤድስ ራስን ለመከላከል ቆራጥ ውሳኔ መውሰድ ያስፈልጋል። የኤድስ መተላለፊያ መንገዶችን አውቆ ራስን መጠበቅ ኃላፊነትን መወጣት ነው።

አደንዛዥ እጽ በአካካቢያችን ዘወትር ጥቅም ላይ እየዋለ ያለው ጫት፣ ሺሻ፣ ሲጋራ፣ ጋንጃ የመሳሰሉት ጥቅም ላይ እንደሚወለዱ መረጃዎች ያስረዳሉ። መድሃኒቶች በሰውነት እና በአንጎል ላይ ተጽዕኖ የሚያሳድሩ ኬሚካሎች ናቸው።

የአደንዛዥ ዕዕ አጠቃቀም መዛባት ከተለያዩ የአጭር እና የረጅም ጊዜ የጤና ውጤቶች ጋር የተቆራኙ ናቸው።

በአደንዛዥ ዕዕ አጠቃቀም መታወክ የሚሰቃዩ ሰዎች ብዙውን ጊዜ በጤና ችግሮች ይሰቃያሉ።

የአደንዛዥ እፅ አጠቃቀም መዛባት በአጭር እና በረጅም ጊዜ ውስጥ ወደ በርካታ የባህሪ ችግሮች ሊያመራ ስለሚችል ከነዚህ ዕዎች መራቅ አለብን ።

ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች በአገራችን መተግበራቸው ይበልጥ በሕፃናትና ሴቶች ላይ ጉዳት የሚያደርሱ ናቸው።

እነዚህ ጎጂ ልማዶች ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ፖለቲካዊና ስነ-ልቦናዊ ተጽዕኖ ያስከተሉና በማስከተል ላይ የሚገኙ በመሆኑ እነዚህን ድርጊቶች እንዳይተገበሩ የግንዛቤ ማስጨበጫ ስራ መሰራት አለበት።

ኢትዮጵያ በተደጋጋሚ ድርቅና ረሃብ በተለያዩ ወቅቶች የተፈራረቁባት ሀገር ነች። ድርቅ በአገሪቱ ለምግብ እጥረት አስተዋፅኦ የሚያደርግ የታወቀ ምክንያት ነው። ስለሆነም በኢትዮጵያ ብሎም በክልላችን የሚከሰቱትን የድርቅ ችግር ለመቋቋም የሚያስችል ወቅታዊ የሆነ የቅድመ ድርቅ መከላከል ተግባር ይጠበቃል።

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች መልስ

ትዕዛዝ I

1. እዉነት 2. ሐሰት 3.ሐሰት 4.እዉነት 5.እዉነት

ትዕዛዝ II አዛምድ

- 1.መ 2. ሠ 3.ሀ 4.ለ 5.ሐ

ትዕዛዝ III ምርጫ

- 1.ሀ 2.መ 3.መ 4.ለ

ትዕዛዝ IV ባዶ ቦታ ሙላ

1.ሞት

2.ሀ. መወሰንለ. ከጋብቻ በፊት መመርመር

ማጣቀሻ መጽሀፍት

- ❖ ሀገርበቀልየአካባቢአጠባበቅበደቡብምዕራብኢት/ያኮንሶህዝቦች (ሻምበልሙላት 2013)
- ❖ የደቡብክልልብ/ብሀ/ፕሮፋይል(2008)
- ❖ ፍፁማዊናአንጻራዊመገኛከትርጓሜዎችጋር(ጆዋንራሞስ 2018)
- ተጨማሪ ምንጮች/Sources:/
- ❖ Gastroenterological Society of Australia (*The digestive system*)

- ❖ **<https://www.healthline.com/health/food-nutrition/why-is-water-important>**
- ❖ **<https://www.oecd.org/environment/resource>**
- ❖ ***"natural resources - definition of natural resources in English". Oxford Dictionaries. 2014-04-20. Retrieved 2016-1***

የአምስተኛ ክፍል መረሐ -ትምህርት

አምስተኛ ክፍል	ምዕራፍ -1	የመማሪያ ዘዴዎች	ግምገማ
ካርታን መሰረት በማድረግ ከሰዎች ጋር የመግባባት ፍላጎት	<p>የኢትዮጵያ መገኛ</p> <p>የቦታዎች መገኛ በካርታ ላይ</p> <p>የኢትዮጵያ አንጻራዊና ፍፁማዊ መገኛ</p> <p>ኢትዮጵያ</p> <p>ከጎረቤት አገሮች አንጻር በካርታ ላይ ያላት መገኛ</p> <p>በኢትዮጵያ የቦታዎች መገኛና አቅጣጫ</p>	<p>ተማሪዎችን ስለከክሮስ ናኬንትሮስ መስመርምን እንደሚያውቁ እንዲናገሩ መጠየቅ</p> <p>የተለያዩ ተግባራትን በመጠቀም በጥንድ በቡድን እና እንዲያደብሩ ማድረግ፡፡ የኢትዮጵያን አቅጣጫ እንዴት መግለፅ እንደሚችሉ ማድረግ፡፡</p>	<p>ተማሪዎች ለተጠየቁት ጥያቄ ምላሽ መስጠታቸውን ማጠቃለያ</p> <p>ተማሪዎች በአግባቡ በተሻሻለ መልኩ በኢትዮጵያ የሚገኙ ቦታዎችን ማመላከታቸውን መከታተል</p> <p>በውይይት ወቅት ተማሪዎችን በመዘዋወር መቃኘት</p> <p>ተማሪዎች የተወያዩትን በፅብረታ መልክ ሲያቀርቡ መመልከት</p> <p>የተለያዩ ተግባራት ላይ ያላቸውን ተሳትፎ መከታተል</p>
አንጻራዊና ፍፁማዊ መገኛ ምንነት ላይ	<p>ካርታ መሳል</p> <p>የጂ.ፒ.ኤስ አጠቃቀም</p>	<p>ተማሪዎች የኢትዮጵያን አንጻራዊ መገኛ እንዴት እንደሚገልፁ</p>	<p>የፅብረታ አቀራረባቸውንና ብቃታቸውን መመዘገብ</p>

<p>ውይይት</p>		<p>መጠየቅ ተማሪዎች ከአለም ካርታ ላይ የኢትዮጵያን ፍፁማዊ መገኛን እንዲያሳዩ ማበረታታት</p>	<p>የተማሪዎች የጂ.ፒ.ኤስ አጠቃቀምን መከታተል</p>
<p>የኢትዮጵያን አካባቢያዊ መገኛ ማመላከት</p>		<p>ተማሪዎች በካርታ ላይ የነጥቦች መገኛን በባለአርትና እና ባለስድስት ቁጥር መነሻ ስርዓት በመጠቀም እንዲያሳዩ ተግባራዊ ሁኔታዎችን ማመቻቸት</p>	<p>ባሳይት ብቃት ልክ ገንቢ አስተያየት መስጠት የተግባራት ክትትል ማድረግ ለምሳሌ የኢትዮጵያን ካርታ ከነካረቤት አገራት ንድፍ መስራታቸውን መከታተል</p>
<p>የኢትዮጵያን ስነ ፈለጋዊ መገኛ መለየት</p>		<p>የኢትዮጵያን አካባቢያዊ መገኛና አቅጣጫ በአለም ካርታ ላይ እንዲያሳዩ መምራት፡፡ ተማሪዎች የቦታዎችን</p>	

		<p>መገኛ ጂፒሲ እና ጎግል ማፕን ተጠቅመው መለካትና መመዝገብ እንዲችሉ ማድረግ</p>	
<p>የቦታ መገኛዎችን በኢትዮጵያ ካርታ ላይ የኬክሮስና ኬንትሮስ መስመርን በመጠቀም ማሳየት</p>		<p>ለተማሪዎች የቤት ሥራ በመስጠት የጎረቤት አገሮችን ርቀት አቅጣጫ ና መገኛ እንዲለዩ ማድረግ</p>	
<p>የቦታዎችን አቅጣጫ በኢትዮጵያ ካርታ ላይ ማመላከት</p>			

የቦታዎችን መገኛ በጁፒስ በጎግል ካርታና በጎግል መሬት ተጠቅሞ የመለካትና መመዝገብ ክህሎትን ማሳደግ			
የኢትዮጵያ ክልሎችን ካርታ ላይ በመሳል ማሳየት			
የኢትዮጵያ ጎረቤት አገሮችን መዘርዘር			
አምስተኛ ክፍል	ምዕራፍ -2 ሳይንስን ማስተዋወቅ የምግብ ሥርዓተ-ልመት	የመማሪያ ዘዴዎች	ግምገማ
የምግብ ስርዓተ-ልመት ዋና ዋና አካላትና እና መሰረታዊ ጥቅማቸውን መሰየምና መግለፅ	2.1 የሰው ልጅ የምግብ ስርዓተ-ልመት ዋና ዋና ክፍሎች <ul style="list-style-type: none"> • ትርጉም • አፍ፣ ምላስ፣ ጉሮሮ፣ ጨንገ፣ ትንሹ-አንጀት፣ ትልቁ-አንጀት እና ፊንጢጣ 	<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች ስለ መሰረታዊ ምግብ ልመት ጥቅም ሲወያዩ መከታተል፡፡ • ተማሪዎች ስለ ምግብ ልመት 	<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች በምግብ ልመት አካላት ዙሪያ በሚወያዩበትና በሚገልፁበት ወቅት በዓይን ቅኝት ማድረግ፡፡

		<p>በስዕል</p> <ul style="list-style-type: none"> • ክፍሎቹን ከነስያሜያሜያቸው እንዲያሳዩ ማድረግ። 	
<p>የምግብ ስርዓተ-ልመት አካል ክፍሎች ጠቀሜታቸውን እንዲገልፁ ማድረግ</p> <p>- ቁስ አካልን መተርጎም</p> <p>-ንጹህ ቁስን መተርጎምና ምሳሌ መስጠት</p> <ul style="list-style-type: none"> • ዉሁድን መተርጎም • ኦክሳይድን፣ አሲድን፣ብዝን ናጨዉን መተርጎም • ለእያንዳንዳጨዉ የታወቁ ምሳሌዎችን መስጠት 	<ul style="list-style-type: none"> • የምግብ -ልመት ጥቅም <p>2.2 ቁስ አካል</p> <p>2.2.1.የቁስ አካል ትርጉምና ምሳሌ</p> <p>2.2.2 የቁስ አካል ክፍሎች</p> <ul style="list-style-type: none"> • ንጹህ ቁስ ✓ ኢለመንት/ንጥረ ነገር ✓ ዉሁድ • የዉሁድ አይነቶች <p>2.3 መለኪያ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ክብደት-ቁመት ይዘት ጊዜ እና ሙቀት 	<p>የተለያዩ የምግብ ልመት ክፍሎችን ጥቅም እንዲገልፁ ማበረታታት</p> <p>ተማሪዎች ስለቁስ አካል ትርጉም ና ምሳሌ እንድናገሩ ማነቃነቅ</p> <p>-መምህሩ ስለ ንጹህ ቁስ ለመለየትና ለማስተማር የተለያዩ ሞዴሎችን ፣ ሰንጠረዦችንና በአከባቢ የሚገኙትን ቁሶችን መጠቀም ይችላል</p> <p>-ተማሪዎች የተለያዩ ሞዴሎችን በመጠቀም</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች እርስ በርስ የሃሳብ ልውውጥ በማድረግ ለቀጣይ መሻሻል ዝግጁ እንዲሆኑ ማበረታታት

		<p>በንጥረ ነገርና ወሁድ ልዩነት ላይ ይወያያሉ።</p> <p>-ተማሪዎች የተለያዩ ዜዳዎችን በመጠቀም የወሁድ አይነቶችን ለምሳሌ ኦክሳይድ፣ አስድን፣ በዝንና ጨወን ለመለየት ይወያያሉ።</p>	
	<p>2.4 የሀይል ምንጮች</p> <ul style="list-style-type: none"> • ትርጉም • የተለያዩ የሀይል ምንጮች <p>2.5 ድምፅ</p> <p>የድምፅ ትርጉም</p> <p>የድምፅ አይነት</p> <p>የድምፅ መተላለፊያ መንገዶች</p>	<p>መስኖማብሰያ</p> <p>ህይወት ላላቸው ነገሮች መኖሪያ ለምግብና ማዕድን መጓጓዣ ለሀይል ማመንጫ ወዘተ</p> <p>ተማሪዎች በትንሽ ቡድን ተከፋፍለው ስለ ክብደት ቁመት እና ይዘት</p>	<p>በመርጃ መሳሪያ የተደገፈ ገለጻ እንዲያደርጉ (ምሳሌ ሞዴል ስዕል ዲያግራም ወዘተ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ብቃታቸውን መመዘገብ • ገንቢ ግብረ መልስ መስጠት

		<p>በአካባቢው በሚያገኙት መሳሪያ እንዲለኩ ማድረግ ለምሳሌ የክፍላቸውን ርዝመት የቦርሳቸውን ክብደት ወዘተ</p>	
<p>ክብደት ቁመት ይዘትና ጊዜ ልኬትን መለማመድ</p>		<p>ተማሪዎች በተለያዩ ሃይል ምንጮች ላይ በንቀት እንዲወያዩና እንዲለዩ ማበረታታት</p> <p>ለምሳሌ ምግብ ከሰል እንጨት የፀሃይ ሀይል የንፋስ ባዮፊውል የከርሰ ምድር እምቅ ሃይል ኤሌክትሪሲቲ የውሃ ሀይል ወዘተ</p>	
<p>የሃይል ምንጮችን አስፈላጊነት መዘርዘርና ጠቀሜታ ለማንኛውም እንቅስቃሴና ለውጥ</p>		<p>ተማሪዎችን በድምፅ መተላለፊያ መንገዶች ላይ እንዲወያዩና</p>	

<p>መፈጠር</p> <p>ምሳሌ ምግብ ነዳጅ የፀሃይ ብርሃን</p>		<p>እንዲዘረዝሩ ማድረግ</p> <p>(ለምሳሌ በፈሳሽ በጠጣርና በጋስ)</p>	
<p>የድምፅ ፍቺ መስጠትና</p> <p>በተለያዩ ቁሶች ውስጥ የድምፅ መተላለፊያ መንገዶችን መግለፅ</p>			
<p>አምስተኛ ክፍል</p>	<p>ምዕራፍ -3</p> <p>የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሃብቶች</p>	<p>የመማር ዘዴዎች</p>	<p>ግምገማ</p>
<p>በኢትዮጵያ ቦታዊና ጊዜያዊ የሙቀት ሁኔታ ልዩነት መግለፅ</p>	<p>የኢትዮጵያ አየር ንብረት</p> <ul style="list-style-type: none"> • በአየር ሁኔታና በአየር ንብረት መካከል ያለ ልዩነት • የአየር ንብረት አካላት • የአየር ንብረት ቀጠናዎች • የአየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች • የኢትዮጵያ ዋናዎና የአየር ንብረት ዓይነቶች 	<p>ተማሪዎች ስለአየር ንብረትና አየር ሁኔታ የሚያውቁትን እንዲናገሩ መጠየቅ</p> <p>✓ ተማሪዎችን ስለ አጠቃላይ የኢትዮጵያ አየር ንብረት እንዲገልፁ መጠየቅ</p>	<p>✓ ለጥያቄዎች የሚሰጡትን ምላሽ ማጤን</p> <p>✓ በአየር ንብረትና ሁኔታ መካከል ያለውን ልዩነት በተሻሻለ መልኩ እንዲገልፁ መምራት</p> <p>✓ በካርታ ላይ የሙቀትና የዝናብ</p>

			<p>መጠን አመዘገብና አነባብ ክህሎት እንዲያዳብሩ ተግባራትን በመስጠት መከታተል</p> <p>✓ የዝናብና የሙቀት መለኪያ የአየር ትንበያ መሳሪያዎችን ማሳየት</p>
<p>የዝናብና የሙቀት መጠን መረጃ የመለካትና የመመዘገብ ክህሎት ማዳበር</p>		<p>✓ ተማሪዎች የዝናብ ስር ጭትን የሚያሳይ ካርታን በመጠቀም የኢትዮጵያ እርጥበታማና ደረቃማ ክልሎችን እንዲያሳዩ ማድረግ</p> <p>✓ ተማሪዎች የሙቀት ስርጭትን የሚያሳይ ካርታን በመጠቀም</p>	<p>✓ ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ መዝገብ መስጠት</p> <p>✓ የተማሪዎችን ዘገባ ተመልክቶ ገንቢ ግብረ መልስ መስጠት</p> <p>✓ ተከታታይ ምዘና መስጠት</p> <p>✓ ስለ ተፈጥሮ ሀብት</p>

		<p>የኢትዮጵያ የሙቀት መጠን ልዩነትን እንዲገልፁ ማድረግ</p>	<p>የሚሰጡትን ምላሽ ማጤን</p> <p>✓ ተማሪዎችን ለቀጠይ የሚያበረታታ አወንታዊ የሆነ ግብረ መልስ መስጠት</p>
<p>ኢትዮጵያ ለምን ከሌሎች የሃሩር መስመር ክልል ውስጥ ከሚገኙ አገራት የተለየ አየር ንብረት እንዳላት ምክንያታዊ ትንተና መስጠት</p>		<ul style="list-style-type: none"> • የኢትዮጵያን የአየር ንብረት ዋና ተቆጣጣሪዎችን እንዲያብራሩ ማድረግ • የኢትዮጵያን የአየር ንብረት ካርታን በመጠቀም የአየር ንብረት ክፍፍል ቀጠናዎችን እንዲለዩ ማድረግ 	<ul style="list-style-type: none"> • ለቀጣይ መሻሻል ዝግጁ እንዲሆኑ ማበረታታት • አዲሱ ትም/ት ለመጀመር ቀድሞ ያለፈውን ትም/ት በአጭር ጥያቄ ማስታወስ • ያልተረዱ ከሆነ ግብረ መልስ በመመዝገብ ግልጽ የሆነ ማብራሪያ መስጠት
		<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች በጥንድ 	<ul style="list-style-type: none"> • ገለጻን በስዕልና

<p>የኢትዮጵያ አየር ንብረት ዋና ተቆጣጣሪ ምክንያቶችን መለየት</p>		<p>ና በቡድን በመሆን የኢትዮጵያን የአየር ንብረት ቀጠና ማነፃፀርና ማወዳደር እንዲችሉ ማድረግ</p>	<p>በዲያግኖሎጂ ወዘተ ማስደገፍ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ለእያንዳንዱ ተማሪ ትኩረት መስጠትን ማሳየት
<p>የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብቶች አይነቶችን መለየት</p>	<ul style="list-style-type: none"> • የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብቶች የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብት አይነቶች 	<ul style="list-style-type: none"> • በቡድን የተወያዩትን በክፍል ውስጥ ማጠቃለያ እንዲያቀርቡ መድረክ ማመቻቸት 	<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች ጥያቄዎችን በሚመልሱበት ጊዜ መቃኘትና ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ መስጠት • በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ መቃኘትና መዝግቦ መያዝ • የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን

			<p>በጥንቃቄ መቀበል</p> <ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት • ገለፃ በሚያደርጉበት ጊዜ መዝግቦ መያዝና በጊዜ ግብረ መልስ መስጠት • ብቃታቸውን የሚያሳድግ ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ መስጠት • መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት ለወደፊት ውጤታቸውን
--	--	--	---

			<p>የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎችን ለመርዳት ግልጽ መሆን
በ ኢትዮጵያ የሚገኙ የአፈር አይነቶችና ስለአፈር መሸርሸር መግለፅ	<ul style="list-style-type: none"> • የኢትዮጵያ አፈር አይነቶች የአፈር መሸርሸር መንስኤ በኢትዮጵያ 		
የኢትዮጵያ የዕዕዋት ቀበቶዎች (ክልል) መለየት	<ul style="list-style-type: none"> • የኢትዮጵያ የዕዕዋት ሀብት አይነቶች 		
የተፈጥሮ ሃብት አጠባበቅ ተግባራት በኢትዮጵያ ለደን መመና መን ምላሽ አሰጣጥ ጨምሮ	<ul style="list-style-type: none"> • የደን መጨፍጨፍ ምክንያቶች በኢትዮጵያ 		

<p>ውጤታማ የውሃ ሀብት አጠባበቅ መንገዶችን መግለፅ</p>	<p>የተፈጥሮ ሀብት አጠባበቅ ትግበራ አይነቶች በኢትዮጵያ</p>		
<p>በኢትዮጵያ የውሃ ሀብት ላይ ተፅዕኖ የሚፈጥሩ ዋና ምክንያቶች መዘርዘር</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ውጤታማ አገር በቀልና የተለመዱ የአፈር የተፈጥሮ ሃብት እንክብካቤ በኢትዮጵያ 	<p>የቤት ሥራ በመስጠት የኢትዮጵያን የአየር ንብረት እንዲያደንቁ ማድረግ</p>	
<p>የተለያዩ የተፈጥሮ ተፋሰስ ሥርዓት በኢትዮጵያ የወንዝና የሃይቅ ጨምሮ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ውጤታማ የሆነ የውሃ ሀብት አጠቃቀም በኢትዮጵያ • በኢትዮጵያ የውሃ ሀብት ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶች • በኢትዮጵያ የሃይቅ አይነቶችና ባህርያት • ዋና ዋና የወንዝ አይነቶችና ባህርያት 	<ul style="list-style-type: none"> • በጥያቄና መልስ መልክ የኢትዮጵያን የተፈጥሮ ሀብቶች እንዲለዩ ማድረግ • ቡድን በመመስረት በየኢትዮጵያ የአፈር አይነቶችና የአፈር መሸርሸር ችግር ላይ እንዲነጋገሩ ማድረግ 	

	<ul style="list-style-type: none"> • ዋናዎቹ የውሃ ተፋሰስ ስርዓት ዓይነቶች 	<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች የኢትዮጵያን የዕዕዋት ቀበቶ ወይም ክልሎች በካርታ ላይ እንዲያሳዩ ማድረግ • ተማሪዎች ስለደን መጨፍጨፍ መንስኤዎች በምሳሌ በማስደገፍ እንዲያብራሩ መጠየቅ 	
<p>የተለያዩ የማዕድን ሃብቶች እንዴት አጠቃቀም ላይ እየዋሉ እንዳሉ እና በምን መልኩ ለአካባቢያዊ ችግሮች መንስኤ እየሆነ እንዳለ መተንተን</p>	<ul style="list-style-type: none"> • የማዕድን ሀብቶች በኢትዮጵያ • ጥበብ የተሞላበት የማዕድን ሀብቶች አጠቃቀም በኢትዮጵያ • አግባብነት የሌለው የማዕድን ሀብቶች አጠቃቀም የሚያስከትላቸው ውጤቶች በኢትዮጵያ 	<ul style="list-style-type: none"> • በጥያቄና መልስ አማካኝነት የኢትዮጵያ ተፈጥሮ ሃብቶች መጠበቅና መንከባከቢያ ተግባራትን እንዲናገሩ ማድረግ • የተማሪዎችን ግላዊ 	

		<p>እይታ ለመገምገም ውጤታማ የሆኑ የውሃ ሀብት አጠቃቀም መንገዶችን ለይተው እንዲናገሩ ማድረግ</p> <ul style="list-style-type: none"> • በኢትዮጵያ የውሃ ሀብት ላይ ተፅዕኖ ፈጣሪ ምክንያቶች ላይ የራሳቸውን ሀሳብ እንዲያንፀባርቁ መጠየቅ 	
<p>በኢትዮጵያ የዱር እንስሳት ላይ ዋና ተፅዕኖ ፈጣሪ የሆኑ ምክንያቶችን መግለፅ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የዱር ሀብቶች የዱር እንስሳት በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ የዱር እንስሳት • በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ብርቅዬ የዱር እንስሳት • የዱር እንስሳት መጠንን መቀነስን የሚያባብሱ 	<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎችን በቡድን በመክፈል የሀይቅ አይነቶችንና ተፋሰስ ከነ ባህሪያቸው እንዲዘረዝሩ መጠየቅ 	

	<p style="text-align: center;">ምክንያቶች</p> <p>በኢትዮጵያ ለአደጋ ተጋላጭ የሆኑ ብርቅዬ የዱር እንስሳት የኢትዮጵያ የአየር ንብረትና የአየረ ሁኔታ ባህሪያት</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎችን በቡድን በመክፈል የወንዝ አይነቶችንና ከነ ባህሪያቶቻቸው እንዲለዩና እንዲግባቡ መምራት • ተማሪዎችን የኢትዮጵያ ማዕድን አይነቶችን እንዲዘረዝሩ ማበረታታት • ተማሪዎች ስለኢትዮጵያ ማዕድናት አጠቃቀም 	
--	--	--	--

		እንዲነጋገሩ በቡድን ማደራጀት	
በኢትዮጵያ ዋና የሃይል ምንጭ መዘርዘር	በኢትዮጵያ ዋና ዋና የሃይል ምንጭ አይነቶች	ተማሪዎች ብርቅዬ የሆኑትና ያልሆኑትን የዱር እንስሳትና አዕዋፋት ከነባህሪያቶቻቸው እንዲዘረዝሩ መከታተል	
በኢትዮጵያ ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የሃይል ምንጮችን መለየት .	ኢትዮጵያ ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የሃይል ምንጮች ባህሪያት	<ul style="list-style-type: none"> • በጥያቄና መልስ የኢትዮጵያ የዱር እንስሳትን የሚጎዱ ዋና ዋና ምክንያቶችን እንዲገልጹ ማድረግ 	
በኢትዮጵያ ዋና ዋና የአካባቢ ችግሮችን መዘርዘር	<ul style="list-style-type: none"> • በኢትዮጵያ ዋናዎቹ የአካባቢ ችግሮች 	<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎችን በቡድን በማደራጀት የአየር ሁኔታና 	

		<p>የአየር ንብረት አካላት የአየር ለውጥ ምክንያቶችን እና በአካባቢ ላይ የሚያሳድሩት ተፅዕኖዎችና አስፈላጊውን መፍትሄዎችን እንዲዘረዝሩ ማድረግ</p>	
<p>በኢትዮጵያ የአካባቢ ብክለት ዋናዎቹ ምክንያቶችና መፍትሄዎች መምከር</p>	<ul style="list-style-type: none"> • የኢትዮጵያ ዋናዎቹ የአካባቢ ችግሮች • የተፈጥሮ ሀብት አጠቃቀምና ጥበቃ ደረጃ በኢትዮጵያ 	<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች የሀሳብ ልውውጥ በማድረግ ኢትዮጵያዎችና ዋና የሀይል ምንጮችን እንዲዘረዝሩ ማድረግ • በኢትዮጵያ ታዳሽና ታዳሽ 	

		<p>ያልሆኑ የሃይል ምንጮችን እንዲለዩ ማድረግ</p>	
		<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች ራሳቸው በቡድን በመከፋፈል ታዳሽና ታዳሽ ያልሆኑ የሃይል ምንጮች መካከል ያለውን ልዩነት እንዲገልፁ መምራት 	
		<ul style="list-style-type: none"> • በጥያቄና መልስ አማካኝነት በኢትዮጵያ አካባቢያዊ ችግሮች ዙሪያና መፍትሄዎቻቸው እንዲነጋገሩ ማድረግ ለምሳሌ 	

		አካባቢያዊ ብክለት	
አምስተኛ ክፍል	ምዕራፍ -4 የኢትዮጵያ ማህበራዊ አካባቢ (54 ክ/ጊዜ)	የመማር ዘዴዎች	ግምገማ
<ul style="list-style-type: none"> የባህል ብዙሃዊነት እሴቶች በኢትዮጵያ 	<p>4.1 በኢትዮጵያ ውስጥ የባህል ብዙሀዊነት</p> <ul style="list-style-type: none"> በኢትዮጵያ ውስጥ የሚተገበሩ የጋራ ልምዶች 	<ul style="list-style-type: none"> የኢትዮጵያ ባህል ብዙሃንነት እንዲገልፁ መጠየቅ ተማሪዎች የተለያዩ ባህላዊ ድርጊቶችን እንዲለዩ ማደራጀት ተማሪዎች የባህል አካላትና እንዲዘረዝሩ ማነሳሳት 	<ul style="list-style-type: none"> ትም/ቱ ከመጀመሩ በፊት የተማሪን ባህሪና ፀባይ መረዳት ቀድሞ ያለፈውን ትም/ት በአጭር ጥያቄ ማስታወስ ያልተረዱ ከሆነ ግብረ መልስ በመመዘገብ ግልጽ የሆነ ማብራሪያ መስጠት
<ul style="list-style-type: none"> በኢትዮጵያ የተለያዩ ባህላዊ 	<ul style="list-style-type: none"> የኢትዮጵያ የባህል 	<ul style="list-style-type: none"> በጥያቄና መልስ 	<ul style="list-style-type: none"> ገለጻን በስዕልና

<p>ተግባራትን መለየት</p> <ul style="list-style-type: none"> • በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ዋና ዋና የቋንቋ ቤተሰቦች መዘርዘር • በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ዋና ዋና ባህላዊ ቅርሶችን መወያየትና መለየትና • በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ባህላዊና ዘመናዊ ተቃማት መለየትና ማብራራት • በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ዋናዎች የኢኮኖሚ ዘርፎችን መለየት • በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የተለያዩ የግብርና ያሉ የተለያዩ የግብርና 	<p>አካላት</p> <ul style="list-style-type: none"> • የኢትዮጵያ ዋና የቋንቋ ቤተሰቦች • በኢትዮጵያ በብዛት የሚነገሩ ቋንቋዎች • የኢትዮጵያ ባህላዊ ቅርሶች • በኢትዮጵያ የተለያዩ ባህሎችን ማስተዋወቅ ጥበቃ ና አቀራረቦች • በኢትዮጵያ ውስጥ ተጨባጭ የሆኑ ባህላዊ ቅርሶች • የማይዳሰሱ ባህላዊ በኢትዮጵያ ቅርሶች <p>የኢትዮጵያ መንግስት ባህላዊ ቅርሶችን የመጠበቅና የመደገፍ ሃላፊነት</p>	<p>አማካኝነት ተማሪዎች</p> <p>በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ዋናዎች የቋንቋ ቤተሰቦች እንዲዘረዝሩ መጠየቅ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎችን በኢትዮጵያ የተለያዩ ባህሎችን እንዲዘረዝሩ ና እንዲወያዩ መጠየቅ • ተማሪዎች በቡድን በማድራጀት የሚዳሰሱትና የማይዳሰሱ ቅርሶችን እንዲለዩ መጠየቅ • በኢትዮጵያ ኢትዮጵያ ውስጥ ያለውን 	<p>በዲያግኖሽን ወዘተ ማስደገፍ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ለእያንዳንዱ ተማሪ ትኩረት መስጠትን ማሳየት • ተማሪዎች ጥያቄዎችን በሚመልሱበት ጊዜ መቃኘትና ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ መስጠት • በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ መቃኘትና መዝግቦ መያዝ • የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ መቀበል
--	---	---	--

<p>ልምዶችን መለየትና መወያየት</p> <ul style="list-style-type: none"> • በኢትዮጵያ በብዛት ወደ ውጭ የተላኩ የእርሻ ውጤቶችን መዘርዘር • በኢትዮጵያ የተለያዩ የኢንዱስትሪ የእሴት አይነቶች ላይ ምርምር ማድረግ • በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የቴሌስት እሴቶች ላይ ምርምር ማድረግ • የቴሌዝም ኢንዱስትሪ የሚያደናቅፉ ምክንያቶችን መግለፅ 	<ul style="list-style-type: none"> • ባህላዊና ዘመናዊ የባህል ተቋማት • የባህል ልዩነት እና ሥር የሰደደ ብዝሃ-ህይወትና ታሪክ • በኢትዮጵያ የባህል ብዙሀንነት ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታ • በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ዋና ዋና የኢኮኖሚ ዘርፎች • የግብርና ሚና በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ • ለኢትዮጵያ የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኙ ዋናዎች ሰብሎች 	<p>የባህል ብዙሀንነት እንዲያደንቁ ማድረግ</p> <ul style="list-style-type: none"> • በጥያቄና መልስ መልክ ባህላዊ ቅርሶች ከመጠበቅ ከማቆየትና ድጋፍ ከመስጠት አንፃር የመንግስትን ሀላፊነትና ግዴታ እንዲገልፁ ማድረግ • ተማሪዎችን ባህላዊና ዘመናዊ ብህላዊ ተቋማትን እንዲለዩና ጥቅማቸውን እንዲገልፁ መጠየቅ • ተማሪዎች በኢትዮጵያ ያሉ ዋናዎች የኢኮኖሚ 	<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት • ገለፃ በሚያደርጉበት ጊዜ መዝግቦ መያዝና በጊዜ ግብረ መልስ መስጠት • ብቃታቸውን የሚያሳድግ ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ መስጠት • መለካት የሚችል ግብረ መልስ መስጠት ለወደፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን መንገድ እንዲቀይሩ
--	--	--	---

		<p>ተቋማትን እንዲገልፁና እንዲለዩ ማድረግ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች በጥንድ በመሆን በኢትዮጵያ የተለያዩ የግብርና ተግባራትን እንዲገልጹ ማድረግ • ተማሪዎች በሰፊው ወደ ውጭ የሚላኩ ሰብሎችን እንዲዘረዝሩ መጠየቅ • ተማሪዎች በጥያቄና መልስ መልክ በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የተለያዩ ኢንዱስትሪዎችን እንዲዘረዝሩ ማድረግ 	<p>ሱ ማድረግ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎችን ለመርዳት ግልጽ መሆን • በዘገባ የታዩትን መጠበቅና የሌሎች መ/ራን ወላጆችና ተማሪዎች መስጠት • መረጃዎችን በመፈለግና በመተንተን በማስረጃ በማስደገፍ መማር አለመማራቸውን ማረጋገጥ
--	--	---	---

		<ul style="list-style-type: none"> • ለኢትዮጵያ ዕድገት ኢንዱስትሪ ያለው ሚና ምን እንደሆነ ተማሪዎችን መጠየቅ • ተማሪዎችን የኢትዮጵያ ቱሪዝም እንዲያስተራ እንዲገልፁ መጠየቅ • በጥያቄና መልስ ተማሪዎች የተለያዩ ኢትዮጵያ ቱሪዝም ባህሪያትን እንዲዘረዝሩ ማድረግ • ተማሪዎችን በኢትዮጵያ የቱሪዝም ተግባራት ጠቀሜታ እንዲተነተኑ 	
--	--	--	--

		<p>ማድረግ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች ቱሪዝም ኢንዱስትሪ ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ምክንያቶችን እንዲዘረዝሩ ማድረግ 	
	<ul style="list-style-type: none"> • የኢንዱስትሪ ሚና በኢትዮጵያ ኢኮኖሚ • በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የኢንዱስትሪ አይነቶች • በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የቱሪዝም ኢንዱስትሪ አይነቶች 		<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች ጥያቄዎችን በሚመልሱበት ጊዜ መቃኘትና ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ መስጠት • በቡድን በሚወያዩበት ጊዜ መቃኘትና መዝግቦ መያዝ • የተማሪዎችን ጥያቄና ሃሳብን በጥንቃቄ

			<p>መቀበል</p> <ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎችን በውይይት ሰዓት መመልከት • ገለፃ በሚያደርጉበት ጊዜ መዝግቦ መያዝና በጊዜ ግብረ መልስ መስጠት • ብቃታቸውን የሚያሳድግ ገንቢ የሆነ ግብረ መልስ መስጠት • መለካት የሚችል ግብረ በልስ መስጠት ለወደፊት ውጤታቸውን የሚያሻሽሉበትን
--	--	--	---

			<p>መንገድ እንዲቀይሱ ማድረግ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎችን ለመርዳት ግልጽ መሆን
	<ul style="list-style-type: none"> • የኢትዮጵያ ቱሪዝም ሚና በማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ዘርፍ 		
	በኢትዮጵያ የቱሪዝም ኢንዱስትሪ ላይ ተፅዕኖ የሚያሳድሩ ዋና ዋና ምክንያቶች		
አምስተኛ ክፍል	ምዕራፍ -5 የተለየ ትኩረት የሚሹ ቁልፍ ጉዳዮች (30 ክ/ጊዜ)	የመማር ዘዴዎች	ግምገማ
<ul style="list-style-type: none"> • አደገኛ የሆኑትን ኬሚካሎችና መድሃኒቶች 	5.1 ኤች አይ ቪ ኤድስ በኢትዮጵያ 5.1 በወረዳችን ኬሚካልና	<ul style="list-style-type: none"> • ተማሪዎች ስለድርቅ ና ረሀብ የሚያውቁትን 	✓ ለጥያቄዎች የሚሰጡትን ምላሽ ማጤን

<p>መለየት</p> <ul style="list-style-type: none"> • ዋናዋና ሱስ የሚያሰይዙ ንጥረ ነገሮችን መዘርዘር • በወረዳና ዞን ያሉ ጎጂ ባህላዊ ልምዶችን መለየት • የድርቅና ረሃብ ፅንሰ ሃሳብ መለየትና መወያየት • በኢትዮጵያ የድርቅ መንስኤዎችና ውጤቶችን መግለፅ 	<p>አደንዛዥ እዎችን መጠቀም</p> <p>5.2 በክልላችን የሚተገበሩ ጎጂ ባህላዊ ልማዶች</p> <ul style="list-style-type: none"> • የሴት ልጅ ግርዛት • ግግ ማስፈልፈል • ያለእድሜ ጋብቻ • ጠለፋ ጋብቻ <p>5.3 ድርቅና ረሃብ</p> <p>5.4.1 የድርቅና ረሃብ ትርጉም</p> <p>5.4.2 በክልላችን የድርቅ መንስኤዎችና ውጤቶች</p> <p>5.4.3 በክልላችን ለድርቅ ተጋላጭ የሆኑ አካባቢዎች</p> <p>5.4.4 በክልላችን የድርቅ መቋቋሚያ ስልቶች</p> <p>5.4.5 የህጻናት መብት በባህላዊ፣ አገራዊና አለም አቀፋዊ ህግ አንጻር ስታይ</p>	<p>እንዲናገሩ</p> <p>መጠየቅ</p> <ul style="list-style-type: none"> • በጥንድና በቡድን ስል ድርቅ መንስኤና ውጤቶች እንዲወያዩ መፍቀድ • ተማሪዎች የዝናብ ቀጠና ካርታን በማየት አካባቢዎች ለምን በድርቅ ተጋላጭ እንደሆኑ ይገልጻሉ • የኢትዮጵያ ፖለቲካዊ ካርታን በመጠቀም አንፃራዊ በሆነ መልኩ ተጋላጭ 	<ul style="list-style-type: none"> • የተማሪዎችን ውይይት መቆጣጠር • ገለፃ በሚያደርጉበት ወቅት ምልከታ ማድረግ • ገለፃቸውን መዝግቦ መያዝና አቅማቸውን መለካት • እንደየብቃታቸው ልክ ገንቢ ግብረ መልስ መስጠት • የመከታተያ ትግባር መስጠት • ለምሳሌ በኢትዮጵያ በድርቅ የተጋለጡ አካባቢዎችን
---	---	---	---

		<p>የሆኑ አካባቢዎችን እንዲያሳዩ ማሳተፍ</p> <ul style="list-style-type: none"> • የሰሩትን ስራሁለም በክፍል ውስጥ እንዲያቀርቡ ማመቻቸት • ቤት ሊሰሩ የሚችሉትን ተግባር በመስጠት በድርቅ ተጠቂ የሆኑ አካባቢዎችን በንድፍ ለይተው እንዲያሳዩ ማድረግ 	<p>የሚያሳይ ካርታ እንዲነድፉ ማድረግ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • በኢትዮጵያ አካባቢዎች የዝናብ ካርታና 			

<p>የድርቅ ተጋላጭ ቦታዎች ግንኙነት ተመልክቶ ማብራራት</p> <ul style="list-style-type: none"> የዝናብ መረጃን የመረጃ መረብን በመጠቀም በግልፅ እንዲታይ ዕድል መፍጠር 			
<ul style="list-style-type: none"> በኢትዮጵያ ድርቅ ተጠቂ አካባቢዎችን መለየት 			
<ul style="list-style-type: none"> በድርቅ ምክንያት ብቻ ረሃብ እንደማይከሰት መግለፅ 			
<ul style="list-style-type: none"> በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ አገር በቀል የድርቅ መቋቋሚያ ዘዴዎችን መዘርዘር 			

